

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FİNANSAL RİSK YÖNETİMİNDE TÜREV ARAÇLARIN
KULLANILMASI VE DÖVİZ KURU RİSKİ YÖNETİMİ
ÖRNEĞİ**

Tülay GÜVENÇ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

DANIŞMAN

Doç. Dr. Kadir TUNA

İSTANBUL, Ağustos 2017

**T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**FİNANSAL RİSK YÖNETİMİNDE TÜREV ARAÇLARIN
KULLANILMASI VE DÖVİZ KURU RİSKİ YÖNETİMİ
ÖRNEĞİ**

**Tülay GÜVENÇ
(142008047)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. KADİR TUNA**

İSTANBUL, Ağustos 2017

T.C.
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FİNANSAL RİSK YÖNETİMİNDE TÜREV ARAÇLARIN
KULLANILMASI VE DÖVİZ KURU RİSKİ YÖNETİMİ
ÖRNEĞİ

Tülay GÜVENÇ
(142008047)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE DENETİM PROGRAMI

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih:

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Kadir TUNA

Diğer Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Bülent GÜNCELER

: Prof. Dr. Halit Targan ÜNAL

İSTANBUL, Ağustos 2017

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

İÇİNDEKİLER	i
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
BÖLÜM 2. RİSK KAVRAMI, RİSK TÜRLERİ, RİSK YÖNETİMİ VE RİSKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ	3
2.1. RİSK KAVRAMI	3
2.1.1. Belirsizlik ve Risk İlişkisi.....	4
2.1.2. Finansal Risk ve Beklenen Getiri.....	5
2.1.3. Bankacılıkta Risk.....	6
2.1.4. Risk Yönetimi.....	7
2.1.5. Bankacılık Riskleri	7
2.1.5.1. Piyasa Riskleri	8
2.1.5.1.1. Kur Riski	9
2.1.5.1.2. Faiz Riski	10

2.1.5.1.3. Likidite Riski.....	11
2.1.5.2. Kredi Riski.....	13
2.1.5.3. Operasyonel Risk.....	14
2.2. RİSK YÖNETİMİNİN TANIMI.....	16
2.3. RİSK YÖNETİMİNİN AMACI.....	19
2.3.1. Risk Yönetimi İhtiyacı	21
2.3.2. Risk Yönetiminin Faydaları	22
2.4. RİSK YÖNETİM SÜRECİ	23
2.4.1. Risklerin Tanımlanması.....	24
2.4.2. Risklerin Ölçülmesi	26
2.4.3. Uygulama.....	27
2.4.4. Takip ve Değerlendirme.....	28
2.5. RİSKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ.....	29
2.5.1. Firma İçi Riskten Korunma Yöntemleri.....	29
2.5.2. Firma Dışı Riskten Korunma Yöntemleri.....	29
BÖLÜM 3. FİNANSAL RİSK KAVRAMI,	
SINIFLANDIRILMASI VE KORUNMA YÖNTEMLERİ ...	31
3.1. FİNANSAL RİSK KAVRAMI.....	31
3.1.1. Finansal Riskin Nedenleri.....	31
3.1.1.1. İşletme İçinden Kaynaklanan Nedenler	32
3.1.1.2. İşletme Dışından Kaynaklanan Nedenler	33
3.2. FİNANSAL RİSKİN SINIFLANDIRILMASI.....	33
3.2.1. Sistemik Risk	34
3.2.1.1. Faiz Oranı Risk	34
3.2.1.2. Enflasyon Riski.....	35
3.2.1.3. Piyasa Riski.....	36

3.2.1.4. Kur Riski.....	37
3.2.2. Sistematik Olmayan Risk.....	38
3.2.2.1. Finansal Risk.....	38
3.2.2.2. İşletme Yönetimi Riski	39
3.2.2.3. Faaliyet Riski	41
3.3. FİNANSAL RİSKİN TESPİT EDİLMESİNİN FAYDALARI... 41	
3.3.1. Yönetim Açısından Yararları.....	42
3.3.2. Kredi Verenler Açısından Yararları	43
3.3.3. Denetim Açısından Yararları	43
3.3.4. Yatırımcılar Açısından Yararları.....	44
3.4. FİNANSAL RİSKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ..... 44	
3.4.1. Sigorta.....	45
3.4.2. Aktif-Pasif Yöntemi.....	46
3.4.3. Türev Ürünleri Sözleşmesi Yöntemi.....	46
3.4.3.1. Forward Sözleşmeleri	47
3.4.3.2. Futures Sözleşmeleri.....	48
3.4.3.3. Opsiyon Sözleşmeleri	48
3.4.3.4. Swap Sözleşmeleri.....	49
3.4.4. Firma Stratejileri İle Riskten Korunma..... 50	
3.4.4.1. Ödemeleri Öne Alma veya Geciktirme Yöntemi	51
3.4.4.2. Eşleştirme Yöntemi.....	52
3.4.4.3. Netleştirme Yöntemi.....	52
3.4.4.4. Ulusal Para İle Faturalandırma Yöntemi	53
3.4.4.5. Ödünç Alma.....	54
3.4.4.6. Döviz Sepetleri	55
3.4.4.7. Para Piyasaları Yoluyla Korunma.....	55
3.4.4.8. Fiyatlandırma Stratejisi.....	56
3.4.4.9. Yeniden Fiyatlandırma Merkezleri.....	56
3.4.4.10. Para Birimi Seçimi.....	57

3.4.4.11. Pazarlama ve Üretim Yönetimi Teknikleri Kullanarak Kur Riski Yönetimi	57
3.4.4.12. Risk Yönetim Programı Yapmak.....	59

BÖLÜM 4. DÖVİZ KURU RİSKİ VE KORUNMA

YÖNTEMLERİ

4.1. DÖVİZ KURU

4.1.1. Döviz Kuru Riski Kavramı.....

4.1.2. Döviz Kuru Riski Çeşitleri.....

4.1.2.1. Çevrim Riski

4.1.2.2. İşlem Riski

4.1.2.3. Ekonomik Risk

4.1.2.4. Kur Değişmelerinin Vergilendirme Etkisi.....

4.2. KUR DEĞİŞMELERİNİN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ

ETKİLERİ.....

4.2.1. Kur Değişmelerinin Muhasebe Etkisi.....

4.2.1.1. Kur Farkları İçeren Hesaplar ve Bu Hesapların Değerlemesi

4.2.1.1.1. Yabancı Paralar

4.2.1.1.2. Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Hisse Senetleri

4.2.1.1.3. Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Alacaklar

4.2.1.1.4. Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Senetli Alacaklar

4.2.1.1.5. Dış Ülkelerden Kredili İthal Edilmiş Stoklar.....

4.2.1.1.6. Dış Ülkelere Kredili Satılmış Stoklar

4.2.1.1.7. Yurt Dışına Verilen Sipariş Avansları

4.2.1.1.8. Kredili Olarak Yurt Dışına Yaptırılmakta Olan Yatırımlar

4.2.1.2. Kur Farkları ve Yeniden Değerleme.....

4.2.2. Kur Değişmelerinin Muhasebe Etkisinin Yönetimi

4.2.2.1. Cari-Cari Olmayan Yöntem.....

4.2.2.2. Parasal-Parasal Olmayan Yöntem	75
4.2.2.3. Cari Kur Yöntemi veya Dönem Sonu Kur Yöntemi.....	75
4.2.2.4. Temporal Yöntem	75
BÖLÜM 5. GEREÇ VE YÖNTEM.....	77
5.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	77
5.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	77
5.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	77
5.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	78
5.5. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	78
5.5.1. Hipotezler	79
5.6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	79
5.7. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI	80
5.7.1. Uygulama.....	81
5.7.2. Elde Edilen Verilerin Analizi	81
5.7.3. Verilerin Güvenilirliği.....	81
BÖLÜM 6. BULGULAR	83
6.1. TURİZM İŞLETMELERİNİN DÖVİZ KURU RİSKİNDEN KORUNMA YÖNTEMLERİNDEN FAYDALANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ	83
6.1.1. Demografik Bulgular.....	83
6.1.2. Turizm İşletmelerinin Gelirleri ve Giderleri İle Alakalı Bulgular	84
6.1.3. Riskten Korunmanın Farkındalığına İlişkin Frekans Analizi	87
6.1.4. İlişki İncelemeye Yönelik Analizler	89
6.1.4.1. Faktör Analizi	89

6.1.5. Risk Algısına Yönelik Frekans Analizi.....	91
6.1.6. Firma İçi Döviz Kuru Riskinden Korunma Yöntemlerine İlişkin Frekans Analizi	93
6.1.7. Turizm İşletmelerinin Türev Ürün Algılarını Belirlemeye Yönelik Frekans Analizi	94
6.1.8. Korelasyon Analizi	95
BÖLÜM 7. SONUÇ VE ÖNERİLER	97
KAYNAKÇA	100
EKLER.....	107
ÖZGEÇMİŞ.....	111

ÖZET

FİNANSAL RİSK YÖNETİMİNDE TÜREV ARAÇLARIN KULLANILMASI VE DÖVİZ KURU RİSKİ YÖNETİMİ ÖRNEĞİ

Risk, işletmeler açısından ihtimal dahilinde görülse de ticari yaşamın vazgeçilmez bir unsurdur. Ticari işlemlerde bir işletmenin dikkat etmesi gereken en önemli unsur karşılaşılabileceği riskler ve bu riskleri yönetebilme adına aldığı tedbirlerdir. Bu açıdan, işletmeler risklerle yaşamayı öğrenmeli; riskleri tanımalı ve kontrol edebilmek için uygulayacakları yöntemleri, kullanacakları türevleri önceden tespit etmelidir. Bu bağlamda, işletmeler açısından risk, ticari hayatın ayrılmaz bir parçası kabul edilir.

Risklerle mücadelede edebilmek için öncelikle; işletmenin varlığını tehdit edebilecek olumlu ya da olumsuz koşulları tespit edip hangi türev kontratın nerede kullanılacağına karar vermek gerekmektedir. Risk geleceğe ilişkin belirsizliklerin iyi hesap edilememesi ya da gerçekleşme ihtimali yüksek olan risklere karşı alınması gereken koruyucu önlemlerin zamanında alınamaması sonucu ortaya çıkmaktadır.

İşletmeler açısından risk, tek bir etkene bağlı olabileceği gibi birden fazla olguyla da ifade edilebilir. İşletmelerin krizleri doğru yönetme ve risklerden korunma biçimleri, yöneticilerin deneyim ve tecrübelerine, politik gelişmelere ve şirket kültürüne göre farklılık gösterebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Risk, Risk Yönetimi, Finansal Risk, Döviz Kuru Riski

ABSTRACT

USE OF DERIVATIVE FINANCIAL INSTRUMENTS AND FINANCIAL RISK MANAGEMENT EXAMPLE OF EXCHANGE CURRENCY RISK MANAGEMENT

Though considered as a slight possibility by the firms, the risk is an indispensable element of the trading market. The most important factor for a firm to be careful about during the process of trading operations is the risks it could face and the precautions it takes in managing these risks. In this respect, the firms have to learn how to deal with these risks and recognize them together with identifying the derivatives they are going to use and the methods to be applied beforehand so as to be able to manage them. Therefore, for firms, the risk is an integral part of the business life.

First of all, so as to cope with the risks, it is significant to decide which derivative contracts to be used and where by identifying either positive or negative conditions that could threaten the existence of a business. A risk results from the inability to count well the future uncertainties or from the failure to take protective measures in time that have to be taken against the risks most likely to happen.

Risks for businesses may be expressed due to a single factor as well as multiple phenomenon. The ways of businesses in crisis management and hedging vary according to the experiences of their managers, to the political developments and to the company culture.

Keywords: Risks, Risk Management, Financial Risk, Currency Risk

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
İİAV	: İstanbul İktisadi Araştırmalar Vakfı
İMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SDR	: Special Drawing Rights (Özel Çekme Hakkı)
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TSPAKB	: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
VUK	: Vergi Usul Kanunu

TABLolar LİSTESİ

SAYFA NO

Tablo 5.1. Güvenilirlik Analizi.....	82
Tablo 6.1. Turizm İşletmelerinin Demografik Yapılarına İlişkin Sonuçlar.....	83
Tablo 6.2. Turizm İşletmelerinin Yıllık Gelir ve Giderleri.....	85
Tablo 6.3. Turizm İşletmelerinin Gelir ve Gider Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	86
Tablo 6.4. Turizm İşletmelerinin Riskten Korunma Farkındalığına İlişkin Frekans Analizi.....	88
Tablo 6.5. Riskten Korunma Yöntemlerine İlişkin Faktörlerin Soru Sayıları ve Güvenilirlik (α) Değerleri.....	89
Tablo 6.6. Riskten Korunma Yöntemlerine İlişkin Faktörler - Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi.....	90
Tablo 6.7. Turizm İşletmelerinin Döviz Kuru Risk Algısına Yönelik Frekans Analizi...	92
Tablo 6.8. Turizm İşletmelerinin Firma İçi Döviz Kuru Riskinden Korunma Yöntemlerini Belirlemeye Yönelik Frekans Analizi.....	94
Tablo 6.9. Turizm İşletmelerinin Türev Ürün Algısı.....	95
Tablo 6.10. Döviz Kuru Riskine Etki Eden Faktörler ve Riskten Korunma Yöntemleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Tablosu.....	96

BÖLÜM 1. GİRİŞ VE AMAÇ

Küreselleşme ve serbest piyasa koşulları işletmeler arasındaki rekabeti daha da arttırmıştır. Finansal piyasalar gelişip derinleştikçe işletme riskleri de artmış; işletmeleri yeni çareler üretmeye zorlamıştır. İşletmeler, teknolojinin gerisinde kalmamak için değişen koşullara göre sürekli yenilenmeli; ileriye yönelik işletme risklerini de iyi hesap ederek kullanacakları türev ürünleri önceden belirlemelidir.

Para ve sermaye piyasalarından oluşan mali piyasaları globalleşmesi, yeni finansal araçların ortaya çıkması, iletişim ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler işlem hacimlerini hızla arttırmış, finansal risklerin de çeşitlendiği bir ortam yaratmıştır. Küreselleşme ile birlikte, faizlerin, döviz kurlarının, menkul kıymetlerin ve diğer mali varlıkların değerlerinde meydana gelen volatiliteler artmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak finansal sistemlerde dönem dönem kriz şeklinde ortaya çıkan ciddi sorunlar yaşanmıştır. Piyasalardaki bu tür şiddetli finansal şoklar sonucu entegre risk yönetim stratejilerinin kurulması ve bu sistemlerin taktik ve stratejik karar alma mekanizmalarında kullanılması çok önem kazanmıştır. Finansal piyasalarda mali istikrarın sağlanması ve sürdürülebilmesi için, bankalarda ve diğer finansal kurumlarda etkin bir risk yönetimi kesin bir gereklilik halini almıştır.

Finansal risk yönetiminde son dönemde karşılaşılan uygulamalar daha ziyade piyasa riskinin ölçülmesi, ölçülen riskin kontrol edilmesi ve yönetimi üzerine olmuştur. Bu çalışmanın da asıl ilgi konusu olan piyasa riski daha çok döviz kurlarında, tahvil bono ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen oynaklıklardan oluşur.

Döviz işlemlerinde ortaya çıkan kur riski işletmelerin karlarını önemli ölçüde etkileyebileceği gibi zarara da neden olabilmektedir. Bu nedenle işletmeler, bankalar ve ülkeler döviz kuru dalgalanmalarından kaynaklanan riskleri yok edebilmek ya da en azından minimize etmek, hatta mümkünse bu değişimlerden kâr edebilmek amacıyla kur riskine karşı önlemler almaya yönelmişlerdir. Şu anda uluslararası alanda kabul gören dalgalı kur sisteminin bir sonucu olan döviz kuru riskinden korunmak için dünyanın önde gelen finansman kuruluşları çeşitli araçlar geliştirmişlerdir. Dövizle işlem yapan işletme ve kuruluşların döviz kuru riskinden korunması için netleştirme, eşleştirme, öncelikle ve

erteleme, dövizle faturalama, aktif pasif yönetimi gibi işletme içi tekniklerin yanında son yıllarda türev araçlar da dediğimiz işletme dışı ve sözleşmeye bağlı araçlar da geliştirilmiştir. Korunma amacının yanında spekülasyon amaçları da kullanılan bu araçlar forward, futures, swap ve opsiyon işlemleridir. Dünya genelinde kullanımı hızla artan bu araçlar ulusal para ve sermaye piyasalarının uluslararası piyasalarla bütünleşmesine katkıda bulunarak fonların ülke içinde ve ülkeler arasında dolaşımını kolaylaştırmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı finansal risk ve döviz kuru riskini incelemek ve sebeplerini ortaya koymaktır. Çalışmanın ilk bölümünde risk kavramı ve risk türleri açıklandıktan sonra risk yönetimi, risk yönetimin amacı, risk yönetim süreci ve riskten korunma yöntemleri açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde finansal riske ilişkin olarak genel bilgiler verildikten sonra diğer bölümde döviz kuru riski ele alınacak ve işletmeler üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılacaktır. Son bölümde ise bir tekstil işletmesi üzerinde genel bir uygulamaya yer verilecektir.

BÖLÜM 2. RİSK KAVRAMI, RİSK TÜRLERİ, RİSK YÖNETİMİ VE RİSKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ

2.1. RİSK KAVRAMI

Basit olarak normal şartlar altında alınan kararlar doğrultusunda yapılan çalışmaların istenmeyen şekilde sonuçlanması ihtimaline, kararların hatalı olma olasılığına, zarar etme veya alınan kararlar ile çıkan sonuçların ciddi oranda farklı olmasına risk deriz. Risk kavramı hayatın her alanında karşımıza çıkmakla birlikte finans piyasalarında özellikle bankacılıkta büyük önem taşımaktadır (Atan, 2002:4).

Geniş bir çerçeve içinde bakıldığında, planların başarısız olma olasılığı, hatalı karar alma tehlikesi, zarar etme veya kar etmeme gibi durumları genel olarak “risk” diye adlandırmak mümkündür. Tüm tanımlar birlikte ele alındığında risk, genel olarak beklenen veya umulan bir sonuçtan sapma ihtimalinin mevcut olduğu bir durumu anlatır. Geleceğe ilişkin belirsizlikleri çağrıştırır (Gümüşeli, 2004:14).

Bankacılık açısından bakıldığında risk bankanın zarara uğrama ihtimalini anlatır. Eski pragmalara göre risk kaybetme olasılığı olarak tanımlanırken günümüzde risk, tek başına veya tekrarı durumunda o kuruluşun finansal gücünü zayıflatacak, tehlikeye sokacak herhangi bir faaliyet sonucundan beklenmedik ve zarara sebep olan bir sapma olarak tanımlanmaktadır (Atan, 2002:4).

Finans sektöründe ise risk bankaların varoluş nedenlerini ve stratejilerini başarıyla yönetmelerini olumsuz şekilde etkileyecek herhangi bir olay olarak tanımlanmaktadır (Tunç, 2005:20).

2.1.1. Belirsizlik ve Risk İlişkisi

İnsanlar çok nadir olarak belirsizlik içeren finansal durumlardan korkarlar. Tam tersine genel olarak risk almaktan ve belirsiz durumlara girmekten hoşlanırlar, Bilinmez olaylar aracılığıyla fırsatlar yaratarak bundan getiri elde etmeye çalışırlar. Kumar, bahis oyunları gibi faaliyetler ile ilgilenen insanlar, yüksek risk alıp yüksek getiri almayı bekleyen insanları tanımlar (Türko, 2007:8).

Günlük kullanımda risk hem kendi yerine hem belirsizlik yerine kullanılsa da aslında ekonomik birimler ve olaylar üzerindeki etkileri açısından çok etkilidir. Diğer bir deyişle olayların ölçülemeyen kısmı belirsizliktir. Belirsizlik ölçülemediği için sonuçları da öngörülemez, hangi alanda ne kadar etkisi olacağı tahmin edilemez, belirsizliğe olasılık atfedilemez. Belirsizlikten kaçınılamaz ve sonuçları yönetilemez ondan korunmak için piyasalar mevcut değildir. Risk ise tam tersine olayların etkilerinin geleceğe ilişkin ölçülebilen kısmını ifade eder. Risk hesaplanabilir, risklerin sonuçlarına belirli olasılıklarla değer atfedilebilir bu kapsamda risk öngörülebilir ve etkileri yönetilebilir, riskin yönetilmesi için piyasalar mevcuttur (TSPAKB, 2005:20).

Tahmin edilen sonuçlarla gerçekleşen sonuçların farklı olması durumunu ifade eden risk, çok değişik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Hava şartlarının öngörülememesi ya da beklenmedik bir değişim göstermesi, bir doğal afet meydana gelmesi, herhangi bir ürüne olan talebin beklenmedik ölçüde azalması yada çoğalması, bir şirketin olağanüstü boyutta bir kar ya da zarar açıklaması dünyanın bir yerinde savaş çıkması ya da bir ülkede darbe olması, döviz kurlarında umulmadık değişiklikler meydana gelmesi, ekonomisi sığ bir yapıya sahip ülkelerde ani bir siyasi krizin meydana gelmesi gibi unsurlar birer risk unsurudur (Tunç, 2005:21).

Risk genelde olayların bizim beklediğimiz gibi gelişmemesi veya sonuçlanmaması ihtimali olarak tanımlanır. Genel olarak her bankacı bu tanımın ne anlama geldiğini bilmelidir. Eğer bir bankacı olarak kredi verirse her zaman kredi kullananların yükümlülüklerini yerine getirmeme, bizden aldığı parayı geri vermeme ihtimali vardır. Buna kredi riski deriz (Türko, 2007:8).

Sonuç olarak, günlük yaşamda zaman zaman birbirlerinin yerine kullanılabilen risk ve belirsizlik kavramları finans biliminde iki ayrı durumu ifade etmektedir. Belirsizlikte, meydana gelecek olayların ortaya çıkma olasılığı bilinmemektedir.

Risk ise söz konusu olayların ortaya çıkma olasılıklarının bilindiği bir durumdur. Risk kavramında ortaya çıkan durum istenmeyen bir durum olmasına rağmen, riski üstlenen kişi bu durumdan haberdardır. Yani böyle bir sonuçla karşılaşabileceğini bilir.

2.1.2. Finansal Risk ve Beklenen Getiri

Her fon yöneticisinin bildiği üzere, bir para yatırım amaçlı değerlendirildiği zaman, risk ile getiri arasında doğrusal bir ilişki vardır. Üstlenilen risk ne kadar yüksek olur ise, kazanılabilecek olan getiri de o kadar fazla olacaktır. Aslında bu ilişki risk ile gerçek getiri arasında değil, risk ile beklenen getiri arasındadır. Bu “Beklenen getiri” kavramı zaman zaman karışıklıklara neden olur. Günlük yaşamımızda kullanılan dilde, “beklenen” diye düşünülen bir sonuç, sanki gerçekten olacaktı gibi değerlendirilebilir. Ancak, istatistikçiler bir değişkenin beklenen değerini o değişkenin ortalama değeri olarak tanımlar. Dolayısıyla beklenen getiri, olası birçok getiri miktarı sonuçlarının ağırlıklı ortalamasını ifade eder (Yıldırım, 2009:14).

Gelecekte piyasa koşullarının ne olacağını tam olarak bilinmemesinden dolayı, yapılan yatırımların ileriki değerleri de kesin olarak tespit edilemez. Ancak, istatistiksel yöntemler kullanılarak, yapılan yatırımların beklenen değeri değişik olasılıklar altında analiz edilebilir. Her finansal yatırım, riskini de beraberinde getirir. Buradan hareketle risk ve beklenen getiri kavramlarının birbirinden ayrılamaz birer ikili oldukları söylenebilir. Yani riski düşük bir yüksek getiri fırsatının uzun süre yaşaması mümkün değildir. Zira düşük riskli yüksek getirili bir yatırıma her yatırımcı girmeye çalışacak sonuçta getiri olanağı aşağıya çekilecek, düşük getiri haline dönüşecektir (Türko, 2007:9).

2.1.3. Bankacılıkta Risk

Bankalar finansal varlıklarla yaşadıkları ve bunun ticaretini yaptıkları için zaten tanım olarak finansal risk yaşamının içindedirler. Bankalar, yaptıkları iş gereği yoğun risklerle yaşamak zorunda olan kuruluşlardır. Bankacılık sektöründe yaşanan riskler, her ülkede, her dönemde kaçınılmaz olarak yaşanabilir. Zira finansal piyasalar var olduğu sürece, risk unsuru sistem içerisinde varlığını sürdürecektir. Ancak bu aşamada risklerin doğru tanımlanıp, yönetilmesi önemli olmaktadır (Yıldırım, 2009:15).

Banka üst yönetimleri, kurumsal olarak alınan riskler hakkında daha fazla bilgi edinmeli ve riskin yönetilmesi için gerekli sistemlere sahip olmalıdırlar. Böylece piyasada oluşacak risklerin zararları, bankacılık sektörünü en alt düzeyde etkileyecek ve oluşacak krizlerin zararları enaz seviyelere inecektir (Yıldırım, 2009:15).

Risk, özünde bankalar için çok da farklı bir olgu değildir. Temel olarak bankalar için istenilen sonuçlardan sapmayı ifade eder. Ancak, bankacılığın iş yöntemlerinden kaynaklanan nedenlerden dolayı bankalara özgü diyebileceğimiz veya bankalarda daha fazla karşılaşılan risk türleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan en temel ve yaygın olanlarından bazıları, taraflarca kabul edilen veya istenilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesini ifade eden kredi riski, bankaların bekledikleri piyasa şartlarının gerçekleşmemesi veya beklemedikleri hareketlerin ortaya çıkmasını ifade eden piyasa riski gibi bankaları daha çok ilgilendiren durumlardır (İİAV, 2000:41).

Finans sektöründeki gelişmeler bankaların maruz kaldıkları risklerin hem türünde hem de niteliğinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Geçmişte sadece kredi riski üzerinde yoğunlaşan bankaların, günümüzde, faiz oranları ve döviz kurlarındaki değişimler ile takas-teslim işlemlerinin gerçekleşmemesi gibi riskleri kapsayan piyasa riskini, likidite ve faaliyet risklerini de aynı derecede değerlendirme zorunlulukları ortaya çıkmıştır (Atan, 2002:17).

Buna bağlı olarak, bankalar için sermayenin koruyucu rolü daha da önem kazanmış, yeni risklerin standard yöntemlerle hesaplanması ve riskleri karşılayacak bir sermaye yükümlülüğünün öngörülmesi gereği gündeme gelmiştir (İİAV, 2000:41).

2.1.4. Risk Yönetimi

Finansal kurumlar dalgalanmaların çoğuna hazır olduklarını düşünseler bile piyasalarda her zaman kurumları etkileyebilecek şiddetli finansal şoklar yaşanabilmektedir. Zamanla, entegre risk yönetim sistemlerinin kurulması ve bu sistemlerin taktik ve stratejik karar alma mekanizmalarında kullanılması çok önem kazanmıştır. Piyasa, kredi ve operasyonel risklerin ölçülmesi konusunda dünya çapında yapılan ciddi çalışmaların takip edilmesi ve uygulanmasının önemi hergeçen gün artmaktadır (Gümüseli, 2004:87).

Gelecekte olabilecekleri tanımlayabilme ve değişik alternatifler arasından seçim yapabilme yeteneği, çağdaş toplumların esasını oluşturur. Risk yönetimi, refahın dağılımından kamu sağlığını korumaya, savaşların yürütülmesinden aile planlamasına, sigorta primi ödemelerinden emniyet kemeri takmaya, mısır gevreği pazarlamasına kadar çok geniş bir yelpazede, karar alma süreçlerinde bizlere rehberlik eder (Şakar, 2002:179).

Risk yönetimi; muhtemel risklerin veya mümkün risklerin saptanıp bertaraf edilmesi, bertaraf edilemiyorsa azaltılması veya telafi edilmesi üzerine kurulmuş bir teknik ve bu tekniğin ulaştığı sanattır. Bankalar güçlü risk yönetimi sayesinde bir yandan risklerini kontrol ederek kayıplarını azaltır, diğer yandan da riske ayarlı karlılık analizi ışığında daha verimli ürünlerde büyüyerek hissedarın karını maksimize etmeye çalışırlar (Atan, 2002:18).

Riskleri yönetmek için piyasada çeşitli finansal ürünler mevcuttur. Forward, futures, swap ve opsiyon gibi türev ürünler bunların en yaygın kullanılanlarıdır. Piyasa oyuncuları ve finansal kurumlar, bu türev ürün dediğimiz araçlardan amaçları doğrultusunda pozisyon alırlar (Karacan, 1996:22).

2.1.5. Bankacılık Riskleri

Bankacılık sistemindeki riskler birbirleriyle ilişkilidir. Örneğin piyasa riski taşıyan bir menkul kıymetler portföyü aynı zamanda kredi riskine de maruzdur. Çünkü menkul kıymeti ihraç eden kuruluş bataabilir. Bu portföy izlenirken sistem; süreçten, insandan ve dışsal faktörlerden kaynaklanan operasyonel riskler ortaya çıkabilir. Bundan dolayı

bankacılık sistemi herhangi bir riski yönetirken diğer risk türlerini değerlendirmeye alır ve gerçek anlamda ne kadar riske maruz kaldığını makro çerçevede gözlemler (Varlı, 2014:11).

İşletmelerin risk altında riskten en az zarar görerek yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli politikalardan biri de risk yönetimidir. Riskin yönetilmesi de ölçülmesinden ve bu ölçülen riskin beklentilere göre çok iyi süzgeçten geçirilerek, analizinin sağlıklı yapılmasından geçer (Karacan, 1996:23).

Bankaların karşılaşılabileceği riskler genel hatlarıyla piyasa riskleri içinde sayılan likidite riski, kur riski, faiz oranı riski ile kredi riski, operasyonel risk ve diğer riskler şeklinde sıralanabilir (Karacan, 1996:23).

2.1.5.1. Piyasa Riskleri

Bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda bankalarca tutulan pozisyonlarda finansal piyasadaki dalgalanmalardan kaynaklanan faiz, kur ve piyasadaki fiyat değişmelerine bağlı olarak ortaya çıkan faiz riski, nakit ihtiyacı riski ve kur riski gibi riskler nedeniyle zarar etme ihtimalidir. Piyasa riski, para veya mal piyasalarındaki ürünlerin fiyat ve değerlerinde meydana gelen değişikliklerin, faiz ve döviz oranlarındaki değişimler aracılığıyla bahsedilen finansal enstrümanların piyasa değerlerinde ciddi düşüşler yaşanmasına bunların elden ya çıkarılamamasına veya büyük zararlar ile çıkarılmasına neden olan, buradaki dalgalanmalardan dolayı da kurumun zarar etme veya batma ihtimaline neden olan risktir (Varlı, 2014:12).

Piyasa riski, bankaların faaliyet gösterdiği piyasalarda yaşanan dalgalanmalar sonucunda ortaya çıkan bir risktir. Piyasalarda meydana gelebilecek değişiklikler bankanın pazarladığı finansal araçların fiyatlarını ve değerlerini etkileyebilecektir. Herhangi bir finansal aracın değeri fiyatının, kuponunun, kupon sıklığının, süresinin, faiz oranının ve diğer faktörlerin bir fonksiyonu olacaktır. Bu durumda eğer banka pay senedi, tahvil gibi finansal araçları tutuyorsa o zaman fiyat ya da piyasa riski ile karşılaşacaktır. Burada risk, finansal aracın fiyatının dalgalanmasıdır (Atan, 2002:19).

Piyasa riski yönetiminde, fiyatlar piyasalarda bulunan likidite seviyesinin durumuna göre değişim göstereceği için, bankaların da karşı karşıya kalacakları riskler de artar veya azalır. Likiditenin bol olduğu dönemlerde faiz oranlarında düşme eğilimi olacağından hisse senedi fiyatlarında artış yaşanabilir. Ayrıca elinde sabit fiyatlı borçlanma araçları bulduran bankalar faizlerin düşme eğilimi içinde olduğu dönemlerde alacaklı iseler karlı ancak borçlu iseler zararlı çıkacaklardır (Karacan, 1996:24).

Bu nedenle bankaların piyasa riskini yönetebilmek için iyi düzenlenmiş, tam yetkili fon yönetimleri ve aktif-pasif yönetimlerine gereksinimleri vardır. Bir banka borç menkul kıymetleri, borç türevleri, pay senetleri, pay senedi türevleri ve para işlemleri ile piyasa riskiyle karşılaşabilirler. Bu nedenle yeni finansal araçların gelişimini izlemek, yeni araçlar hakkında geniş bilgiye sahip olmak ve fiyatlandırılmasını doğru yapmak gereklidir (Gümüşeli, 2004:89).

Başlıca piyasa riskleri:

- Kur riski
- Faiz riski
- Likidite riski

2.1.5.1.1. Kur Riski

Yabancı para pozisyon veya kambiyo riski olarak da adlandırılan; bankaların bilançoları içinde yabancı para cinsinden oluşturdukları pozisyonlara bağlı olarak, döviz kurlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle uğrayabilecekleri gelir kaybı ve buna bağlı oluşacak olumsuz durumlardır. Daha geniş bir ifadeyle, bankanın aldığı yabancı para pozisyonların beklenmedik yöndeki kur hareketleri nedeniyle banka gelirlerinde ve dolayısıyla özkaynaklarında, nakit akımlarında, aktif kalitesinde ve nihai olarak taahhütlerini karşılamada yaratacağı olumsuzluklara ilişkin risktir. Bu risk, kurlardaki değişimlerden kaynaklanan kazanç ve kayıplarla ilgilidir (Gümüşeli, 2004:89).

Kur riski, yabancı paraya dayalı işlemlerde, yabancı paraların yerli paraya ya da birbirlerine karşı değerlerinin değişmesi halinde ortaya çıkar, sonuçta bu da kar veya zarara yol açar. Bankalar kur riskinden kaçınmak için yabancı para cinsinden pozisyonlarını azaltmaya veya piyasaların kapanışlarına doğru kapatmaya çalışırlar.

Ayrıca, bankayı kur riskine maruz bırakabilecek bilançoadaki tüm yabancı para ve yabancı paraya endekli pozisyonlarını günlük olarak hesaplayıp bankaların fon yönetim birimlerine bildirirler. Böylece binlerce küçük işlemin banka bilançolarında yaratabileceği pozisyonlardan fon yönetim birimi haberdar olur ve bu pozisyonları yönetmek için gerekli işlemleri yapar (Gümüşeli, 2004:89).

Döviz piyasalarında döviz kurlarındaki değişiklikler doğru tahmin edilerek, finansal piyasalarda kar elde edilebilir. Ancak kurlardaki beklenmeyen dalgalanmalar nedeniyle, fon yöneticisi nakit akış pozisyonlarında uyumsuzluk ile karşılaşabilir. Bu uyumsuzluk da kambiyo zararlarına neden olabilir. Pozisyon taşıyan bankalar başlangıçta yapılan bir kur tahminine göre belirli bir karlılık ve özvarlık artışı beklentisi içindedirler. Bu noktada açıklamak gerekmektedir ki, pozisyon taşıyor olmak tercihi nedeniyle bankalar zaten belli bir riski göze almışlardır (Şakar, 2002:180).

Bankalar yabancı para pozisyonlarının beklentileri doğrultusunda açık veya kapalı olmalarına dikkat etmelidirler. Çünkü açık pozisyon sahibi bir banka için yabancı paranın değer kazanması yabancı para cinsinden yükümlülükleri varlıklarından fazla olduğu için risk teşkil eder. Eğer bankanın long pozisyonu varsa tersi durum banka için risktir. Dolayısıyla bankalar için yabancı para pozisyonlarını yönetmek kur riskini kontrol altına almak için önemli bir araçtır. Bankalar bu risk kaynağından kar edebileceği gibi önemli zararlarla da karşılaşabilirler. Bu açıdan bankalar yabancı paralı yükümlülükleri ile yabancı paralı varlıklarının yönetimine özel bir önem vermek zorundadırlar (Karacan, 1996:24).

2.1.5.1.2. Faiz Riski

Piyasadaki faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle bankaların olası gelir kaybı, özkaynak değer kaybı, nakit akımlarında ortaya çıkabilecek aksaklıklar, planlanan nakit giriş değerlerinde düşüşler gibi sonuçlar ortaya çıkar. Faiz riski, faiz oranlarındaki değişimlere bağlı olarak banka bilançosunun piyasa değerinin ve bu bilançodan beklenen getirinin değişmesi olarak tanımlanabilir (Pelin, 2004:97).

Faiz riski, piyasadaki faiz oranı değişimlerinin bir bankanın finansal durumunu olumsuz olarak etkilemesidir. Eğer bankaların, aktiflerinin faize duyarlılıkları pasiflerinin ve bilanço dışı pozisyonlarının faiz oranı değişimlerine duyarlılıkları ile uyumlu değil ise

bu bankalar faiz riskine maruz demektir. Bununla birlikte faiz riskini bankanın gelirleri ile ilişkilendiren tanıma göre faiz riski, faiz oranlarındaki hareketler nedeniyle gelirlerdeki azalma riskidir. Bu ekonomik koşullarda banka faiz riski ile karşı karşıya kalabilmektedir (Tunç, 2005:33).

Günümüzde küreselleşme ile birlikte tüm dünya piyasaları ile bu piyasalarda işlem gören finansal araçlar birbirleri ile bütünleşmişlerdir. Faiz oranları, piyasalar arasında ve bu piyasalarda işlem gören finansal araçlar arasında dengeyi sağlayan önemli bir değişken durumundadır. Faiz oranlarında meydana gelen dalgalanma ve sürekli değişkenlik bir belirsizlik ortamı oluşturmakta ve bu durum da bankalar ve finansal kuruluşlarının uzun vadeli ve sabit faiz oranlı yükümlülüklerden kaçmalarına neden olmaktadır. Bankaların genel olarak uzun vadeli aktiflerini kısa vadeli fonlarla finanse etmesi faiz riskinin bir türü olan yeniden fiyatlama riskini ortaya çıkarmaktadır. Kısa vadeli fonların faiz oranlarında ortaya çıkabilecek aşırı yükselmeler bankaları çok olumsuz etkileyebilmektedir (Pelin, 2004:97).

2.1.5.1.3. Likidite Riski

Bankaların karşılaşılabilecekleri en büyük sorunlardan biri piyasadaki güvenlerini kaybetmeleridir. Müşterilerinin gözünde bir bankanın sağlam olmadığı ile ilgili bir izlenim oluştuğu zaman, bankadan çok ani mevduat çekilmesi gibi olaylar ortaya çıkar. Böyle bir durum ile karşılaşan banka, nakit ihtiyacını karşılamak için ya yüksek maliyetle kısa vadeli borçlanır yada bilançodaki likit olmayan varlıklarını zarar ederek paraya çevirmek zorunda kalır. Bu davranışı, bankaya ciddi zararlar yazdırabileceği gibi, bankanın faaliyetlerini sonlandırması ile de sonuçlanabilir (Yıldırım, 2009:31).

Burada bankalar için likiditenin ne kadar önemli olduğu öne çıkmaktadır. Likidite, yükümlülüklerin ve takas borçlarının istenildiğinde ödenebilmesi anlamına gelen ve bankacılıkta birincil önem taşıyan hususlardan biri olarak kabul edilmektedir (Yıldırım, 2009:31).

Uzun dönemde bankanın başarısı, diğer bir deyişle mali bünyenin gücü likidite ile ölçülmektedir. Bankaların likidite sıkışıklığına girerek ödeme güçlüğüne düşmeleri likidite riski olarak açıklanmaktadır. Bankaların genellikle borçlarını ödeyemedikleri için değil, likit olamamaları dolayısıyla battıkları görülmektedir. Güçlü likidite, bankaların

zor dönemlerde ayakta kalmalarını sağlar. Önemli olan bankaların kriz anında bile kendini fonlama imkanına sahip olup olmadığıdır (Pelin, 2004:106).

Likidite riski, bir bankanın vadesi gelen mevcut ve diğer yükümlülüklerini karşılamaya yetecek düzeyde nakdinin bulunmaması durumunu ifade eder. Daha geniş bir tanımlamaya göre ise likidite riski, bankalarda aktif ve pasif arasındaki vade uyumsuzluğu, geri dönmeyen kredilerde artış, diğer likit olmayan aktiflerde artış, faiz tahsilatlarının ve karlılığın düşmesi, hızlı ve beklenmeyen mevduat çekilişleri yerel ya da uluslararası krizler nedeniyle nakit talebinin hızla artması gibi nedenlerle aktiflerini fonlama ihtiyacının artması ve buna bağlı olarak taahhütlerin yerine getirilememe tehlikesidir (Tunç, 2005:32).

Bankalar, taahhütlerini zamanında yerine getirebilmek amacıyla, mevcutlarında nakit değerler ya da likiditesi yüksek finansal araçlar bulundurmaları durumundadırlar. Eğer bir banka, taahhütlerini karşılayabilecek söz konusu araçlara sahip değilse, likidite riski ile karşı karşıya demektir. Bu risk, özellikle kısa vadeli varlıklarının yine kısa vadeli taahhütlerini karşılamama durumunda ortaya çıkar (Yıldırım, 2009:34).

Dolayısıyla likidite riskini ortaya çıkaran durumları şöyle sıralayabiliriz (Yıldırım, 2009:34):

- Vade Uyumsuzluğuna Bağlı Likidite Riski
- Aktif Kalitesindeki Bozulmalara Bağlı Likidite Riski
- Beklenmeyen Kaynak Çıkışlarına Bağlı Likidite Riski
- Karlılıktaki Düşüşe Bağlı Likidite Riski
- Krizlere Bağlı Likide Riski

Bankaların faaliyetlerini sürdürebilmeleri için müşterilerinin gözünde güven duygularını kaybetmemeleri zorunludur. Bankaların yeterli seviyede likiditeye sahip olması gerekliliğinin dört ana sebebi vardır (Yıldırım, 2009:35).

- Toptan fonların yenilenmesi veya perakende fonların çekilmesi sonucu ortaya çıkan net fon çıkışlarının yeniden yerine konması gerekliliği,
- Beklenen fon girişlerinin gerçekleşmemesi durumunda bu fonların karşılanması gerekliliği,

- Olası sorumluluklar doğması halinde ihtiyaç duyulan yeni fonları bulma gerekliliği,
- Bankanın yeni yatırımlara yeni işlere girme veya yönelme isteği.

Bankalar ihtiyaç duydukları likiditeyi değişik kaynaklardan sağlayabilirler. Bu amaçla bankalar birincil ve ikincil rezervlerini kullanabilirler. Bankanın kasasında tuttuğu nakit ve Merkez Bankasında bulunan mevduatları birincil rezervleridir ve bunu likidite güvenliği amacıyla kullanırlar. İkincil rezervleri ise hazine bonosu, devlet tahvili, banka kabulleri, yatırım fonları gibi değerlerdir ve bunların nakde dönüştürülmesi sırasında banka kayba uğramaz veya çok az kaybı olur. Bankalar likidite gereksinimlerini gidermek için kısa sürede aktiflerini satar, rehin bırakır veya iskonto ettirirler. Bu yaklaşıma aktif yönetimi denir. Bankalar likidite gereksinimlerini karşılamak için bankalar arası piyasadan veya önceden belirlenmiş kredi hatlarından borç alır ve satarlar böylece ellerinde fırsat maliyeti yüksek olan aşırı rezervleri tutmak zorunda kalmazlar (Atan, 2002:25).

Bu yaklaşıma da pasif yönetimi denir. Bir banka birkaç farklı türde likidite riski ile karşı karşıya kalabilir. Bunlar; refinansman riski, tahsilatlarda gecikme riski ve olağanüstü çekişler riskidir. Yeniden finansman pozisyonu riski, kredinin vadesi, bunun için kullanılan pasiflerin vadesinden daha uzun olduğundan vadesi gelen mevduat geri ödemelerini ve yapılan kredi tahsislerini ödemeye yetmeyecek kadar yeni mevduat gelmemesi veya kredi kullanılamamasından kaynaklanan bir risktir (Yıldırım, 2009:36).

Tahsilatlarda gecikme riski, kullanılan kredilerin anapara ve/veya faizlerinin vadesinde geri dönmemesi veya gecikme ile dönmesinin yol açtığı riskleridir. Olağanüstü çekişler riski, olağanüstü durumlar nedeniyle açılan kredi limitleri veya vadesi gelen mevduatın beklenenden çok daha hızlı bir şekilde çekilmeye başlaması sonucunda bankanın bu çekişleri ödemedede güçlük çekmesidir (Yıldırım, 2009:36).

2.1.5.2. Kredi Riski

Tüm finansal kuruluşların karşı karşıya olduğu temel risk faktörlerinden birisi kredi riskidir. Kredi riski; borçlu kişi veya kuruluşun anlaşma şartları dahilinde taahhüt ettiği yükümlülükleri yerine getirememesi olarak tanımlanabilir. Kredi vermek çoğu bankanın

en temel faaliyetidir. Kredi işlemleri, bankaların ödünç alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermelerini gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da ödünç alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir (Atan, 2002:28).

Kredi riskinin oluşumu, geniş ve kolay tanımlanamayan bir süreç içinde gerçekleşir. Risk oluşum süreci, müşterinin kredilendirilmesi için yapılan ilk girişimle birlikte başlar ve çok açık belirtilerle ortaya çıkmadığı zamanlarda bile gizli yada açık biçimde varlığını sürdürür (Şakar, 2002:263).

Bankalardaki en önemli risklerden biri de kredi riskidir. Etkin kredi risk yönetimi sürecinde ilk adım, bankanın maruz kaldığı kredi risklerini tanımlamak, bu riskleri ölçmek ve kredi risklerinden korunmak için yeni teknikler kullanmaktır. Kredi riski yönetimi, kredi risklerinin tutarlı bir şekilde değerlendirildiği, sayısallaştırıldığı, fiyatlandırıldığı ve izlendiği yapılandırılmış bir süreç olup kredi riskine maruz olan tüm bankacılık alanlarını kapsamaktadır. Kredi riski, portföyler bazında, risk/getiri dengesi ve Banka'nın aktif kalitesi gözetilerek yönetilmektedir (Tunç, 2005:34).

Artık günümüzde ve gelecekte, klasik kredi takip ve yönetim uygulamaları güncel risk yönetimi yöntemleri ile desteklenmek zorundadır. Kredi riskinin yönetilmesi, kredinin tahsisinden başlayan ve kapatılmasına kadar geçen süreç içerisindeki tüm gelişmelerin doğru bir şekilde değerlendirilerek, gerekli tedbirlerin zamanında alınmasına yönelik işlemleri kapsamaktadır. Bankaların kredi birimlerinin, tahsis öncesindeki istihbarat işlemleri, kredi kullandırım kriterleri ve diğer idari prosedürlere ilişkin yazılı politikalar belirlemeleri ve bunları uygulamaları, ihtiyatlı bir kredi riski yönetiminin ön koşulunu oluşturmaktadır (İİAV, 2000:43).

2.1.5.3. Operasyonel Risk

Operasyonel risk iş yaşamının temel bir parçasıdır ve hiçbir zaman tam olarak yok edilemez. Bankaların ve denetçilerin en önem verdikleri yanı bu riskin tanımlanması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesidir. Bankacılık faaliyetlerini yerine getirebilmek için oluşturulan tüm süreçlerde, çok çeşitli nedenlerle amaçlanan sonuçla gerçekleştirilen

sonuç arasında ortaya çıkan farklılık riski operasyon riskinin tanımını oluşturur (Şakar, 2002:279).

Söz konusu olası farklılık bazen çalışanların, bazen müşterinin ve bazen de otomasyon sistemlerinin hatalarından kaynaklanabilir. Ortaya çıkabilecek farklılık bazen maddi bir kayba neden olurken, bazen maddi bir kayıpla sonuçlanan ya da sonuçlanmayan yasadışı işlem yapma nedeni olabilir, bazen iç ve dış raporlarda yapılan yanlışlıklar nedeniyle prestij kaybına neden olur ve bazen de hiçbir sonuç doğurmaz (Şakar, 2002:279).

Operasyonel risk, Banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi felaketlerden kaynaklanabilecek kayıpları ya da zarara uğrama ihtimali olarak tanımlanmaktadır (Varlı, 2014:14).

Bankalar denetim kalitesini artırarak, çalışanlara eğitim programları düzenleyerek, çalışan kalitesini yükselterek, yapılan işlemlere limitler tahsis ederek, herhangi bir doğal afet durumuna karşı sigorta yaptırarak, bilgi sistemlerini devamlı güncelleyerek ve bununla ilgili güvenlik tedbirleri alarak operasyonel risklerini yönetebilirler (Tunç, 2005:35).

Operasyon risklerinin bir diğer yönü ödeme sisteminin işlemesi ile ilgilidir. Bankaların ödeme sistemindeki yeterli kontrolün olmaması yada bilgisayar teknolojisinin yarattığı olanaklar nedeniyle müşterileri tarafından dolandırılması bir tür operasyonel risktir (Karacan, 1996:27).

Operasyonel riskler ya bankanın operasyonel giderlerinin artmasına yada gelirlerinin azalmasına neden olur. Toplam zararların %70 inden fazlası, müşterilerden, ürünlerden ve iş akışından kaynaklanmaktadır. Çünkü bankalar ya operasyonel risklerden kaynaklanabilecek hataların ve dolayısıyla büyük zararların önüne geçebilmek için daha çok maliyetli yatırımlar yapacaktır yada operasyonel risklerden kaynaklanan zararlara katlanacaklardır. Bu yatırımlar sistemsal teknolojik yatırımlar olabileceği gibi personele eğitim verilerek veya hukuksal düzenlemelerden dolayı yapılacak harcamalar da olabilir.

Bu nedenle operasyonel riskler, bankaların gelirlerini azaltıcı, giderlerini artırıcı sonuçlar doğurur (İİAV, 2000:48).

2.2. RİSK YÖNETİMİNİN TANIMI

Risk yönetim kavramları günümüzde oldukça fazla kullanılan yöntemler arasında yer almakla beraber aslında bu kavramların tamamı insanlığı var olması kadar eski dönemlerden beri kullanılmaya devam etmektedir. İnsanlık geçmiş dönemlerden beri hep kendi mal varlığı unsurlarına karşı tehlike oluşturabilecek olan her türlü risklere karşı bunları değerlendirerek tanımlamalarda bulunmagayretine girmişlerdir (Emhan, 2009:212).

Bu sebeplerden dolayı riskleri yönetme kavramı açısından pratik uygulama yöntemleri çok ta yeni sayılmayacak kadar eskidir. Günümüze kadar ulaşmış olan her türlü kültürler risklerin yönetilmesi kavramlarını etkin bir biçim de kullanmışlardır. Günümüzde modernist görüşlerin belirttiği risklerin yönetimi kavramları, geçmiş dönemlerden beri uygulanmakta olan yöntemlere yeni ve farklı bakışların getirilmesini sağlamaktadır (Emhan, 2009:212).

Yönetim sistemlerin de başarılı olan kişiler risk kavramlarını tanımlamanın başarmanın yarısı olduğu görüşünü belirtmektedirler. Belirtilen görüşler kapsamın da risk kavramının çözümlenmesini sonucu belli olmayan olayların iyice değerlendirilerek karar alma mekanizmasına etki sağlayabilen sistemlerin tamamı şeklinde tanımlanmaktadır. Riskleri hesaplamaların ve hesaplanan risklerindüzenlemeler yapılarak yok edilme gayretleri başarı yakalama kriterleri arasında en önemli ve en etkili yöntemlerden biri olduğu açıkça belirtilmektedir (Ersöz, 2003:192).

Günümüz Dünya'sın da modernist düşünceye sahip şirketlerin ulaşmayı başardığı en önemli planlamalar arasında risklerin yönetilmesi kavramının oluşturulmasıdır. Risk yönetiminin oluşturulması işletmelerin en yüksek karlılığa ulaşması açısından çevrelerine ve rekabet ortamına yak uydurabilmek ve adapte olabilmek adına oldukça önemlidir (Güvenbaş, 2011:52).

Tüm bu sebeplerden dolayı finansal faaliyetlerin bütünün de risklerin yönetilmesi kavramlarının eksiksiz bir biçimde objektif çerçeve de yönetilmesi gerekmektedir. Günümüzde işletmelerin karşılaşabilecekleri olumlu ya da olumsuz tüm olaylara karşılık belirlenecek olan risklerin yönetimi modelleri yatırım yapmayı düşünen kişilerin ya da işletmelerin getiri seviyelerinin de artışlara neden olabilecektir (Demireli, 2007:127).

En önemlisi şirketler katma değer seviyelerini en üst noktalara taşımak adına belirlemiş oldukları risklere karşı çalışmaların sağlanmasında oldukça özenli davranmalıdırlar. Belirtilen tanımlamalar kapsamında tüm risklerin önceden öngörüler ile belirlenerek tedbirler dizisinin uygulanması ve yönetilmesi gereklilikleri ortaya çıkmaktadır (Demireli, 2007:127).

Tüm anlatılanların yanın da risklerin yönetilmesi, işletmelerin belirledikleri hedefler doğrultusunda belirlemiş oldukları hedeflere ulaşmak adına tanımlayacakları risklere karşı alacakları önlemler ile disiplin sağlayarak karlılık seviyelerini arttıracaklardır. İlk önceler de yalnızca özel işletmeler bu yöntemleri kullanırken artık kamu kuruluşları da risk yönetimi kavramına ayak uydurmaya başlamıştır (Usta, 2008:262-263).

Risklerin yönetilmesini kapsayan sistemler bütününü, işletmenin karşılaşacağı bütün risklere karşı tedbirler almayı ya da yönetim grubunun riskleri azaltacak önlemler alma veya kendi görüşlerini ortaya koyma düşüncelerini tek başına hedef edinmemektedir. Fakat, işletmenin devamlılığının sağlanarak belirlenen risklerin göze alınmasını amaçlamaktadır (Usta, 2008:262-263).

Risklerin yönetilmesi; risk unsurlarının tanımlanmasını, değerlendirilmesini, riskler doğrultusunda alınacak kararları belirtmeyi, sorumlu olunacak alanları belirlemeyi, belirlenen sorumluluklara karşı uygulanması gereken uygulamaların geliştirme faaliyetlerinin sağlanması ve bu taktikler doğrultusunda izleme ve sonuçlandırma gibi süreçlerin tamamını kapsamı altına almaktadır (Özsoy, 2012:165).

Risklerin yönetilmesi; şirketlerin gerçekleştirecekleri yatırımlar da karşılaşacakları risk faktörlerinin ayrıntılı bir biçimde tanımlayarak değerlendirme de, şirket yönetim kadrosu açısından gerçekleştirilmesi gereken faktörler niteliğinde düşünülebilmektedir. Tüm anlatılanların dışında, herhangi bir kurum ya da kişi açısından karşılaşılabilecek muhtemel kayıp kavramlarının tanımlanması ve değerlendirme altına alınması, bu tür

kayıpların önlenmesinde en uygun tekniklerin seçimi ve uygulanması için sistematik bir süreç olarak tanımlanır (Keskinlioğlu, 2012:4).

O halde risk yönetimi bir işletme veya örgüt tarafından karşılaşılan değişik kayıpları ve kayıpların azaltılmasında örgütün amaç ve hedeflerine uygun en iyi yöntemleri sistematik olarak tanımlayan ve analiz eden bir süreçtir (Usta, 2008:262-263).

Asıl itibari ile risklerin yönetilmesini herşeyden öncelikli olarak çözüm yolu veya tüm problemlere karşı cevap biteliğin de bir yaklaşım olarak düşünülmemesi gerekliliği doğmaktadır. Günümüzde mevcut tüm işletmelerasıl itibari ile riskler altına girmekte ve girdikleri rikler karşısında geri bildirim gelmesini sağlamaktadırlar. İşletmeler açısından risklerin belirlenmesin de en önemli kriterler alınacak olan risklerin işletmenin maksümum karlılığa ulaşıp ulaşmayacağı konusunda öngörüler de bulunarak ölçüm yapılmasının sağlanmasıdır. Risklerin yönetilmesi konusunda etken düşünce de, risklerin derecelerini azalmak değil de, belirlenen risk faktörlerini yönlendirerek karlılığı artırarak en yüksek seviyeye ulaşmasını sağlamaktır (Keskinlioğlu, 2012:5).

İşletmelerin her organı araların da risklerin yönetilmesi ile alakalı işlemeyen organın yapısından bahsedilemez. Risklerin yönetilmesi aşamaları işletme organlarını ve bu organlar da ki personellerin tamamını içine almaktadır. Organlarda ki bütün personeller görev ve sorumluluklarına bakılmaksızın hepsi riklerin yönetilmesi kavramına dahil olmalıdırlar (Keskinlioğlu, 2012:5-6).

Yukarıda anlatılanlardan hareketle riklerin yönetilmesi, belirlenen risk unsurlarının faaliyet alanı dışına çıkmasını sağlamak anlamına gelmemektedir. Risklerin yönetilmesi, risk unsurlarına karşı farkındalık yaratmak, risk unsurlarını en önceden fark edebilmek ve bu riskleri en minimum seviyelere çekerek fırsatlara karşı yol açılmasının sağlanmasıdır (Özsoy, 2012:166).

Anlatılanların dışında risklerin yönetilmesi, işletmelerin gelecek dönemler debelirsiz bir durum oluşturabilecek olaylara karşı ilgilenilmesini ve sonuçlarının negatif olasılıklarının azaltılmasına karşılık pozitif olasılıkların artırılması süreçlerine katkıları sağlanması olarak nitelendirilmektedir (Özsoy, 2012:166).

Herhangi bir devlet içinde oluşan krizlerin ekonomik faaliyetlerin tamamını etkilemekte, uluslararası anlamda oluşan faaliyetlerin aunu dönemler dahilinde meydana gelmesi, globalleşmenin farklı açılardan değerlendirilmesi ve teknolojik faaliyetlere karşı bağımlı olma oranlarının git gide artış göstermesi gibi hususlar uluslararası finans gündemlerinin yapı taşlarını oluşturmaktaysa belirtilen ülke kapsamında faaliyet gösteren yatırımcı kişilerin riskleri yönetmesi muhtemel bir gereklilik arz etmektedir (Demireli, 2007:127).

Sonuç olarak risklerin yönetiminin sağlanamadığı durumlar da ciddi tehlikeli durumlar meydana gelebilmektedir. Kazanımının sağlandığı bütün varlık grupları bir kerede ortadan uçup gidebilmektedir. Günümüz Dünya'sın da finansal faaliyetler de bulunan her piyasa da düzgün yönetilemeyen risk unsurları dahilinde meydana gelen finansal kriz olayları kısa vade içerisinde diğer farklı piyasaları da etkisi altına alarak yıpratabilmektedir. Ancak, risklerindüzgün yönetilmesinin saplandığı durumlar da ciddi fırsatların sağlanabileceği açıktır (Demireli, 2007:127).

2.3. RİSK YÖNETİMİNİN AMACI

Risklerin yönetilmesi sistemlerini ciddiyet kazanması açısından ciddi sermaye ile çalışan şirketlerin ekonomik açıdan yaşayacakları krizlerin etkileri fazla olacaktır. İşletmeler gerçekleşen negatifliklerden kurtulmak için ve amaçları doğrultusunda dailerleyebilmek adına meydana gelebilecek olan muhtemel riskleri belirleme ve bu riskleri yönetme kavramlarına karşı gerekliliklerin farkına varmışlardır. İşletmelerin riskleri ve fırsat olabilecek durumları yönetmesine olanak sağlayan risklerin yönetilmesi sistemlerinin asıl amaçları, işletmeye katma değer yaratmak, ilerleme kaydetmek ve kaynaklarının en etkili bir biçimde kullanılmasını sağlayarak hedeflerine doğru yol almasının sağlanmasıdır (Erol, 2007:158).

Risklerin yönetilmesinin asıl amaçları, şirketlerin maddi üstünlük içinde faaliyetlerine devam edebilmesi açısından gereken bütün organizasyonların oluşturularak işletmelerin piyasada ki güçlü yapısını korumak olarak söylenebilmektedir. Böylelikle risklerin yönetilmesi, organizasyon içinde meydana gelebilecek olası kayıplara karşı alçak mali yapılanma ile kontrole alınmasına yönelik organizasyonların oluşturulmasını sağlamak

adına gerçekleştirilen yönetimler olarak tanımlamak mümkün olacaktır (Emhan, 2009:213).

Risklerin yönetilmesinin farklı amaçlarından diğerlerin de, kararların verilmesi süreçlerin de riskleri görmek ve ölçmek için objektif olunmasının sağlanmasıdır. Dolayısıyla belirsiz durumlar ve bu belirsiz durumları oluşturabilecek negatifliklerin minimuma indirilmesi üzerine çalışmaktır (Erol, 2007:159).

Risklerin yönetilmesini en önemli amaçlarından birisi, riskleri meydana çıkartmak ve kontrollü bir biçim de ölçümlendirilmesinin sağlanmasıdır. Şirketler kuvvetli risklerin yönetilmesinin sağlanması ile belirlenen risk faktörlerini kontrol altına alarak kayıp yaşamayı engelleyebilmektedirler (Özsoy, 2012:174-175).

Risklerin yönetilmesinin farklı yapı taşlarını ve amaç ilkelerini aşağıda belirtildiği gibi sınıflandırmak mümkün olacaktır (Özsoy, 2012:174-175):

- İşletmenin hedefleri doğrultusunda risklerini belirleyerek, ölçülmesini ve kontrol edilmesini sağlamak amacı ile ortaklar ve diğer ortakların değerlerini arttırarak korumasını sağlamak,
- İşlerin yürütülmesi süreçlerin de ve iç ve dış faktörlerden kaynaklanma ihtimali olan kayıplar açısından “makul seviye de” güven ortamı oluşturmak,
- Organizasyonlar dâhil tüm personelleri tetikleyen ve bütün personellerin etkilendiği risklerin belirlenmesi kültürlerini ve risklere karşı iletişim sağlanmasını amaçlamak,
- Riskleri ve getiriler karşısında dengeli olmak ve işletme sermayelerini etkili bir biçimde yönetilmesinin sağlanması,
- Farklı yöntemler karşısında risk unsurların değerlendirmeye alınması ile işletme yöntemlerinin belirlenmesi konusunda katkıları da bulunulması,
- İşletme hayatının devamlı olmasının sağlanması,
- Yönetim kadrosuna rahat bir ortam sağlanması gerekliliği,
- Alçak giderler doğrultusunda maksimum getirinin oluşturulması,
- Gelir yapılarının da istikrarlı olunması,
- Üretim veya diğer alanlar da işleyişin bitmesinin engellenmesi,
- Devamlı olarak büyümenin ve fırsatların yakalanması.

Tüm bunlara rağmen risklerin yönetilmesi sistemleri bütün risk unsurlarını yok etmeyi, yönetim kadrolarının ve çalışanların riskleri üstlenme durumlarını ortadan kaldırmayı ya da minimuma indirmeyi, riskli durumlardan kaynaklı kayıpların sıfırlanması, organizasyonların karşılaştığı bütün risklere karşı aynı derece de ele alınmasının sağlanması amaç olarak edinilemez (Özsoy, 2012:175).

2.3.1. Risk Yönetimi İhtiyacı

Şirketler günümüz faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi olaylarına kadar risklerin yönetilmesinin de sigortalama kavramlarını öne atmışlar ve meydana gelebilecek parasal kayıpları yok etmeyi kendi açılarından yetrli olarak nitelendirmişlerdir. Fakat uluslararası işlemler dahilinde dövizlerin kurları ve faiz oranları gibi temel farklılaşmaların sağlanan gelir seviyelerini etkilemesi, finansal alanlar da faaliyetlerin devam ettirilmesi gerekliliğini doğurmuştur (Usta, 2008: 263).

Rekabet ortamının da yoğun bir karşıtlık oluşması, sektörler de ki globalleşme olguları, sermayelerin rahat dolaşım süreçlerinin hızlanması ve zaman içerisinde ekonomik faaliyetlerin dış etkilere açılması, şirketlerin döviz kurları riskleri, faiz oranları riskleri, kredi riskleri gibi daha fazla finansal risk unsuru ile karşılaşmalarına sebep olmaktadır (Ersöz, 2003: 193).

Özellikli olarak geçmiş dönemler de standart döviz kurları sistem yapısının kurucu niteliğinin de olan Bretton Woods sisteminin yok olması ile birlikte döviz kur yapılarının da oluşan dalgalı yapılar şirketleri dövizden kaynaklı riskler ile karşı karşıya kalmalarını sağlamıştır. Döviz kur yapılarının ve mal fiyatlarının da ki değişimlerle alakalı gelir ve maliyet hesaplarının değişmesine paralel olarak birçok kişi bu durumdan etkilenmeye başlamıştır. Bu sebepler ile birlikte uluslararası para piyasasının da faiz oranının da oluşan değişiklikler ve maksimum faiz oranları riskleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Usta, 2008: 263).

Risklerin yönetilmesine neden olan düşüncüler ve sebepler aşağıda sırası ile belirtilmiştir (Ersöz, 2003: 193);

- Uluslararası sektör ortamının küreselleşmesi,
- Dünya genelinde kredilere ait fonların arz miktarında ki artışlar,

- Daha önceki dönemlerde tahmin edilemeyen olaylara karşı hazırlık yapılamadan yakalanılması,
- Birsürü ekonomik açıdan skandal olayların ortaya çıkması,
- Uluslararası piyasalar da meydana gelen rekabet ortamının yükselmesi,
- Teknolojik faaliyetlerin kullanılmasın da hızlı artışların yaşanması,
- Finans sektörlerinin bir araya gelmesi,
- Organizasyon yapılarının git gide karöaşıklaşması ve sorunlar ile uğraşmaları gerekliliklerini doğması ile birlikte risk unsurları ile karşılaşma ihtimallerinin artması,
- Organizasyon yapılarının uluslararası piyasalar daişlem yapıyor oluşu,
- Özellikli olarak sermayelerin içinde buldukları piyasalar da risklerin etkili bir biçimde kullanılması, yatırım yapacak kişilerin ilgili oldukları alanların genişlemesi.

2.3.2. Risk Yönetiminin Faydaları

Risklerin yönetilmesi işletmeler açısından 2 farklı yarar oluşturmaktadır. Bu yararlardan ilki problemler meydana gelmeden önlenmesi veya oluştuktan hemen sonra etkilerinin azaltılması ile işletmenin korunmasının sağlanmasıdır. Sağlanan yararlardan ikinci olan, risk faktörlerinin sebepleri belirtilerek gerekli önlemlerin sağlanması sonucun da işletmenin karlılık seviyelerinin yükseltilmesidir. Tüm bu anlatılanlar dışında risklerin yönetilmesi açısından sağlanacak yararlar aşağıda belirtildiği gibi sıralanabilmektedir. Bunun dışında risk yönetiminin sağlayacağı faydalar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özsoy, 2012:173-174);

- Risklerin iştahlarını ve stratejik yapıları arasında ilişki kurulmasın da,
- Büyüme, riskler ve getiriler arasında ilişkilerin ve dengelerin sağlanması da,
- Risk unsurlarına karşılık alınacak kararlar da geliştirmeler yapılması, işletmeler arası da risk unsurlarının belirlenerek yönetilmesi konuların da,
- Çok sayı da ki risklere karşılık sistemli bir tedbirler dizisinin uygulanması,
- Fırsat unsurlarının değerlendirilmesi,
- Sermayelerin daha rasyonel kullanımın da işletmelere yüksek gelişmişlik yeteneği oluşturur,

- Risklerin yönetilmesi, herhangi bir işletmenin performanslarını ve katma değer seviyeleri hedefleri doğrultusunda kaynaklarının kayıplara uğramasının engellenmesine,
- Etkili risklerin yönetilmesi ve iç kontrol faaliyetlerinin finans şirketleri ve finans sistemlerinin istikrarlı olmalarına katkı sağlar, dolayısıyla yatırım gerçekleştirecek kişiler ve üçüncü kişilerin sistem bütününe güvenleri sağlanır,
- Risklerin yönetilmesi süreçlerin de şirketlerin karar verebilme mekanizmaları da gelişime uğrar. Dolayısıyla karar sezilerine bağlı olarak gelişim kaydetmeyi beklemeyerek daha akılcı yöntemler geliştirmeyi sağlar,
- Etkin bir biçimde rapor çıkartılması sağlanır.

Tüm anlatılanların ışığında risklerin yönetilmesi, yaşanacak olan muhtemel kayıp miktarlarını minimuma indirecektir. Aynı zamanda etkili ve daha hızlı bir şekilde karar alınmasına da katkı sağlamaktadır. Bir bakımdan işletmelere zaman açısından da tasarruf edilmesi sağlanmış olmaktadır. İşletmelerin mevcut olan kaynaklarını israf etmelerinin önüne geçmektedir. İşletmeler açısından doğabilecek olan risklere karşı alınacak tedbirler ile riskli pozisyona ulaşmaları engellenebilmektedir. Tüm bu anlatılanlar sayesinde bireyler cesaretle risklere karşı duruşlarında pozitif ilerleme kaydedebilmektedirler (Erol, 2007:162).

2.4. RİSK YÖNETİM SÜRECİ

Risk, şirketin her faaliyetinin ana ögesidir. Daha genel bir ifade ile risk almadan kazanç sağlamak mümkün değildir. Burada önemli olan nokta, maruz kalınan risklerin belirlenmesi, ölçülmesi, istenmeyen risklere karşı koruma geliştirilmesi ve risklerin istenen düzeyde tutulmasıdır. Riskler ile beklenen faydalar dengeli olmalıdır (Özsoy, 2012: 170).

Risk yönetimi süreci; riskleri tanımlamayı, değerlendirmeyi, onlara karşı yürütülecek faaliyetleri belirlemeyi, sorumlulukları tayin etmeyi, belirlenen faaliyetleri uygulamayı ve bunları izlemeyi ve sonuçlarını gözden geçirmeyi kapsayan bir süreçtir.

Etkin bir risk yönetim süreci, şirketin karşılaştığı başlıca risk tiplerinin tanımlanmasıyla başlar. Bu riskler temel olarak kredi riski, piyasa riski, yasal risk, likidite riski ve operasyon riski olarak sıralanabilir. Risk yöneticisi, risk yönetim sürecini tüm bu riskleri kapsayacak biçimde oluşturmalıdır (İMKB, 2002: 13).

Risk yönetim süreci dört temel unsurdan oluşmaktadır. Bunlar;

- Risklerin Tanımlanması,
- Risklerin Ölçülmesi,
- Uygulama,
- Takip ve değerlendirme.

Bu dört temel unsuru da içeren risk yönetimi sistemine ilişkin yazılı politikaların, prosedürlerin ve sorumlulukların belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak veya yaptırmak bu noktada yönetim kuruluna verilmiştir. Zaten tüm risk yönetim sisteminin yürütülmesi yönetim kurulundan başlar. İşletmenin yönetim kurulu, risk yönetimi ile ilgili tüm önemli politikalarını tanımlamalı ve bu politikaların daha geniş kapsamlı işletme stratejileri, yönetim becerisi, sermaye gücü ile uyumlu olduğundan emin olmalı ve risk yönetimi sürecinin etkinliğini arttıracak şekilde gerekli örgütlemeyi sağlamalıdır (Usta, 2008: 267).

2.4.1. Risklerin Tanımlanması

Bir şirketin karşı karşıya bulunduğu küçük büyük yüzlerce risk türü belirlenebilir. Ancak şirket için önemli olan karşı karşıya bulunduğu küçük büyük tüm riskleri yönetmek değildir. Böyle bir şey hem kolay değildir hem de çok maliyetli olabilir. Bunun yerine şirketler karşı karşıya kaldıkları temel ve büyük (önemli) riskleri belirleyerek bu risklerin yönetilmesine odaklanmalıdırlar (Özsoy, 2012: 176).

Risklerin tanımlanması risk yönetimi faaliyetlerinin ilk aşamasıdır. Bu faaliyet ile elde edilen bilgiler risk yönetiminin ileri safhaları için girdi olarak kullanılır. Bu aşamaya risk belirleme safhası da denilmektedir. Geçmiş tecrübeler, mevcut gelişmelere ve eğilimlere bakarak, teknik ve idari açıdan ters gidebilecek muhtemel durumları tespit etme çalışması bu aşamada gerçekleştirilir (Emhan, 2009: 212).

Bu aşamada karşı karşıya kalınan riskler doğru tanımlanmalı, özellikleri doğru belirlenmelidir. Eğer tanımlamada bir hata yapılırsa ya da karşılaşılabilecek risklerden biri atlanırsa bu durumda bu riske karşı önlem alınamayacak bunun sonucunda da çok büyük zararlar oluşabilecektir. Farkında olunamayan riskler yönetilemez bu yüzden riskler tanımlanırken çok dikkat edilmelidir (Özsoy, 2012: 176).

Riskin tanımlanması, riskin teşhisi anlamına gelmektedir. Risk tanımlama sürecinde elde edilen bilgiler sorunlara çözüm getirme sürecini kapsar. Konuyla ilgili çalışmalar yapan araştırmacılar bu sürecin teknolojik, sosyal, politik belirsizliklerin azaltılması ve olası kayıpların minimize edilmesi işlemini kapsadığını belirtmektedirler. Riskin gizlilik derecesi saptanır. Risk olasılığını daha da yükseltebilecek belirsizlikler öncelikli olarak ele alınır (Emhan, 2009: 212).

Bu aşamada riskli olduğu düşünülen önemli değişkenlerin gizli etki ve kimliği konusunda belirsizlik azaltılmaya çalışılır. Riskin tanımlanmasıyla, anlama düzeyinde belirsizliğin azaltılması ve sorunun çözülmesine yardımcı olabilecek bilginin işlevi daha iyi belirlenebilir. Önemli değişkenler ve onların belirsiz etkisini ortaya koymak için geleceğe yönelik planlama araçları kullanılabilir. Örneğin; gelecekteki işletme fırsatlarını tanımak için en iyi, en muhtemel ve en kötü biçiminde geleceğe ilişkin senaryolar geliştirilir ve bu senaryolara ilişkin çeşitli olaylar tanımlanır. Bu ve bunun gibi araçlar belirsizliğin azaltılmasında yönetime yardımcı olabilir (Özsoy, 2012: 177).

Risk yöneticileri, risklerin göz ardı edilmesini engellemek için risk tanımında bazı sistematik yaklaşımlar kullanırlar. Bunlar; sigorta kontrol listeleri, risk analiz soruları, akış işlem kartları ve mali durum analizleridir. Risklerin analiz edilmesinde belirtilen tekniklere ek olarak simülasyon tekniği de kullanılmaktadır (Emhan, 2009: 213).

Aynı zamanda risk komitesi veya risk yönetimi birimi tarafından belirlenen risklerin, ayrıca bu risklere ilişkin tolerans aralıklarının ve şirketin ana stratejileri ile uyumlu risk iştahının belirlenerek Yönetim Kurulu tarafından onaylanması ve akabinde tüm çalışanlara duyurulması ve bu konuda ilgili çalışanların eğitimlere tabi tutulması şirkette risk kültürünün oluşturulması ve yerleştirilmesi açısından en önemli adımlardır (Özsoy, 2012: 177).

2.4.2. Risklerin Ölçülmesi

Bir yatırıma girip girmeyeceğimizi karar vermek için risk ölçümüne ihtiyaç duyarız. Bu nedenle riskin daha açık tanımlanmasına ihtiyaç duyarız. Bu nedenle risklerin ölçülmesi aşaması çok önemlidir ve üzerinde en çok çalışılan ve ilerleme kaydedilen bölümdür.

Riskin ölçülmesi, yüklenen risklerin belirli ölçütler ve kriterler baz alınarak sayısal ve istatistiksel olarak ifade edilmesidir. Belirsizliğin giderilerek rakamlarla ifade edilebilecek risk faktörü haline getirilmesi, yüklenen riskin değerlendirilmesi ve yönetilme imkanına sahip olup olunmadığına karar verilmesi açısından oldukça önemlidir (Sayılğan, 1995:328).

Bazı riskler kantitatif yöntemler ile ölçülebilmekte ve sayısallaştırılabilmekte iken bazı risklerin ölçümünde kalitatif yöntemler kullanılmaktadır. Ayrıca kullanılan ölçüm sistemlerinin doğruluğunun periyodik olarak test edilmesi gerekmekte ve testten geçemeyen yöntemlerin iyileştirilmesi veya değiştirilmesi önem taşımaktadır. Aksi takdirde şirket, kullandığı modellerin uygun olmaması nedeni ile model riskine maruz kalacaktır (Özsoy, 2012: 178).

Risklerini ölçemeyen bir şirketin, riskleri yönetebildiğinden bahsetmek mümkün değildir. Bazı risklerin ölçümü için basit yöntem ve modeller yeterli iken risklerin daha karmaşık olduğu durumlarda daha sofistike yöntem ve modeller kullanılmadığıdır. Her risk için farklı bir ölçüm yöntemi kullanılması gerekebilir. Ayrıca, aynı risk için birden fazla ölçüm yöntemi de bulunabilir. Hangi yöntemlerin kullanılmasının daha uygun olacağına dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Şirketler tarafından kullanılacak bazı risk ölçüm araçları duyarlılık analizleri, monte carlo simülasyonu, regresyon, value at risk (riske maruz değer), capital at risk (riske maruz sermaye), earnings at risk (riske maruz kazanç), cash flow at risk (riske maruz nakit akışı) şeklinde sayılabilir (Özsoy, 2012: 177-178).

2.4.3. Uygulama

Konu veya sorun açıklıkla ortaya konduktan, uygun alternatifler tanımlandıktan ve her alternatifin olası sonuçları olanaklar ölçüsünde en iyi biçimde tahmin edildikten sonra, seçilen alternatifin uygulanması işlemi gelir. Genellikle, her alternatif bir dizi sonuçlar ortaya çıkaracaktır. Bu sonuçlar, çeşitli zamanlarda, çeşitli derecelerde ve her derecede değişik olasılıklar bulunacak biçimde görülebilmektedir (Emhan, 2009: 215).

Uygulama aşaması, riskin azaltılması amacıyla birtakım önlemlerin seçilmesi ve uygulanması süreci olarak. Uygulama aşamasında ölçülen ve somut hale getirilen risklere karşı, eğer gerekiyorsa koruyucu tedbirlerin devreye sokulması veya riski üstlenme kararının verilmesi gerekir. Riskten kaçınma, risk azaltımı veya risk transferi gibi risk yönetim araçları bu aşamada uygulanmaktadır. Risk azaltım veya transferinde kullanılacak araçlar, araçların sağlayabileceği korunma düzeyi göz önünde bulundurulur. Kontrol edilebilir risklerin nasıl azaltılabileceği değerlendirilir ve riskten kaçınmak, riski kısmen veya tamamen devretmek veya riski üstlenmek seçenekleri arasında uygun olan karar alınır ve icra edilir. Her riskin azaltılmaya veya devredilmeye kalkışılması söz konusu olamaz. Sermayeye uygun bir risk üstlenerek, kar etmeye çalışılmalıdır (Usta, 2008: 268).

Bu aşamada finansal yöneticisi tarafından, risk yönetiminin amacının kesin bir şekilde kararlaştırılmış olması gerekmektedir. Bu anlamda finansal risk yönetim tekniğinin; riskten kaçınmak için mi yoksa kazanç sağlamak için mi uygulayacağına ilişkin verilecek karar oldukça önemlidir. Bu kararın verilmesinde de klasik risk yönetim tekniklerinin mi, türev araçlarına dayalı tekniklerin mi seçileceği belirlenmelidir. Çağdaş finansal risk yönetim anlayışı, sadece bir finansal risk yönetim tekniğini kullanarak finansal riskler bütününe karşı yeterli korunma sağlanamayacağını kabul etmektedir. Bunun için, işletmenin kısa, orta ve uzun vadeli amaçları ile hedef finansman yapısına uygun olarak birkaç değişik finansal risk yönetim tekniğinin bir arada, birbirlerinin risklerini azaltacak veya önleyecek ve yetersizliklerini giderecek şekilde blok halinde uygulanması yaklaşımı yaygın kabul görmektedir (Sayılğan, 1995:330).

2.4.4. Takip ve Değerlendirme

Seçilen alternatif uygulamaya konulduktan sonra seçilen çözüm tarzının işleyip işlemediği ve beklenen sonuçları verip vermediği izlenmelidir. Elde edilen çıktıları ve beklentileri sürekli olarak karşılaştıran karar alıcı, çözümün etkinliğini izler. Bu aynı zamanda sonraki kararlar için de bir temel oluşturur. Gerçekleşen sonuç ile beklenenler arasında anlamlı farklar çıktığında ise karar alıcı, hatalı bir çözüm tarzını seçerek, hatalı karar verdiğini anlayacak ve bu kararı düzeltmeye veya değiştirmeye çaba gösterecektir (Emhan, 2009: 216).

Takip ve değerlendirme risk yönetim sürecinde iki temel nedenden dolayı önemlidir (Emhan, 2009: 216).

Birincisi: riskin yönetim süreci bir akış içinde oluşmaz, olaylar değişkenlik arz eder. Yeni durumlar yeni riskler meydana getirebilir ve eski tanımlanmış riskleri ortadan kaldıracaktır. İkincisi: bu değerlendirme sürecinde çeşitli hatalar meydana gelebilir. Takip ve değerlendirme süreci yöneticilere hatalarının ağır sonuçlar doğurmadan tekrardan gözden geçirilmesini ve keşfini sağlar. Risk yönetim çalışmalarının değerlendirilmesi ve tekrar gözden geçirilmesi devam eden çalışmalar olmasına rağmen bazı kuruluşlar bağımsız olarak kendi programlarını incelemek için bağımsız danışmanlar tutmaktadırlar. Bu danışmanlar ücret karşılığında hizmet etmekte ve bağımsız bir önerici konumunda bulunmaktadır. Bu uzmanlar risk yönetim sürecini tamamen veya kısmen değerlendirmekte ve işletme yönetimine bilgi sunmaktadırlar (Çiftçi ve Yıldız, 2013: 96).

Risk komitesi veya risk yönetimi birimi, şirketin taşıdığı ve karşı karşıya bulunduğu risklerin gelişimini, bu risklerin kontrol edilmesine yönelik olarak alınan önlemlerin sonuçlarını düzenli bir şekilde izlemeli, değerlendirmeli ve yönetim kuruluna raporlamalıdır (Özsoy, 2012: 179).

Şirketler, maruz kaldıkları riskleri tanımlayacak, ölçecek, risk profilindeki önemli değişimleri kavrayacak ve gelişmelerin zamanında raporlanmasına imkan tanıyacak yönetim bilgi sistemlerini kurmalı ve bu sistemin güvenilir bir şekilde işlemlerini temin edecek önlemleri almalıdırlar. Risk izleme süreç, birim ve şirket seviyelerinin tamamında yer almalıdır (Özsoy, 2012: 180).

2.5. RİSKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ

İşletmeler, riskten korunma işleminde, farklı yöntemler kullanmaktadır. Risk yönetiminde firma içi yöntemler ve firma dışı yöntemler kullanılabilir. Bu yöntemlerin hangisinin kullanılacağına işletmenin kaynakları ve finansal piyasalara ulaşım işlem yapma yapamayacağı gibi hususlar yön verir (Usta, 2008: 269).

2.5.1. Firma İçi Riskten Korunma Yöntemleri

Firma içi riskten korunma yöntemleri, işletmenin kendi bünyesindeki kaynaklardan faydalanarak nakit akımları, varlıklar ve borç yönetimi ile işletmenin bilanço yapısını kontrol ederek finansal riskleri yok etmekte veya azaltmakta kullanıldığı yöntemlerdir. Döviz kuru riski, faiz oranı riski ve ticari ürün fiyat riski olmak üç temel risk üzerine yoğunlaşmıştır (Usta, 2008: 270).

Firma içi döviz kuru riskinden korunma yöntemleri; çakıştırma, eşleştirme, alacak ve borçların netleştirilmesi, nakit akışlarının zamanlaması, döviz sepetleri ve ulusal para ile faturalandırma, para piyasaları yoluyla korunma yöntemleri olmak üzere yedi ana başlık altında toplanmaktadır. Firma içi faiz oranı riskinden korunma yöntemleri ise çakıştırma ve hesaplar arası aktarmadır (Usta, 2008: 270).

2.5.2. Firma Dışı Riskten Korunma Yöntemleri

Firma dışı riskten korunma yöntemleri, daha çok türev ürünler olarak adlandırılmakta olup, gerçek anlamda finansal piyasalardaki devrimin ürünleridir. Etkin bir korunma işleminde kullanılacak bu ürünlerin güçlü yatırımcılar yanında, küçük yatırımcılar tarafından da çok tutulmasının temel nedeni, bu ürünlerin tarafların bütün isteklerine cevap verebilmesidir. Bu ürünler belirli standartlara göre ve kişilerin ihtiyaçlarına göre farklı piyasalarda işlem görürler. Eğer sözleşmeler belirlenen standartlar ile oluşturuluyorsa, bunlar organize borsalarda işlem görürler. Diğer taraftan sözleşmeler, işlem yapan tarafların ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanıyor ise, bunlar tezgahüstü piyasalar veya bankalararası piyasalarda işlem görürler (Usta, 2008: 270).

Bir firmanın riskten korunma yöntemlerinden hangisini tercih edeceğine karar verirken bu tekniklerin maliyet, vergiler, muhasebe kuralları ve düzenlemeleri üzerindeki etkilerini dikkate alması gerekmektedir. Özellikle içsel korunma yöntemlerini uygulamanın mümkün veya yeterli olmadığı durumlarda dışsal korunma yöntemlerine başvurmak daha makul olabilmektedir. Dışsal korunma, içsel korunmaya göre çoğunlukla daha yüksek maliyetli ve daha karmaşık görülmekle birlikte, söz konusu dışsal teknikler çoğu durumda başarılı sonuçlar vermektedir (Çiftçi ve Yıldız, 2013: 97).

BÖLÜM 3. FİNANSAL RİSK KAVRAMI, SINIFLANDIRILMASI VE KORUNMA YÖNTEMLERİ

3.1. FİNANSAL RİSK KAVRAMI

Risk diğerk bir ifade ile riziko, rastlantısal ve beklenmeyen olumsuz sonuç olarak tanımlanmaktadır. Bir diğerk ifadeyle risk kavramı, tehlike altına girmek veya söz konusu tehlikeyi göze alarak hareket etmek anlamına gelmektedir (Hızlı, 2007:14).

Risk bir diğerk ifadeyle bir hasar ya da zararlar karşı karşıya kalma tehlikesi ya da herhangi bir tehlikeye sebebiyet verebilecek bir durum meydana gelme olasılığı olarak ifade edilmektedir. Risk, belirli bir süreçte, amaçlanan sonuca varamama, bir hasara ya da zarara uğrama ihtimalidir. Gelecekte meydana gelebilecek olası sıkıntıları ve tehlikeleri ifade etmektedir. Riskin en önemli özelliğı, bilinebilir olmaması veya zaman unsurunun etkisiyle belirsiz nitelikte olmasıdır. Hedeflenen amaç veya beklenen sonuç üzerinde olumsuz ve negatif etkileri söz konusudur (TDK, 2012:611).

Risk bir olgu olarak yönetilebilir niteliktedir. Riskin temel unsurları meydana gelme ihtimali ve sonuçlarının ne denli etkili olacağıdır. Riskin sadece olumsuz etkilerinden söz etmek doğru bir yaklaşım olmaz. Risk aynı zamanda fırsatlar doğrultusunda stratejik ve sistematik bir yönetim ile kazanç elde etme aracı olabilmektedir. Finansal risk kavramı ise işletmelerin mali yapısını etkilemesi muhtemel risk faktörlerini kapsamaktadır. Finansal riskler, sermaye riski, piyasa riski, kredi riski ve likidite riski, olarak gruplandırılmaktadır (Hızlı, 2007:14).

3.1.1. Finansal Riskin Nedenleri

Finansal riskle işletmeler için 2 grupta incelenmektedir.

- 1) İşletme İçinden Kaynaklanan Nedenler
- 2) İşletme Dışından Kaynaklanan Nedenler

3.1.1.1. İşletme İçinden Kaynaklanan Nedenler

Günümüz ekonomik koşulları ve küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen rekabet artışı ve rekabetin sertleşmesi işletmeler için ekonomik koşulları her geçen gün çok daha zor hale getirmektedir. Gelişen, değişen ve sertleşen ekonomik koşullara uyum sağlamayı becerebilen işletmeler varlıklarını sürdürebilirken, aksine uyum sağlamakta zorlanan işletmelerin varlıkları tehlikeye girmektedir. Zira rekabet gücünü kaybeden işletmenin faaliyetlerine devam edebilmesi imkansız bir hale gelmiştir. Bu durumun temelinde yatan en önemli olgu işletmelerin finansal alandaki başarısızlığı olup işletmeler açısından değerlendirmeler yapılarak finansal başarısızlığa temel olan nedenler incelenmelidir (Akgüç, 1998:742).

Bu konuya ilişkin yapılan çalışma ve araştırmalar doğrultusunda işletmelerin finansal başarısızlığında rol oynayan etkenler şu şekilde sıralanmıştır (Ceylan, 2001:320-321);

- 1) Yönetimsel Başarısızlıklar
- 2) Sektörde ve Piyasalarda Beklenmedik Gelişmeler
- 3) Doğal Nedenler
- 4) Diğer Beklenmedik Gelişmeler

İşletmenin yapısından kaynaklanan finansal ve ekonomik başarısızlık nedenlerine bazı örnekler vermek gerekirse, finansal ve hacimsel anlamda büyümeyi gerektirecek özkaynak yetersizliği ve özkaynak gücünün kullanılamaması, gerektiğinden fazla duran valık yatırımı gibi örnekler sayılabilir (Sayılğan, 2003:285-286).

İşletme içi finansal başarısızlık sebepleri şu şekilde sıralanabilir (Akgüç, 1998:743);

- a) Satış hacminin olağan seviyelere ulaşamaması,
- b) İşletme giderlerinin olağandan çok fazla artması,
- c) Alacak tahsilat politikasının iyi yönetilememesi,
- d) Gereksiz duran varlık yatırımları,
- e) İşletmenin kuruluş yerindeki tercih hataları,
- f) Rekabet gücünün zayıflaması,

- g) Yöneticilerin başarısızlıkları ve yetersizlikleri,
- h) Sendikalar ve işçi hareketlerinden kaynaklanan grevler.

3.1.1.2. İşletme Dışından Kaynaklanan Nedenler

İşletmelerin şeffaflık ilkesi gereği her daim dış çevre ile ilişkisi olması kaçınılmaz bir durumdur. Bu sebepten ötürü, işletmenin dış çevresinde meydana gelen olumsuzluklardan işletmelerin de o yönde olumsuz bir şekilde etkilenmesi muhtemeldir. Örnek olarak; meydana gelen finansal krizler, yasal mevzuatdaki değişimler, teknolojik gelişmeler, olumsuz siyasi gelişmeler gibi unsurlar verilebilir. Finansal başarısızlığın işletme dışı nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Uzun, 2005:158);

- 1) Enflasyon ve faiz oranlarındaki artışlar
- 2) Döviz kuru dalgalanmaları,
- 3) Savaş ve doğal afetler.

3.2. FİNANSAL RİSKİN SINIFLANDIRILMASI

Sistematik risk, Ekonomik, siyasi ve sosyal koşulların değişmelerinden meydana gelen ve işletmenin faaliyette bulunduğu ülke ekonomisini etkisi altına alan risk olarak ifade edilmektedir (Bozkurt, 1998:83). Sistematik riske verilebilecek en önemli örnek, yabancı sermayenin ülkeye gelmeme riskidir. Zira meydana gelen koşullar yabancı sermayenin gelmesini zorlaştırır ve engeller (Yılmaz, 2002:13).

Sistematik risk ülke ekonomisini ve finansal piyasaları etkileyen unsurlardan meydana gelen risk olarak ifade edilmektedir. Ekonomik, siyasi ve sosyal şartlardaki değişiklikler, piyasada hareket halinde olan tüm menkul değerleri etkisi altına almaktadır. Sistematik riskin tüm ekonomiyi etkilediği düşüncesi ile yatırımcıların yatırım yaptıkları alanları çeşitlendirme yolu ile riskten korunmaları mümkün olmamaktadır (Uzun, 2005:159).

3.2.1. Sistematik Risk

Ekonomik, siyasi ve sosyal koşulların değışikliklerinden meydana gelen ve ekonominin her alanını aynı şekilde ve yönde etkileyen sistematik riskin sadece işletmelerin girişimleri ile kontrol altına alınması veya kontrol altında tutulması mümkün değildir (Tokmakoglu, 2009:17).

Sistematik riskler kavram olarak, ekonomik sistemden meydana gelen unsurlara bağı olarak varlık fiyatlarında meydana gelecek değışme riski olarak da tanımlanabilmektedir. Bu sebepten ötürü aynı zamanda “piyasa riski” veya “çeşitlendirilemeyen riskler” olarak da tanımlanmaları mümkündür. Ülkedeki sermaye yatırımcıları, ekonomik unsurlara bağı olarak mevcut menkullerinin değerlerini kaybetme ya da değerlerindeki azalma riski ile karşı karşıya kalırlar. Piyasalardaki gelişmeler ile İşletmelerin faaliyetleri arasında meydana gelen risk çeşitlendirilemeyen risk olarak ifade edilmektedir. İşletmelerin ekonomik faktörlerin değışmesi durumunda karşılaştıkları bu riski kabullenmek dışında yapabilecekleri başkaca bir şey yoktur (Ceylan, 1995:35).

Sistematik risklere sebep olan bazı unsurlar şöyledir (Delikanlı, 2000:46);

- 1) Faiz oran değışiklikleri,
- 2) Enflasyon oran değışiklikleri,
- 3) Yatırımcıların ülke ekonomisine duyduğu güvensizlik.

3.2.1.1. Faiz Oranı Risk

Ülkede meydana gelen faiz oranlarındaki değışikliklerin işletmenin kullanımında olan finansal araçların değerlerinde yaratacağı değışiklikler işletmelerin nakit yapısını ve varlık kaynak ilişkisini olumsuz yönde etki altında bırakmaktadır. Faiz oranı riski, en sade hali ile piyasada oluşan faiz oranının yükselmesi ya da düşmesi ihtimali olarak tanımlanmaktadır. Özellikle faiz getirisi olan menkul kıymetler piyasa faiz oranında oluşan değışiklikler sonucunda etki altında kalmaktadır (Aydın vd., 2007:301).

Paranın zaman risiki ile faiz oranı riski aynı anlamı taşımaktadır. İşletmelerin yarattığı karın piyasa faiz oranından yüksek olduğu durumlarda ancak işletmelerin karlılığı söz konusu olmaktadır (Tokmakoğlu, 2009:18).

Faiz riski, farklı bir ifade ile herhangi bir yatırımın faiz oranlarındaki değişimin etkisinde kalarak değerinde düşme meydana gelme ihtimali olarak tanımlanmaktadır. Piyasada meydana gelen faiz oranlarındaki değişiklik, olası kazançların meydana gelme ihtimalini etkisi altına almaktadır. Cari faiz oranlarındaki herhangi bir yükselme menkul kıymetlerin değerinde bir düşmeye, cari faiz oranlarındaki düşme ise menkul kıymetlerin değerinde bir yükselişe sebep olacaktır. Cari faiz oranları ile menkul kıymetlerin değerinde arasında ters yönde bir ilişki mevcuttur demek yanlış bir ifade olmaz (Ercan, 2008:179).

3.2.1.2. Enflasyon Riski

Enflasyon; tamamen dinamik bir yapıya sahip olup, belirli unsurların ilişkisine dayanan bir olgudur (Aydoğan, 2004:91). Paranın satın alma gücündeki eksilme ve sermaye piyasalarındaki yatırım araçlarındaki azalma enflasyon riski, olarak ifade edilmektedir. Paranın satın alma gücündeki azalmayı tetikleyen en önemli unsur mal ve hizmet fiyatlarının artması olup, yatımcının elindeki varlığı koruması adına önemli bir etkidir. Yatırım aracının verimliliği paranın satın alma gücündeki değişmeye birebir bağlıdır (Aksoy, 2007:35).

Genel olarak mal ve hizmet fiyatlarında devamlı halde artış olması olarak tanımlanan enflasyon ekonomiyi olumsuz yönde etkileyen bir olaydır. Enflasyonun işletmeler açısından meydana getirdiği olumsuz etkiler şu şekilde sıralanabilir (Aktaş, 1993:11);

- a) Enflasyon işletmelerin faaliyetleri için bir belirsizlik ortamının oluşmasına sebep olur. Yüksek enflasyon dönemlerinde meydana gelen fiyatlar genel seviyesindeki belirsizlik ve istikrarsızlık işletmelerin uzun vadeli planlar yapmasına engel olmaktadır. Enflasyonun yarattığı en büyük olumsuzluk işletmelerin rekabet edebilme fonksiyonunu zayıflatması ve büyümelerini engellemesidir.

- b) Enflasyon artması piyasadaki nominal faizin de artmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum işletmelerin sermaye maliyetlerinde artışa neden olmakta ve işletme sermaye ihtiyacının artmasına sebebiyet vermektedir.
- c) Enflasyon işletmelerin karlılık oranlarına adeta bir balon etkisi yapar. Gerçekte mevcut olmayan karlar varmış gibi görünür ve işletmelerin vergisel yükümlülükleri artar.
- d) Enflasyon işletmelerin organizasyonlarını, politika ve prosedürlerini ve temel yapısını olumsuz yönde etkiler.

Enflasyon sebebiyle paranın satın alma gücünde meydana gelen risk, yatırımları olumsuz yönde etkileyerek, yatırımın getiri oranlarında değişikliğe neden olmaktadır (Sarıkamış, 2000:178)

3.2.1.3. Piyasa Riski

Bir diğer sistematik risk olan piyasa riski, finansal piyasalardaki değişimlerden ve dalgalanmalardan meydana gelen döviz kuru, faiz, ve hisse senedi fiyat değişimlerinin sebep olduğu riskler nedeniyle zarara uğrama olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Koyuncugil ve Özgülbaş, 2006:171).

Finansal piyasalarda işletmenin elinde bulundurduğu portföyün değerini etkilemesi muhtemel bir takım faktörler her dönemde mevcut olacaktır. Bu sebepten ötürü işletme portföyünün nakit olmaması ve büyük iskontolar olmaksızın satılamadığı durumlarda işletme planan kazançlarında meydana gelen sapmalar piyasa riskinin artmasına neden olacaktır (Akmüt, 1999:40).

İşletmelerde rekabeti etkileyen unsurlar şu şekilde sırlanabilir (Özel, 1996:34);

- a) Kazanma İçgüdüsü,
- b) Başarı İsteği,
- c) Yarışmacılık Ruhu,
- d) Özgüven,
- e) Güç,
- f) Liderlik ve İnanç

İşletmeler, faaliyette buldukları Pazar ve piyasalar içinde varlıklarını sürdürebilmek ve rekabet ortamında başarılı olabilmek için, maliyet yönetimi, farklılaştırma gibi yöntemlerle, piyasalara hakim olabilmek için bazı stratejiler uyguluyorlar. Maliyet yönetimi; işletme verimliliğinin artırılması için gerekli tesis ve altyapının kurulması, maliyetlere ilişkin azaltıcı politika ve prosedürler uygulanması, işletme gider kontrol mekanizması kurulması gibi stratejiler uygulamalıdır. Farklılaştırma ise; işletmenin piyasalara arz ettiği mal ya da hizmetleri farklılaştırarak, talebi arttırmayı ifade etmektedir (Koyuncugil ve Özgülbaş, 2006:172).

Piyasa riski, iki bölümde incelenmektedir. Bunlar bağımlı ve bağımsız risk grubu olarak ifade edilmektedir. Bağımlı riskler, finansal piyasalardaki finansal araçların fiyat hareketlerinin etkisi altında kalan risk türüdür. Bağımlı riskleri, etkileyen unsurlar, faiz oranları, döviz kurlarındaki değişimlerdir. Piyasa riskini minimize etmek için piyasa disiplininin sağlanması gerekmektedir (Güngör, 2008:15).

3.2.1.4. Kur Riski

Kur riski, işletmelerin gelir ve giderlerinin ve nakit hareketlerinin döviz kurlarında oluşan değişimlerden etkilenme riski olarak ifade edilmektedir. Döviz riski, ülkenin ödemeler dengesindeki açığından, siyasi olaylardan veya küresel finansal krizler gibi olaylar karşısında ülke para biriminin yabancı paralar karşısında meydana gelebilecek olumlu veya olumsuz değişimler olarak ifade edilmektedir. Farklı bir deyişle, dövizli alım satım yapan işletmelerin kaynaklarının ulusal para cinsinden olması nedeniyle karşı karşı kalacağı zarara uğrama riskidir (Akmüt, 1999:41).

Döviz kuru riski, ülkenin uyguladığı dalgalı kur politikalarından, döviz kurlarındaki istikrarsızlıklardan, ülkenin ödemeler dengesinde meydana gelen açıktan ya da akisine fazlalıktan, enflasyon oranlarında ya da faiz oranlarındaki değişikliklerden, ulusal ya da küresel finansal krizlerden meydana gelmektedir (Erbağcı, 2005:43).

Döviz kurlarında meydana gelen istikrarsız değişimlerin negatif etkisi, genel olarak döviz ile işlem yapan işletmeleri etkilemesinin yanı sıra tüm ülke ekonomisinde olumsuz yönde etkilemektedir. Sistemik riskler, işletmelerin faaliyetleri boyunca karşılaşılabilecekleri risklerdir. İşletmelerin söz konusu risklere karşı gerekli tedbirleri

almamaları ve risk yönetimine karşı hazırlıklı olamamaları finansal açıdan başarısız olmalarına sebep olacaktır (Akyüz, 1996:17).

3.2.2. Sistematik Olmayan Risk

Sistematik olmayan riskler, işletmenin kendi yapısından kaynaklı kaynaklanan ve işletme tarafından kontrol edilebilecek nitelikte olan risk türüdür. Sistematik olmayan riski etkileyen unsurlar şu şekilde sıralanabilir (Güngör, 2008:16);

- a) Yönetici yetersilik ve hataları,
- b) Sendikalar ve işçi hareketlerinden kaynaklanan grevler,
- c) Hammadde tedarikinde karşılaşılan sorunlar,
- d) Rekabet ortamı,
- e) İşletmenin borç yönetim politikası,
- f) Müşteri taleplerinde meydana gelen değişiklikler,
- g) Mal ve hizmet tutundurma politikalarına ilişkin alınan kararlar.

Sistematik olmayan risk; işletmenin kendi yapısıyla birebir ilişkilidir kendisi dışındaki işletmeleri etkilemesi mümkün değildir. Sistematik riskler, işletmenin sahip olduğu varlıkların bulunduğu finansal piyasalardaki veya işletmenin faaliyet gösterdiği sektördeki değişikliklerle meydana gelen risk türüdür (Erbağcı, 2005:43).

3.2.2.1. Finansal Risk

Finansal riskler, işletmelerin finansal işlemlerinde, finansal piyasalarda oluşan değişimlere ilişkili olarak karşı karşıya kaldığı risk türüdür (Yüksel 1997:9).

Finansal risk, işletmenin borçlanmaları sonucunda ödeme kabiliyetini yitirmesi ve ekonomik dış etkenlerden dolayı yükümlü oldukları faiz ya da kar payı ödeme yükümlülüklerini yerine getiremeyecek gelir seviyesinin altında kalma olasılığı olarak ifade edilmektedir (Cevat, 2000:179). Farklı bir ifadeyle, işletmelerin nakit hareketlerinin, finansal yükümlülüklerini karşılayamayacak duruma gelme olasılığıdır. Finansal riskler üç grupta incelenmektedir. Bunlar, likidite riski, kredi riski ve piyasa riskidir. Piyasa riskini meydana getiren unsurlar; döviz kuru, faiz oranı, endeks ve fiyat risklerinden etkilenerek oluşmaktadır (Belma, 2005:7).

Bir finansal risk türü olan döviz kuru riski, yerel paranın, yabancı ülke paraları karşısındaki değerinde oluşan değişimlerden kaynaklanan risk türü olarak ifade edilmektedir. Döviz kuru riski, “kur riski” ve “konvertibilite ve transfer riski” olarak ikiye ayrılmaktadır (Belma, 2005:8).

İşletmeler firma değerini yükseltmek ve işletmenin rekabet gücünü arttırmak için finansal risk yönetimine yönelmektedir. Finansal risk yönetimi, işletmenin karşı karşıya kaldığı finansal risklerin risk yönetim teknikleri kullanarak meydana gelebilecek zararların önüne geçilmesi ya da en zararla karşılanmasına yardımcı olmaktadır (Cevat, 2000:180).

3.2.2.2. İşletme Yönetimi Riski

İşletmeye ilişkin kararlar alınırken, işletme yöneticileri ve çalışanlarının yapabilecekleri hatalar veya hilelerin işletmenin finansal durumunu olumsuz yönde etkileme ihtimali yüksektir. İşletme yönetim riski, yönetici ve çalışanların hatalı ve yanlış karar verme riski olarak ifade edilmektedir (Cevat, 2000:180).

İşletme yönetiminin, işletme finansal performansı üzerindeki etkisi yönetim riski olarak tanımlanmaktadır. İşletme yönetici ve çalışanlarının yanlış ve hatalı kararlar alması sonucu işletmenin finansal hedeflerinde belirli sapmalar meydana gelecek ve karlılığı düşecektir.

Günümüze kadar gerçekleştirilen çalışma ve araştırmalarda işletme başarısızlığına neden olan en büyük unsurun yönetsel hata ve yanlışlardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalar ışığında işletmenin yönetiminden kaynaklanan nedenler şu şekilde sıralanabilir (Akyüz, 1996:14);

- a) Finansal planlamada yapılan hatalar,
- b) İşletmenin aşırı büyümesinin yanı sıra aşırı borçlanma ve özkaynak sıkıntıları,
- c) İşletme faaliyet giderlerinin aşırı yüksek olması,
- d) İşletme yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmesi için yeterli özenin gösterilememesi,
- e) İşletme içi iletişim ve koordinasyonunun sağlanamaması,
- f) İşletme ürün yelpazesinin geliştirilememesi,

- g) işletme faaliyetlerinin çeşitlendirilmemesi,
- h) Sektörde meydana gelen gelişmelerin takip edilememesi,
- i) Kredili satış yönetiminde yapılan hatalar,
- j) Yeni Pazar araştırmalarına gereken önemin verilmemesi,
- k) Tedarik konusunda çeşitlendirme yapılamaması,
- l) Yöneticiler arasındaki fikir ayrılığı ve ekip çalışmasının zayıflığı,
- m) Kalifiye yönetici eksikliği,
- n) Olumsuz gelişmelerin yönetimi için tedbir politika ve prosedür eksikliği,

İşletmelerin uygulayacağı finansal risk yönetimi işletme değerine bir takım katkılar sağlamaktadır. Finansal risk yönetimi uygulayan işletme (Erbağcı, 2005:44);

- a) İşletme sadece kendi adına değil hissedarları ve yatırımcıları adına risk yönetim uygulayarak, ayrıca katlanılacak maliyetleri düşürerek bir değer yaratır,
- b) İşletme sadece kendi adına değil hissedarları ve yatırımcıları adına risk yönetimi uygulayarak, bireysel olarak uygulanması mümkün olmayan teknikler vasıtası ile işletmeye değer katar,
- c) İşletmeler uygulayacağı finansal risk yönetimi ile iflas maliyetini azaltarak işletmeye değer katar,
- d) İşletmeler uygulayacağı finansal risk yönetimi ile vergisel maliyetlerini düşürerek işletmeye değer katar,
- e) İşletmeler uygulayacağı finansal risk yönetimi ile işletmenin değerlendirilmesi için daha rahat bir ortam hazırlar ve denetim maliyetlerini daha kolaylaştırarak işletmeye değer katar.

İşletmeleri, finansal risk yönetimi uygulamaya yönlendiren sebepler şu şekilde sıralanabilir (Bolak, 2004:5);

- 1) **Yönetimsel dürtüler:** İşletme yöneticileri yönetimini gerçekleştirdikleri işletmenin hissedarı olmaları halinde riskten uzak durmak için finansal risk yönetimini uygulama yolunu tercih edeceklerdir.
- 2) **Kurumsal vergiler:** Finansal risk yönetimi, işletmelerin gelirlerini düzenleyerek vergisel yükümlülüklerini azaltıcı rol oynamaktadır.

- 3) **İflas maliyeti:** Finansal risk yönetimi işletmenin borçlanma, tahsilat ve gelirlerine ilişkin düzenlemeleri gerçekleştirmesi ile iflas maliyetini azaltacaktır. Budurum işletmeyi finansal risk yönetimi kullanmaya yönlendirir.
- 4) **Sermaye piyasası yetersizlikleri:** İşletmeler finansal risk yönetimi ile iç kaynak kullanımında istikrarı sağlayarak işletmenin dış kaynak ihtiyaçlarını azalmaktadır. Bu durum işletme karlılığını olumlu yönde etkileyecektir.
- 5) **Temsil maliyeti:** İşletme hisse sahipleri ile işletmeye borç vererek finansal kaynak sağlayanlar arasında meydana gelen menfaat çatışmaları bir temsil maliyetine neden olabilir. Finansal risk yönetimi işletme yatırımlarına yön vererek söz konusu temsil maliyetlerinin ortadan kalkmasına neden olmaktadır.

3.2.2.3. Faaliyet Riski

İşletme varlıklarının yapısı faaliyet riskini meydana getirmektedir. İşletme varlıklarının büyük bölümünün sabit ve hareketsiz duran varlıklardan oluşması işletmenin faaliyet riskini yükseltmektedir (Sarıkamış, 2000:180).

İşletmeye ilişkin sabit maliyetler satışların ve gelirlerin düşük olduğu dönemlerde toplam maliyette büyük etken olmakta ve özellikle sabit maliyetlerin yüksek olması başabaş noktasını yükseltmekte olmasının yanı sıra sabit maliyetlerin de karşılanma sorumluluğu işletmenin karlılığına önemli derecede etki edecektir (Bolak, 2004:6). Farklı bir ifade ile işletme sabit giderleri ile toplam giderler arasındaki oranın, yani faaliyet kaldırıcının yüksek olmasına sebebiyet vermektedir (Erbağcı, 2005:45) . Söz konusu faaliyet riski işletme aktiflerinin yapısı ile ilişkilidir. İşletme aktifleri içinde sabit kıymetlerin payı büyük olan işletmede faaliyet riskinin yüksekliğinden söz edilmektedir (Sarıkamış, 2000:189).

3.3. FİNANSAL RİSKİN TESPİT EDİLMESİNİN FAYDALARI

İşletmeler karşılaşılabilecekleri riskleri işletme lehine olumlu bir getiriye dönüştürmek için iyi bir şekilde yönetmelidirler. İşletme tarafından finansal risk yönetimi kapsamında riskler kontrol altında tutulmalı ve yönetilebilmesi için çeşitli teknikler yolu ile ölçülmeli

ve sonuçları her açıdan değerlendirilerek yorumlanmalıdır. İşletmeler tarafından risklerin iyi algılanmaması durumunda, yönetsel karar hataları ve meydana gelen olumsuz sonuçlar işletme için tehlike oluşturabilmektedir. Bu yüzden işletmeler finansal anlamda aldıkları kararları ve finansal risk yönetiminde geliştirdiği stratejileri uygulamaya koyarken hassas ve dikkatli davranmalıdırlar (Sarıkamış, 2000:189).

İşletmelerin aşırı borçlanması sonucunda likidite kaybına uğraması, işletme gelirlerinin, yükümlülüklerini yerine getiremeyecek şekilde olması gereken gelir haddinin altına düşme tehlikesi olarak ifade edilmektedir.

İşletmenin borçlanması, finansal kaldıraçtan yararlanma kapsamında işletmenin öz kaynak verimliliğine olumlu etkisi bulunmaktadır. Söz konusu bu olumlu etki toplam borçların öz kaynağa ya da toplam borçların toplam aktiflere olan oranındaki artışa paralel olarak artmaktadır. Fakat, aşırı borçlanma sonucu, faiz giderlerinin etkisi ile finansman giderleri artan işletmenin karlılık başabaş noktası yukarıya doğru bir yükselme meydana getirmektedir. İşletme satış gelirlerinde meydana gelen değişimler ekonomik dalgalanmalar ya sektör ve işlemenin yapısal özelliklerinden dolayı ortaya çıkartmaktadır. Bu durum işletmenin karlılığını olumsuz yönde etkileyerek, finansal borç ve yükümlülüklerini yerine getirmede sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Sarıkamış, 2000:189).

3.3.1. Yönetim Açısından Yararları

Finansal risk yönetimi kavramsal çerçevesi, risklerin işletme için tehlike haline gelmeden tespit edilmesinin ve olumsuz sonuçlarının azaltılmasının ve engellenmesinin yanı sıra işletmenin önündeki belirsizliklerin ve bu belirsizliklerin meydana getireceği olumsuz etkilerinin yönetilmesini ve planlanmasını kapsamaktadır. İşletme yatırımlarında kullanacağı kaynakların etkin, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılmasını amaçlayan stratejik bir yönetim tekniğidir (Fıkrkoca, 2003:29).

Finansal risk yönetimi işletmenin finansal bir hacim yaratacağı vadeli piyasalarda meydana gelen fiyatların değişimi hakkında bir fikir oluşturarak, planlama yapabilme imkanı yaratmakta ve gerek işletmenin gerek piyasaların istikrar sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Cansızlar, 2004:14).

3.3.2. Kredi Verenler Açısından Yararları

Kredi verenler açısından olduğu kadar kredi kararlarındaki doğruluk tüm ülke ekonomisi için de önemli bir olgudur. Kredi kuulandırılmasında alınacak hatalı bir karar, kredi veren kurumun faiz geliri ile birlikte anaparayı da yitirmesine sebebiyet verebileceği gibi, batık krediler tüm ülke ekonomisi içinde sıkıntı yaratacaktır. Kredi sağlayan kurum ve kuruluşlar, bir kredi verilmesi aşamasında müşterinin krediyi geri ödeme kabiliyetini tespit etmeye çalışırlar (Eren, 2001:20)

Günümüz ekonomi dünyasında meydana gelen banka krizlerinin meydana gelme sebebi, bilanço aktif yapılarındaki bozulma ve bilançolarını kötü duruma gelmesinden meydana gelmektedir. Söz konusu bu ifade, tahsil edilemeyip kaybedilen faiz ve ana paralar, menkul kıymetlerin değer düşüklüğü gibi sebepler bankaların aktif yapılarının bozulmasına sebep olur bu durumda bankacılık krizlerinin oluşmasına neden olmaktadır (Eren, 2001:20).

Kredi veren kurumların karşı karşıya kaldığı kredi riski, kredi kullananların borçlarını ödeyememeleri ya da bilinçli bir şekilde ödememeleri sonucu meydana gelen bir risktir. Kredi veren kurum ve kuruluşlar kredi riskini azaltmak için kredi verecekleri kişi ve kurumları ciddi ve detaylı bir şekilde araştırmalı ve incelemelidir. Bu yönde kullanılabilecek analiz ve teknikler kullanılarak kredi verilen kişinin krediyi geri ödeyebilme kabiliyeti ölçülmelidir. Söz konusu inceleme ve araştırmalar gerektiği gibi yapılmadığı takdirde kredi riski artacaktır (Keskin, 2004:24).

3.3.3. Denetim Açısından Yararları

Günümüz ekonomik koşullarında ekonominin günden güne büyümesi ve çok daha karmaşık hale gelmesi ve ekonomik sınırların ortadan kalkması ile beraber, finansal anlamdaki başarısızlıkların yanı sıra finansal serbestleşmeye ilişkin uygulamalar finansal denetimin azalmasına ve etkisini yitirmeye başlamasına sebebiyet vermiştir. Finansal risk yönetimi işletmelerin kendi oto kontrol sistemlerini harekete geçirerek doğal bir denetim ortamı yaratacak olup dış denetime olan ihtiyacı azaltacaktır (Altuntepe, 2009:131).

3.3.4. Yatırımcılar Açısından Yararları

Sermaye piyasalarında işlem yapan yatırımcılar dönem dönem beklenmeyen miktarlarda menkul kıymet satmaya kalkması, ekonomide bir durgunluk meydana gelemsi, tüketim eğiliminde zevk ve tercihlerin değişmesi veya beklenmedik siyasi gelişmeler finansal araçların piyasalardaki fiyatlarında düşmelere sebebiyet verebilir (Bozkurt, 1988:86).

Finansal risk, alış-satış, yatırımlar, projeler, ödünçler ile iş faaliyetlerinden kaynaklanan işlemler sonucunda meydana gelmektedir. Özellikle yatırımlardan beklenen sonuçların sağlanamaması ve yatırımların zamanında tamamlanamaması işletmenin yükümlülüklerini yerine getirmesinde bir takım problemler ortaya çıkaracaktır (Çağdaş, 2003:3).

Farklı ülkelerde yatırımları olan çok uluslu işletmeler, döviz kurunda meydana gelen dalgalanmalar sonucu yatırımları üzerinde oluşan olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ya da minimize etmek üzere türev ürün sözleşmeleri kullanmakta ve türev ürün sözleşmelerinin faydalarından yararlanmaktadırlar (Önce, 1995:56).

3.4. FİNANSAL RİSKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ

Finansal risk kavram olarak, fiyatlar genel seviyesinde dalgalanma durumunda işletmelerin değerlerinin değişme riski olarak ifade edilmektedir. Finansal riski oluşturan temel unsurlar hammadde fiyatları, hisse senedi fiyatları, döviz kurları ve faiz oranlarıdır. Söz konusu unsurlardan döviz kuru ve faiz riski, işletmeleri en fazla etkisi altına alan risk türleridir (Erdoğan, 1995:113).

Finansal risk yönetimi, işletmelerin finansal anlamda lacakları kararların meydana getireceği sonuçlar, döviz kuru, faiz oranları, fiyatlar genel seviyesindeki değişmeler gibi unsurlar ile ilişkilendirerek, işletme için en uygun riskten korunma teknik ve yöntemlerinin belirlenmesi ve söz konusu tekniklerin duyarlılık tespit edilerek, işletme için uygun çözümlerin, uygun zamanda uygulamaya koyma süreci olarak ifade edilmektedir.

Finansal risk yönetimi, finansal piyasalardaki bir çok finansal göstergenin işletmelerin finansal yapısı ile ilişkilendirilerek, finansal işlemlere ilişkin verilen kararların, sürekli bir şekilde gözden geçirilmesi ve eğer ihtiyaç duyuluyorsa farklı tedbirlerin hayata geçirilmesi şeklinde dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Koyuncugil ve Özgülbaş, 2006:175).

Finansal risk yönetiminde zaman kavramı çok önemli bir faktördür. Zira, finansal risk yönetimi kapsamında işletme tarafından alınan kararların, kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli planlamalar ile mevcut olan hak ve yükümlülüklerin gözden geçirilmesi gereklidir. Finansal risk yönetimi çerçevesinde alınan finansal kararların doğru olması kadar uygun zamanda verilmiş olması ve uygun zamanda uygulanmış olması finansal başarı için gereklidir (Sayılğan, 1995:1).

Finansal risk yönetimi risklere karşı korunmak yerine riskleri fırsata çevirip bundan bir getiri sağlamayı hedef almaktadır. Stratejik anlamda finansal risk yönetimi işletmelerin sağlıklı bir şekilde büyüme potansiyellerine de katkıda bulunmaktadır (Demirtaş, 2006:63).

Günümüz ekonomik gelişmeleri ışığında finansal piyasaların hacminin büyümesine eşzamanlı olarak söz konusu piyasalarda meydana gelen risklerin kapsamı da genişlemiş ve bu duruma paralel olarak söz konusu risklerden korunma ve risklerden getiri elde etmek amacıyla yönelik bir takım finansal araçlar geliştirilmiştir. Bu finansal araçlar arasında en çok tercih edilenleri sigorta, aktif-pasif yönetimi ve türev ürün sözleşmeleridir (Sayılğan, 1995:2).

3.4.1. Sigorta

Sigorta, “önceden belirlenmiş prim karşılığında bir kişi ya da kurumun para ile değerlendirilebilir, kanun ile korunmaya değer olan bir sigortalananın menfaatinde hasar ya da zarar meydana getiren bir riskin meydana gelmesi durumunda bu zarar ya da hasarı karşılayacak tutarda sigorta ettiren kişi ya da kurumun tazminata hak kazanmasını sağlayan çift taraflı bir sözleşmedir” diye ifade edilmiştir (Erdoğan, 1995:127).

Sigorta sözleşmesinin yasal anlamda bir geçerlilik elde edebilmesi için sözleşme taraflarının, teminat altına alınmak istenen risk, sigorta konusu, sigorta bedeli, sigorta süresi, sigorta şartları ve prim gibi sözleşmenin esas unsurlarına ilişkin olara mutabık olmaları gereklidir. Sigorta, sigortalının sigortalanabilir menfaatini olası gerçekleşen hasardan bir gün öncesine geri getirme işlevi mevcut olan ancak herhangi bir kazanç niteliği taşımayan, gerek birey gerek ülke için önemli bir olgudur (Demirtaş, 2006:69).

3.4.2. Aktif-Pasif Yöntemi

Genel olarak, büyük ölçekli işletmelerin ve finans sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin uyguladığı aktif-pasif yönetim uygulamasının temel hedefi aktif ve pasif tarafların düzenlenmesi ile işletme faaliyetlerinin karlılığını optimize ederek arttırmaktır (Turgay, 2001:8).

İşletmelerin bilançolarının her iki tarafını düzenlemeleri ile karları yükseltebilmeleri için, nakit akışlarının sağlıklı olması, öz kaynakların artırılması, uzun vadeli ve güvenli bir planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

3.4.3. Türev Ürünleri Sözleşmesi Yöntemi

İşletmelerin temel finansal yapılarını etkileyen hammadde fiyatları, döviz kurları ve faiz oranlarında meydana gelen olağandışı değişiklikler finansal piyasada işlem yapan yatırımcı ve işletme yöneticilerini yeni ve farklı finansal araçlar ve riskten korunma teknik ve yöntemleri geliştirmeye zorlamıştır (Mısırlıoğlu, 2005:20).

Günümüz finansal piyasalarında finansal riskten korunma amacıyla yatırımcılar ve işletme yöneticileri tarafından kullanılan finansal araçlar arasında kullanımı en yaygın olan finansal araçlar türev ürün sözleşmeleridir (Turgay, 2001:9).

Gelecekte işletmenin finansal ihtiyacını karşılamak için ihtiyaç duyulabilecek borçlarının işletmeye yükleyeceği faiz maliyetlerinin ne olacağı bilinemeyeceği için işletmelerin türev ürünler gibi finansal araçlar yolu ile faiz maliyetlerindeki muhtemel sapmalardan meydana gelecek riskleri kontrol altında tutmaları olanaklı olmaktadır (Demirtaş, 2006:71).

3.4.3.1. Forward Sözleşmeleri

Forward sözleşmesi, sözleşme taraflarının gerçekleştirdikleri karşılıklı görüşmeler sonucunda meydana gelen ve satın alan tarafı, döviz, faiz, ticari mal vb. belli bir finansal varlığı, gelecekteki belirli bir tarihte, sözleşmenin yapıldığı tarihte belirlenen belirli bir miktarı, belirli bir fiyattan satın almaya ve satanı da satmaya zorunlu kılan bir sözleşme türüdür (Tunaboşlu, 2008:105).

Forward sözleşmelerinde, alım-satıma konu olan varlığın fiyat, miktar, özellikleri, teslim yeri, ödeme tarihi ve taraflara özgü diğer özel şartlar bulunmaktadır. Bu sebepten ötürü, özel bir sözleşme türü olan forward sözleşmeleritarafkların iradesi doğrultusunda düzenlenmektedir. Forward sözleşmeleri önceden belirlenmiş herhangi bir standart kapsamında düzenlenmemektedir (Erbağcı, 2005:68).

Forward sözleşmelerinde her zaman iki taraf bulunmak zorundadır. Taraflardan biri ileri bir tarihte malını belirli bir fiyattan satmayı kabul eden satıcı taraflardan diğeri ise ilgili malı ileri bir tarihte belirli bir fiyattan satın almayı kabul eden alıcıdır.

Forward sözleşmesinin yapısı gereği vadesi geldiğinde alıcı sözleşmede öngörülen ödemeyi yapmak, satıcı ise sözleşmede öngörülen malı teslim etmek zorundadır (Tunaboşlu, 2008:106).

Forward piyasalarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Erbağcı, 2005:69);

- a) Forward sözleşmelerinin kullanımı organize olmamış piyasalarda yaygındır.
- b) Forward sözleşmeleri genel olarak bankalar ile özel müşterileri arasında gerçekleşmektedir.
- c) Forward sözleşmeleri ile ilgili önceden belirlenmiş standartlar yoktur.
- d) Forward sözleşmeleri yapısal olarak karşılıklı güvene dayanmasından dolayı teminat sistemi yoktur.
- e) Forward sözleşmelerinde vade gelene kadar herhangi bir fon akımı yoktur.
- f) Forward sözleşmeleri karşılıklı olarak anlaşma dahilinde iptal edilebilir.
- g) Forward sözleşmelerinin üçüncü kişilere devredilmesi söz konusu olamaz.
- h) Forward sözleşmelerinde vade geldiğinde yükümlülükler karşılıklı olarak yerine getirilir.

3.4.3.2. Futures Sözleşmeleri

Futures kelime anlamı itibariyle İleri tarihli işlemler anlamına gelmektedir. Futures sözleşmelerine göre belirli bir malın önceden belirlenmiş bir fiyattan ve tarihte teslim edilmesini öngörmektedir. Futures sözleşmelerinin Forward sözleşmelerinden en önemli farkı, organize piyasalarda işlem görüp belirli standartlara sahip olmasıdır. Spekülatif amaçlar doğrultusunda finansal bir araç olarak kullanılması sonucunda kar veya zarar gibi sonuçlar doğurabilir (Tunaboşlu, 2008:108).

Futures sözleşmeleri, sözleşmenin taraflarına, belirlenen ileri bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir malı veya kıymeti alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir. Futures sözleşmeleri, herhangi bir ürün, finansal gösterge, menkul kıymet, yabancı para veya kıymetli maden üzerine düzenlenebilir (Turgay, 2001:14).

Futures sözleşmelerinin temel yapısal özelliğine göre her işlem günü sonunda meydana gelen fiyatlara ilişkin güncellemeler yapılmaktadır. Söz konusu fiyat güncellemelerine göre taraflar kar veya zarar edebilirler. Futures sözleşmelerinin bir diğer özelliği ise fiyat hareketlerindeki değişimden dolayı meydana gelen kar veya zarar gibi oluşan teminat eksikliğinde eksiği bulunan tarafın teminatı tamamlaması gerekmektedir. Takas kurumu teminat eksikliğinin tamamlanmadığı durumlarda sözleşmeyi nakde çevirmektedir (Kadıoğlu, 2003:20).

3.4.3.3. Opsiyon Sözleşmeleri

Opsiyon sözleşmeleri, opsiyonu elinde bulunduran tarafa belirli bir vade de, daha önceden belirlenmiş fiyat, miktar ve özellikte malı veya finansal aracı, almaya ya da satmaya yükümlü kılan sözleşmeler olarak tanımlanmaktadır.

Opsiyon sözleşmelerinde yer alması gereken 5 unsur vardır (Civan, 2004:356)

- a) Satın alma ya da satma gibi opsiyon türünün belirlenmiş olması,
- b) Ürünün belirlenmiş olması,
- c) Ürünün fiyatının belirlenmiş olması,
- d) Ürünün miktarının belirlenmiş olması,

- e) Opsiyona sahip olan tarafın işlem hakkını kullanabileceği zaman aralığının belirlenmiş olmasıdır.

Opsiyon sözleşmelerinin yapılabileceği kıymetler şu şekildedir (Ceylan, 2000:345)

- a) Hisse senedi ve Hisse senedi gelecek sözleşmesi,
- b) İndeks menkul kıymetler,
- c) Hisse senedi fiyat endeksi gelecek sözleşmesi,
- d) Hazine bonusu ve devlet tahvili gelecek sözleşmesi,
- e) Döviz, döviz gelecek sözleşmesi,
- f) Faiz, faiz oranı gelecek sözleşmesi,
- g) Mallar, mal gelecek sözleşmeleri,
- h) Borçlanma araçları.

3.4.3.4. Swap Sözleşmeleri

Swap sözleşmeleri, döviz kurlarından ya da faiz oranlarından meydana gelen risklere karşı korunmak amacıyla meydana çıkan bir sözleşme türüdür (Bal, 2001:148).

Swap sözleşmelerini birinci el piyasası çok yaygın ve gelişmiş olmak ile birlikte ikinci el piyasası da likit hale gelerek, swap işlemi yapan fon kullanıcılarına yükümlülüklerini devretme veya sözleşmeyi iptal etme imkanı doğmuştur. Swap sözleşmeleri, finans yöneticileri için faiz ve kur riskinin yönetiminde önemli bir seçenek olmuştur. Swap sözleşmelerinin bu denli gelişme göstermesinin sebebi opsiyonlarla bir arada kullanılma olanağının bulunmasıdır (Ceylan, 2002:524).

Finansal piyasalarda swap sözleşmelerini kullanılmasına ilişkin nedenler şu şekilde sıralanabilir (MEB, 2007:30);

- a) Belirli dövizlere ulaşabilme zorlukları,
- b) Sabit faizli fon sağlamada karşılaşılan zorluklar,
- c) İşletmelerin ve yatırımcıların farklı finansal piyasalarda kredibiliteye ulaşma arzuları,
- d) İşletmelerin ve yatırımcıların vadeleri uzatma isteği.

Kullanımı en yaygın olan swap sözleşmeleri Faiz ve dövizlere ilişkin swap sözleşmeleridir. Ancak bunların dışında swap opsiyonları mal ve varlık swapları, artan ve azalan swap gibi türleride mevcuttur (Özdemirci, 2000:139).

Bunlar; mal swapları, varlık swapları, swap opsiyonları, kokteyl swapları, artan swap, azalan swap, değişken anaparalı swap, baz swap, başlangıcı gecikebilen swap ve kuponsuz swaptır (Akay, 2002:34).

3.4.4. Firma Stratejileri İle Riskten Korunma

Vadeli işlem piyasalarında işletmelerin aldığı pozisyonlar ile gerçekleştirilen döviz kuru riski yönetiminin yanında, işletmeler vadeli işlem piyasaları haricinde kendi yapıları içinde bazı korunma strateji ve politikaları benimsemektedirler.

Rekabetin sert ve yoğun, kar oranlarının ise düşük olduğu piyasalarda, vadeli işlem piyasalarında gerçekleştirilen işlem maliyet ve giderleri, işletme karı üzerinde dikkate alınabilecek derecede etkin bir hal alabilmektedir.

İşletmelerin kendi yapılarında uyguladıkları içsel stratejilerin tutarlı olmaması, yoğun bir şekilde maliyetli gerçekleşmesi ya da riski azaltma ve ortadan kaldırmada beklenen seviyeden etkisiz olması gibi hallerde işletmeler doğal olarak dışsal stratejilere başvurma gereksinimi duyup vadeli işlemler piyasasında işlem yapmayı tercih edebilmektedirler (Apak, 1995:19).

İşletmelerin içsel ve dışsal korunma stratejileri kullanarak gerçekleştirdikleri döviz kuru riski yönetimi ciddi bir faydayı ortaya koymaktadır. İşletmelerin uyguladıkları ve benimsedikleri risk yönetimleri döviz kuru dalgalanmalarının işletmeler üzerindeki etkilerini azaltmakta ve işletmelerin hissedarlarına olumlu anlamda katkı vermektedir. Bu durumla birlikte daha büyük ölçeğe sahip işletmeler genel olarak çok daha fazla risk yönetimi uygulamaktadırlar (Seyidoğlu, 1999:339).

3.4.4.1. Ödemeleri Öne Alma veya Geciktirme Yöntemi

İşletmeler uluslararası ticari faaliyetleri yani gerçekleştirmiş oldukları ithalat ve ihracat nedeni ile başka döviz cinsinden borç ve alacağa sahip olmaktadır. Söz konusu döviz cinslerinden bazıları değer yititirirken bazıları ise değer artışı sağlayabilmektedir. İşletmenin borç yükümlülüğü olan döviz cinsinin değer artışı halinde, işletmenin ileri zamanlarda ödeme yükümlülüğünde olacağı borç miktarının değeri yükselecek ve işletmeden daha fazla miktarda nakit çıkışı gerçekleşecektir. İşletmenin alacaklı konumda olduğu döviz cinsinin değerinin düşmesi sonucunda ise, işletmenin ulusal para cinsinden nakit giriş miktarı düşecektir (Karluk, 1984:299).

Söz konusu bu risklerden korunmak hedefi ile finansal korunma strateji ve politikalarını benimseyerek uygulayan işletmeler için diğer yöntemlere oranla daha maliyetli olabilmektedir. Bu sebepten ötürü işletme vadeli piyasada pozisyon almak yerine bazı strateji ve politikalar uygulamak suretiyle riskini azaltmaya yönelebilmektedir.

Örnek olarak; eğer alacaklı olduğu dövizin değerinin düşeceği düşünülüyorsa, işletme alacakları öne almayı sağlamaya çalışarak kaybını önlemeye çalışacaktır veya eğer işletmenin borçlu bulunduğu döviz cinsinin değerinin artacağı düşünülüyorsa, işletme borç ödeme tarihini öne almayı tercih edecektir.

Bununla birlikte uygulamada bu yöntemin riski azaltma yönünde çok etkili bir yöntem olduğu tartışma konusu olmaktadır. Çünkü işletmenin ödeme tarihlerinde yapacağı değişiklikleri karşı taraf ancak bir iskonto karşılığı kabul edecektir. Karşı taraf için borcunu tarihinden önce ödemek avantajlı bir durum olmadığından, talep edeceği iskonto karşılığı ödemesini erken gerçekleştirecektir. Bu noktada uygulanan iskonto oranı ve erken ödemeden doğan kar arasındaki fark yöntemin başarısını gösteren bir unsur olmaktadır (Seyidoğlu, 1999:340).

3.4.4.2. Eşleştirme Yöntemi

Dış ticaret faaliyetlerinde bulunan işletmeler arasında içsel döviz kuru riski strateji ve politikaları içinde en yoğun olarak uygulanan yöntemlerden birisi eşleştirme yöntemidir.

Eşleştirme yönteminde işletmeler döviz cinsinden borçlar ile alacakların arasındaki farkın sıfır olduğu noktada yani nötr durumda denge kurmayı hedeflemektedirler. Bu durumla birlikte Dış ticaret faaliyetlerinde bulunan işletmeler için bu durum pek olanaklı olmamaktadır (Ayyıldız, 1989:74).

Eşleştirme yöntemininuygulamaya çalışan işletmeler, gelir ve giderleri arasında uyum sağlayarak gelir-alacak ve gider-borç dengesini korumaya amaçlamaktadırlar. İşletmeler aynı döviz cinsinden borç ve alacaklarda tezat nakit akışı sağlamaya çalışmaktadırlar. Örnek olarak euro cinsinden ihracat yapan bir işletme hammaddelerini yurt dışından euro cinsinden ithal etmektedir. Bu durumda işletme vadeli yapmış olduğu satışa karşılık aynı vadede ve aynı tutarda hammadde alışı yaparak eşleştirme yapabilmektedir ve döviz riskinden korunmuş olmaktadır (Çelikkol, 1999:21).

Eşleştirmenin sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi ve riskin yatırımlar ve çıktılar üzerindeki etkisini belirleyebilmek için alacak, borç, gelir akışı ve eğer varsa vadeli işlemde alınmış pozisyonların veri detaylarının çok iyi bilinmesi ve değerlendirilebilmesi işletmeler için bir zorunluluktur (Çelikkol, 1999:21).

Eşleştirme yönteminin başarılı olabilmesi için, işletmenin tüm para cinslerinden para akışı raporlama sisteminin güvenilirliği ile birebir ilgilidir. Aslında merkezileşmiş eşleştirme sistemi oldukça gelişmiş bir online para akışı izleme sistemi gerektirmektedir. Eşleştirme yönteminin döviz kuru riskini düşürmenin yanında bir diğer bir avantajı ise, banka masraf ve giderlerinin düşürülmesi ve vergi planlamasını kontrol altına almada işletmeye yönetsel olarak kolaylık sağlamasıdır (Ayyıldız, 1989:74).

3.4.4.3. Netleştirme Yöntemi

Netleştirme Yöntemi, eşleştirme işleminin daha çok başka ülkelerde iştiraki ya da şubesi mevcut olan çok uluslu işletmeler için uygun olan farklı bir uygulaması olarak görülmektedir. Özellikle uluslararası ticari faaliyet gerçekleştiren işletmelerde farklı

iştirak ve şubeler arasında gerçeklerşen ticari faaliyet şeklinde karşılıklı işlemler ihtiyaç haline gelmektedir.

Söz konusu işlemler büyük hacim ve ölçekte fon ve finansman transferlerine sebebiyet verdiğiinden döviz alım – satım maliyeti, fon bulmanın fırsat maliyeti, havale ücreti gibi maliyet ve giderler oluşturmaktadır. Bu doğrultudan hareketle çok uluslu işletmeler fon ve finansman akışını en aza indirmek hedefi ile netleştirme yöntemini uygulayabilmektedir (Çelikkol, 1999:22).

Netleştirme yöntemi temel anlamda işletmelerin birbirleri arasındaki aynı veya denk dövizlerdeki dönem sonu borçların, birinin diğerine karşı mahsup edilmesi ve brüt tutarların ödenmesi yerine yalnızca borçlu bulunan döviz hesabındaki net bakiyenin riske karşı korunması tekniğine dayanmaktadır. Bu yöntemde grup işletmelerin her bir iştiraki borçlarını ve borcun para cinsini merkez şubeye yollamaktadır ve merkez şube tarafından en uygun eşleştirme yapılmaktadır. Netleştirme işlemi iki taraflı ve çok taraflı olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir. İki taraflı eşleştirme bir grup şirketin iki iştiraki arasında yapılmaktadır. Uygulamada bir tane döviz cinsi esas alınmakta ve diğer tüm birimler kayıtlarını bu döviz cinsine göre tutmaktadır (Erbağcı, 2005:55).

Netleştirme işlemi spot vadeli döviz piyasalarında dövizlerin alış ve satış kurları arasındaki farklardan doğan maliyetleri en aza indirmek ve ödemeye konu olan tutarların farklı dövizlere çevrilmesinden doğabilecek maliyetleri azaltmak, ayrıca hesap kapama işlemlerinin merkezi kontrolünü artırmak amacıyla işletmelere oldukça fazla fayda sağlayan bir yöntem olarak kullanılmaktadır (Erbağcı, 2005:56).

Bu uygulamanın riski azaltma konusundaki tartışmasız etkisine rağmen bazı ülkelerde netleştirme işlemine karşı birtakım yasaklamalar ve kısıtlamalar bulunmaktadır. Fakat buna rağmen bazı ülkelerde oldukça tercih edilen bir yöntemdir (Çelikkol, 1999:23).

3.4.4.4. Ulusal Para İle Faturalandırma Yöntemi

İhracatçı veya ithalatçı işletmeler, yapmış oldukları alış ve satış işlemlerini ulusal paraları cinsinden faturalayarak riskten korunabilmektedir. Fakat bu yöntemin uygulanması uygulamada pek mümkün olmamaktadır. Çünkü bu yöntem bir tarafa avantaj sağlarken, diğer tarafın riski üstlenmesini gerektirmektedir. Dolayısı ile karşı

tarafa böyle bir ödeme şeklini kabul ettirmek firmanın pazarlık gücüne bağlı olmaktadır (Seyidoğlu, 2001:220).

Uygulamada döviz kuru riskinden kaçınılmamakta, risk müşteriye aktarılmaktadır. Dolayısı ile bir taraf yerel endüstride rekabet gücünü artırırken diğer taraf rekabet gücünü kaybedebilmektedir. Bununla birlikte riskin tamamen karşı tarafa aktarılması yerine aynı zamanda risk paylaşılabilir.

Ayrıca yöntemin uygulanabilmesi için işletmenin kendi ülke parasının uluslararası piyasalarda geçerliliğinin olması gerekmektedir. Bu yöntemin en sağlıklı uygulama biçimi, riskin iki taraf arasında dağıtılması veya alım satım sözleşmelerinin değerlerinin nispeten daha az değişken olan para sepetlerine bağlanmasıdır (Seyidoğlu, 2001:220).

3.4.4.5. Ödünç Alma

Bu yöntem bir bankanın firmaya geçici bir süre kullanması için verdiği ve karşılığında faiz talep edilen bir fon avansıdır. İlk etapta firmaya bir nakit girişı olmakta ve belli bir süre sonra da aynı oranda bir nakit çıkışı ve faiz ödemesi olmaktadır.

Bir işletmenin yabancı para ile borçlanması temel sebeplerinden birisi ihracat ve diğer işlemlerden doğacak olan nakit girişlerine yönelik beklentilerdir. Söz konusu nakit akışlarının gerçekleşmesi sonucunda yabancı para cinsinden alınan borçların anapara ve faiz ödemeleri gerçekleştirilmektedir. Örneğin birçok ABD’li işletme zayıf paralar cinsinden borçlanmakta ve ABD doları cinsinden elde ettikleri gelirleri borcun vadesinde sözkonusu yabancı paraya çevirerek düşük maliyetli fon kullanmış olmaktadır (Seyidoğlu, 2001:221).

Örneğin ithalat bedelinin karşılığını dolar olarak ödeyecek olan bir Türk işletmesi öncelikle anında teslim piyasasından TL ile dolar alır. Daha sonra elde ettiği dövizini Amerikan hazine bonosu, devlet tahvili veya Eurodolar piyasasına yatırır ve süresi dolunca bunları kullanarak malın bedelini öder. Böylece işletme anında teslim piyasasından ödünç alarak kendisini kur değişimlerinden korumuş olur.

3.4.4.6. Döviz Sepetleri

İşletmeler portföy çeşitlendirmesi mantığı ile işlemlerini bir çok paranın ağırlıklı ortalamasını gösteren SDR olarak adlandırılan özel çekme hakları veya IMF sepet parası para birimlerine bağlayarak riski paylaştırarak kur riski yönetimi yapabilmektedirler. Bu uygulama işletmenin kur dalgalanmalarını döviz sepeti yolu ile yayma ve kur dalgalanmalarının farklı dövizler üzerindeki etkisini görme imkanı sağlamaktadır (Erbağcı, 2005:59).

SDR'ler dört tane döviz cinsini içermektedir. Bunlar Amerikan Dolar'ı, Avro, Japon Yeni ve Pound'dur. Döviz sepetleri özellikle uzun dönemde forward veya opsiyon sözleşmelerinin kolayca erişilebilir olmadığı durumlarda kullanıldığında fayda sağlayabilecek araçlardır (Çelikkol, 1999:25).

Bu uygulama sayesinde sepette yer alan bazı paraların değerlerinde düşüş olurken diğer paraların değerindeki artışlar ile toplam döviz kuru riski azaltılmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda sepette yer alan döviz cinsinin sayısının yüksek olması avantaj sağlayabilmektedir. Çeşitlendirme döviz kuru riskini en azından sepette bulunan tüm dövizlerin tek tek ortaya çıkardıkları toplam riskin altında bir seviyeye düşürmelidir. Bu yöntem daha çok büyük ölçekli işletmeler tarafından tercih edilmektedir.

3.4.4.7. Para Piyasaları Yoluyla Korunma

Para piyasalarını kullanarak korunma yapma işlemi işletmenin elinde bulundurduğu ulusal para cinsinden fonlarla veya borçlanarak, değer kazanması beklenen döviz spot piyasadan satın alıp borcun ödeme vadesine kadar kısa vadeli bir döviz hesabına yatırması yoluyla riskini azaltma esasına dayanmaktadır. Ancak bu yöntemin işlevsel olabilmesi için ulusal paranın faiz getirisinin dövizin değer kazanma oranı ve faiz getirisi toplamından daha düşük olması gerekmektedir.

Bu yöntemin geçerli olabilmesi için tüm piyasaların etkin olması gerekmektedir. Fakat gerçek piyasaların etkin olmaması sonucu işletme yöneticilerinin fiyatlar hakkındaki beklentilerinin gerçekleşmemesi riski söz konusu olmaktadır (Erbağcı, 2005:59).

3.4.4.8. Fiyatlandırma Stratejisi

Kur değişimleri karşısında fiyat stratejisi belirlemeye çalışan bir işletme piyasa payı ile kar marjı arasında bir seçim yapmak durumunda kalabilmektedir. Örneğin ulusal paranın devalue edilmesi durumunda, Türk ihraç mallarının dış rekabet gücü artmaktadır. Bu durumda ihracatçı için iki seçenek oluşmaktadır. İhracatçı TL fiyatını artırıp birim başına karını yükseltebilir veya fiyatı düşük tutup piyasa payını genişletebilir. Bu kararın alınmasında reel kur değişikliklerinin uzun sürüp sürmeyeceği beklentisi, ölçek ekonomileri, tüketicilerin fiyatlara duyarlılığı ve talebin fiyat esnekliği gibi etkenler etkili olmaktadır. Ulusal paranın dış değerinin yükselmesi durumunda ise dış piyasaya satış yapan bir firma malının döviz cinsinden fiyatını yükseltmeyi düşünebilir. Fakat yabancı ülkedeki yerel üreticilerin rekabet güçlerinin artmış olması Türk ihracatçıların bu olanağını sınırlandıracaktır (Ayyıldız, 1989:78).

3.4.4.9. Yeniden Fiyatlandırma Merkezleri

Özellikle çok uluslu şirketler yurt dışındaki yöresel piyasalarda bölge satışlarını daha etkili kontrol edebilmek amacıyla şubeler açmaktadırlar. Şubelerin olduğu ülkelerdeki mal satışından doğacak kur riski bu şubeler üzerinden yapılan işlemlerle giderilmeye çalışılmaktadır. Örneğin çok uluslu bir işletme Türkiye’de bir merkez oluşturmuştur. Kayıtlarında bu bölgeye yapmakta olduğu satışları dolarla o merkeze satmış gibi tutar. Merkez bu fiyatın üzerine kendi kar marjını ekleyerek bölgedeki dağıtıcılara kendi ulusal paraları cinsinden satış yapar. Böylece ana şirket malların mülkiyetini merkeze devretmiş olmaktadır. Bu yöntem ile firmanın her bölgede yapmış olduğu ticari faaliyetlerden kaynaklanan borç ve alacaklarından doğan kur riskini o bölgedeki merkez yönetmektedir. Ana şirket ise bu faaliyetlerle ilgili kur riski yönetimi yapmamakta, sadece bunların dışında kalan kur yönetimi ile ilgilenmektedir (Çelikkol, 1999:31).

Yeniden faturalandırma merkezlerinin diğer faydaları ise buldukları yörelerde yabancı statüsünde olduklarından vergi avantajından yararlanmak, yöredeki döviz ve para piyasalarına kolayca ulaşmak, bankalarla daha uygun şartlar altında çalışma fırsatı bulmak olarak sıralanabilmektedir.

3.4.4.10. Para Birimi Seçimi

Bu yöntem genelde literatürde ihmal edilmiş, fakat döviz kuru riski yönetiminde potansiyele sahip olan bir yöntemdir. Özellikle çok yaygın olmayan para birimlerinin kullanıldığı ülkelerde veya döviz kurlarının oynak olduğu durumlarda, üzerinden işlem yapılacak para birimleri için en uygun seçim alıcı açısından önemli bir fiyat indirimine eşit derecede faydalı olabilmektedir. Bu yöntem ihracatçı açısından oldukça sofistike bir iç yöntem olarak kullanılabilir.

Uluslararası ticarete alıcı ve satıcıların değişik para birimleri cinsinden açık pozisyonlarının olması olası bir durumdur. Bununla birlikte alıcı ve satıcıların ödeme anında gerçekleşebilecek döviz kuru ile ilgili farklı beklentileri olabilmektedir. Tüm bunlar en uygun para birimini seçmek yoluyla alıcı ve satıcıya döviz kuru riski yönetimi olanağı kazandırmaktadır. Aynı zamanda döviz kurunu seçme özgürlüğü ithalatçı firmanın, ihracatçı firmanın ürünlerine olan talebini artırma yönünde bir etki yaratabilmektedir ve böylece ihracatçının da satışları artmış olacaktır (Pamukçu, 1984:131).

3.4.4.11. Pazarlama ve Üretim Yönetimi Teknikleri Kullanarak Kur Riski Yönetimi

Uzun döneme yönelik yapılan tahminlerin yeterince etkin olmaması nedeniyle döviz kuru riskinden korunmak amacıyla, işletmeler pazarlama ve üretim yöntemlerine ilişkin birtakım stratejiler izleyebilmektedirler. Örneğin Amerika'da Kurulu olan General Motors değişik ülkelerde üretim ve pazarlama faaliyetlerinde bulunmaktadır. İhracat yaptığı ülkelere pazar payını koruyabilmek için diğer ülkelere ihracat yaparken, ürün sevkiyatını parası değer kaybeden ülkelerdeki üretim birimlerinden gerçekleştirmektedir.

Bu yöntemler daha ayrıntılı bir şekilde aşağıdaki gibi incelenmiştir (Çelikkol, 1999:131):

- Piyasa Seçimi: Kur değişimleri takip edilerek, ulusal parası değer kazanan ülkelere yönelik ihracat miktarları artırılıp avantajlı konuma gelinebilmektedir. Örneğin doların değer kazanması diğer ülkelerin mallarını daha ucuz hale getireceği için ihracatçı firmaların ABD piyasasına yönelmesi onlara avantaj

kazandırarak önemli fırsatlar doğurabilmektedir. Piyasa seçimi uzun vadeli bir planlama aracıdır. Kısa dönemde uygun bir kur riski yönetimi olmayabilmektedir. Kısa dönemde daha çok fiyatlandırma, tanıtım, reklam ve kredi politikaları geçerli olabilmektedir. Uzun dönemde kur değişimlerinin devam ettiği bir durumda işletme pazarlama stratejisini tekrar gözden geçirmek durumunda kalmaktadır.

- Tanıtma Stratejisi: Ulusal paraları devalüe edilen ülkelerde firmalar, dış piyasada reklam kampanyaları yaparak, gerçekleşen fiyat avantajını daha etkin kullanabilmektedirler. Örneğin ulusal parasının devalüasyonundan hemen sonra diğer ülkelerde tanıtım kampanyası başlatan bir firmanın rekabet gücündeki yükselmenin etkisiyle reklam için harcamış olduğu masraflar karşılığında daha fazla gelir elde ettiği söylenebilmektedir.
- Ürün Stratejisi: Firmalar kur değişimlerini yakından takip ederek yeni bir ürünün dış piyasaya sürülmesinde en uygun zamanı yakalayabilmektedirler. Örneğin devalüasyon sonrası dış piyasaya sürülen bir ürünün pazarlaması daha etkin yapılacaktır. Bunun yanı sıra firmalar kur değişimlerine bağlı olarak fiyat farkı yaratmadan kalite farklılaştırmasına başvurarak da ürün stratejisi belirleyebilmektedirler.
- Girdi Bileşiminin Değiştirilmesi: Ulusal paranın değerinin düşmesi durumunda hammadde alımlarının yurtiçinden, tersi durumda ise yurt dışından sağlanması ile maliyetlerin en düşük seviyede tutulmaya çalışılır. Bu yöntem firmaların fiyat avantajlarını koruyabilmelerini sağlamaktadır.
- Kuruluş Yerini Değiştirme: Parası diğer ülkelere nazaran daha değerli olan ülkelerde üreticilerin sadece yabancı girdi oranını artırarak yeterli oranda fiyat avantajı sağlamaları yeterli olmayabilmektedir. Bu durumda işletmeciler parası devalüe edilmiş ülkelerde yatırım yaparak daha karlı hale gelebilmektedirler.

İhracatçı firmanın mallarını sattığı ülke parasının değer kaybetmesi durumunda firmanın bu ülkedeki rekabet gücü azalacaktır. Firmanın bu durumdan kurtulabilmek için girdi bileşimlerini değiştiremediği durumda, ülkeye yatırım yapması en akılcı yol olmaktadır. Birçok Japon firmasının farklı ülkelerde üretim ve yatırım yapması bu sebepten kaynaklanmaktadır (Çelikkol, 1999:134).

3.4.4.12. Risk Yönetim Programı Yapmak

İşletmelerin kendi içlerinde uygulamış oldukları risk yönetimi programlarının yanı sıra devlet yardımı ile risk yönetim programları yapılarak riski azaltmada devletten yardım alınabilmektedir. Bununla birlikte bazı ülkelerde devlet risk yönetimini teşvik edici bazı yasa ve uygulamalar geliştirmektedir. Örneğin Barbados Merkez Bankası, işletmeleri risk yönetimine yönlendirmek amacıyla bir rehber hazırlamıştır ve yapılması gereken programın maddeleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Ayyıldız, 1989:81):

1. Uygun bir risk yönetimi programı geliştirmek,
2. Riskin geliştirilen program çerçevesinde yönetildiğinden ve kontrol edildiğinden emin olmak. Özellikle yeni servis ve ürünlerin içerdiği riskleri tespit etmek ve alış-satışa başlamadan önce gerekli risk yönetim programını geliştirmek,
3. Döviz kuru riskini sürekli ve kesin bir şekilde ölçebilecek, döviz gelirlerinin ve giderlerinin takip edilmesini sağlayacak tekniklerin geliştirilmesi,
4. Yapılan operasyonlardan ve çeşitli aktivitelerden doğan riskleri azaltmak için uygun bir muhasebe ve bilgi yönetim sistemi uygulamak,
5. Farklı büyüklük derecelerine göre riskleri sınıflandırarak her biri için çerçeve bir strateji geliştirmek,
6. Risk yönetimi uygulaması içerisinde bulunan tüm çalışanlara eğitim vermek,
7. Uygulamanın içerisinde bulunan herkesin tüm politika ve prosedürlerden zamanında haberdar edilmesi,
8. Önemli operasyonel problemler ile karşılaşıldığında karşı tarafın da bu prosedürlerden haberdar edilmesi.

Bu maddeler devlet gözetimi altında uygulanabileceği gibi herhangi bir uygulama zorunluluğu bulunmaksızın işletmelerin kendi içlerinde geliştirip uygulamaya sokabileceği maddelerdir. İşletmeler bu tarz programlar geliştirerek en azından belirlenmiş uygulamalar çerçevesinde döviz kuru riski yönetimi konusunda daha disiplinli çalışma imkanı bulabilirler.

BÖLÜM 4. DÖVİZ KURU RİSKİ VE KORUNMA YÖNTEMLERİ

4.1. DÖVİZ KURU

4.1.1. Döviz Kuru Riski Kavramı

Döviz kurlarının uluslararası ekonomik hayatta ve ticari işlemlerde önemli bir role sahip olmasının nedeni; başka ülkeler ile gerçekleştirilen ticari işlemlerin tutarlarının karşılaştırılması olanağını sağlamasıdır. Bir alıcı kendi ülkesinde gerçekleştireceği bir alım satım konusunda kendi ülke para birimini kullanacağından dolayı çok rahat bir şekilde fiyat karşılaştırması gerçekleştirebilirken, söz konusu ticari işlemi başka ülkelerden ithal etmesi durumunda, karşılaştırmayı yapabilmek için söz konusu iki ülke para birimi arasındaki fiyat yani kur ilişkisinin taraflarca bilinmesi ve değerlendirilebilir olması gerekmektedir (Parasız, 2000:564).

Uluslararası ticaret faaliyetinde bulunan işletmeler Türk Lirası dışındaki farklı bir para türünden borçlu ya da alacaklı olması durumunda döviz kuru riski ile karşılaşmaktadırlar. Uluslararası ticaret faaliyetleri döviz kuru riski taşımaktadır ve söz konusu döviz riskini ortadan kaldırmak için işletmeler bazı strateji ve politikalar geliştirerek bu riski yönetebilir hale gelmelidir. Bu durumdan günümüzde risk yönetimi büyük önem taşımaktadır (Birgili ve Tunahan, 2008:5).

Herhangi bir işletmenin döviz kurunda meydana gelen değişimlerden dolayı oluşan döviz riskinden ne derecede etkileneceği gerçekleştirmekte olduğu faaliyetler ile birebir ilgili olmaktadır (Parasız, 2000:564).

Uluslararası ticari faaliyetlerde bulunan gerek İthalatçı gerek ihracatçı işletmelerin maruz kalabilecekleri kur riskinin hacmi işletmelerin döviz pozisyonları ile değerlendirmektedir. İşletmelerin döviz pozisyonları, işletmelerin aktifinde bulunan dövizler ile totalinden ödemekle yükümlü olunan dövizlerin çıkarılması ile elde edilecek toplam döviz miktarından meydana gelmektedir. İşletmelerin Döviz pozisyonunun sıfır olması durumu kapalı pozisyon olarak ifade edilmektedir. İşletmenin döviz toplamı

pozitif olursa uzun döviz pozisyonu, negatif olursa kısa döviz pozisyonu olarak ifade edilmektedir (Parasız, 2000:564).

Farklı bir ifade ile işletme tarafından alım işlemi gerçekleştirilirse uzun döviz pozisyonuna, işletme tarafından satım işlemi gerçekleştirilirse kısa döviz pozisyonuna sahip olduğu görülmektedir. İşletmeler tarafında aynı varlığa dayalı başka ve farklı vadelerden birinde uzun diğerinde ise kısa pozisyon alınma durumu ise yayılma pozisyonu olarak ifade edilmektedir. Söz konusu bu tip durumlarda döviz pozisyonu açık pozisyon olarak ifade edilmektedir. İşletmeler için kapalı döviz pozisyonunu durumunda döviz riski sıfır olmaktadır. Beklenti olarak döviz değerinin artması umuluyorsa, işletme uzun döviz pozisyonunda, döviz değerinin düşmesi umuluyorsa kısa döviz pozisyonunda bulunması işletme için faydalı bir durum olacaktır (Birgili ve Tunahan, 2008:5).

Döviz piyasalarının oluşmasını en büyük nedeni uluslararası ticaretin ve para akışının olmasıdır. Döviz piyasalarının bilgiyi çok hızlı bir şekilde tüm piyasalara dağıtmasına ve koşullarının rekabetçi olmasına rağmen, söz konusu bilgi asla tam anlamı ile aynı zamanda ve hızda yayılmamaktadır. Döviz piyasalarında bilginin dağılma aşamasında meydana gelen fiyat değişiklikleri arbitraj olarak ifade edilen etki ile süreç içinde ortadan kalkmakta ve eşit hale gelmektedir. Ancak uluslararası faaliyetlerde mesafelerin uzun olmasından ötürü çoğu zaman para akışı uzun bir zaman almaktadır. Söz konusu bu nedenlerden ötürü uluslararası ticari faaliyetlerde, bazı özel ödeme enstrümanları ihtiyaç haline gelmektedir (Duman ve Karamustafa, 1996:25).

Söz konusu bu ödeme enstrümanları forward, future, opsiyon ve swap anlaşmaları olarak ifade edilmekte ve işletmelere risklerini söz konusu döviz risklerini yönetebilecek diğer taraflara devredebilme olanağı sağlamaktadır. Ancak türev ürünler sadece mevcut riskden korunmak için değil, aynı zamanda finansal piyasalarda spekülasyon amaçlı pozisyon alabilmek amacı ile de kullanılmaktadırlar (Duman ve Karamustafa, 1996:25).

4.1.2. Döviz Kuru Riski Çeşitleri

Döviz kurlarında oluşan değişiklikler işletmelerin rekabet güçlerini olumsuz dercede etkileyen ve kazançlarını da etkileyen başlıca unsurlardan görülmektedir. Döviz Kuru değişikliklerinin işletmeler üzerindeki etkisi işletmelerin kendi yapısal özelliklerine göre

farklılık göstermektedir. Ulusal alanda üretip sundukları mal ve hizmetleri başka ülkelere pazarlayıp satan işletmeler için devalüasyonun işletmenin nakit akımlarını artırıcı, enflasyonun ise nakit akımlarını azaltıcı bir etkisi söz konusu olmaktadır. Ancak üretime ilişkin maliyet ve giderleri ve satışa ilişkin gelirleri aynı döviz cinsinden işlem görüyor ise söz konusu etkinin derecesi düşmektedir (Yıldız, 1988:45).

Döviz üzerinden işlem gerçekleştirmeyen işletmeler ise yabancı rakipleri olan diğer firmaların döviz kuru etkileşimlerinden dolayı olarak etkilenmekte ve ithalat-ihracat yapan rakiplerinin durumlarına göre rekabet güçleri artmakta veya azalmaktadır. Bu durumla birlikte rekabetin koşullarının yumuşak ve az bulunduğu sanayilerde fiyatlar mal veya hizmetin maliyetin çok üzerinde olabildiğinden, işletmeler döviz kuru değişikliklerinden yerel para yapılarındaki ayarlamalar ile çok daha az etki altında kalırken, rekabetin sert ve fazla olduğu sanayilerde söz konusu etki çok daha fazla meydana gelmektedir (Duman ve Karamustafa, 1996:26).

Döviz kuru değişimlerinin işletmeler üzerinde yarattığı riskler şu şekilde sıralanabilir (Duman ve Karamustafa, 1996:26);

- Çevrim riski,
- İşlem riski,
- Ekonomik risk.

4.1.2.1. Çevrim Riski

Bilanço riski olarak da ifade edilen bu risk, döviz cinsinden belirlenmiş aktif veya pasif kalemlerin muhasebe kayıtları için ulusal para birimine çevrilmesi durumunda meydana gelen risktir. İşletmeler muhasebe kayıtlarını gerçekleştirirken dövizle gerçekleştirilen işlemlerin kayıtlarının ulusal para türünden yapılması zorunluluğu, bu kayıt işlemi esnasında döviz kuru riskinin meydana gelmesine neden olmaktadır (Yıldırım ve Tanyeri, 2006:46).

Söz konusu Muhasebe riski ilerleyen bölümlerde daha detaylı bir şekilde incelenecek ve ayrıntılı biçimde aktarılmaya çalışılacaktır.

4.1.2.2. İşlem Riski

İşlem riski kavram olarak ülke parasının farklı bir ülke parasına çevrilmesini gerektiren sözleşmeli yükümlülüklerden meydana gelen risklerdir.

Farklı bir ifade ile tahmin edilen nakit akımlarında döviz kuruna ilişkin hareketlerin dolaysız etkisi ile meydana gelen kazanç ve kayıplar olarak ifade edilmektedir. Önceden belirlenmiş bir vade sonunda ödemeyi gerçekleştirecek veya nakit girişi elde edecek olan bir işletme, nakit akışının meydana geldiği tarihte döviz kurlarının anlaşma yapılan tarihteki döviz kurlarından farklılık göstermesi durumunda döviz riski ile karşılaşmaktadır. Bu sebepten ötürü bir işletmenin işlem riski, yabancı para cinsinden borç ve alacaklardan meydana gelmektedir. Döviz cinsinden alacağı bulunan bir işletme, yabancı paranın ülke parası karşısında değer kaybetmesi halinde, döviz ödemesi bulunan bir işletme ise dövizin değer kazanması durumunda kayıp ve zararlar karşı karşıya kalacaktır (Yıldız, 1988:46).

İşletmeler karşı karşıya kaldığı söz konusu İşlem riskinden dengeli pozisyon olarak kolay bir şekilde korunabilirler.

Örnek olarak bir işletmenin önceden belirlenen bir tarihte EURO cinsinden nakit girişi bekliyor olması halinde, işletme gelecekte elde etmeyi Eoruyu bugün itibarıyla forward piyasalarda satabilir ve bu şekilde alacakların üzerinde meydana gelebilecek döviz kuru değişiklikleri ile forward işlem pozisyonu birbirlerini dengeli hale getirebilir. Bu duruma bir alternatif olarak, işletme satış opsiyonu satın alarak gelecekte edinebileceği euroyu önceden belirli bir orandan satma hakkına sahip olabilmektedir (Yıldırım ve Tanyeri, 2006:46).

İşlem riski özellikle gelirleri bir döviz cinsinden oluşan işletmeler, giderleri ise başka bir döviz cinsinden olan işletmeler için önem ifade etmektedir. Örnek olarak işletme hammaddelerini euro cinsinden satın alıyor ancak satış sonrası nakit akışı dolar cinsinden meydana geliyorsa, avro/dolar paritesinde meydana gelebilecek bir azalma işletmenin zarara ve kayba uğramasına sebebiyet verecektir (Bozkurt, 1983:9).

İşlem etkisi, döviz kurlarındaki değişiklikler ödenecek veya alınacak miktar üzerinde etkili olmasından dolayı herhangi bir işletmenin döviz üzerinden alacaklı veya borçlu olması veya döviz üzerinden işlem yapması halinde meydana gelmektedir. Çünkü, (Erdoğan, 1993:118).

İşlem etkisi, bir veya birden çok farklı para birimi ile gerçekleştirilen işlemler sonucunda meydana gelmektedir. Döviz kurlarında ortaya çıkan değişikliklerden ötürü, işlemin gerçekleştirildiği ve sonuçlandırıldığı dönemler arasında döviz kurlarında bir farklılık meydana gelmiş ise, işletmeler bu değişimlerden dolayı etki altında kalacak ve meydana gelecek nakit akışı, beklenen nakit akışından farklı oluşabilecektir.

İşletmeler, kur değişikliklerinden etkilenmesi aşağıdaki işlemleri gerçekleştirdikleri sırada karşılıklarına çıkabilmektedir (Bozkurt, 1983:9):

1. İthalat veya ihracat,
2. Döviz piyasalarında vadeli işlemlere gerçekleştirme,
3. Dış pazarlardan borç alma veya dışarıya kredi verme gibi işlemlerdir.

İşlem etkisinin meydana gelmesinde zaman önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Üzerinde mutabakata varılan fiyat ile ödeme tarihine kadar geçecek süre içinde meydana gelecek döviz kuru farklılıkları veya işletmenin mali tablolarını değerlendirme aşamasında kullandığı para cinsi dışındaki para cinsleri üzerinden gerçekleştirdiği cari işlemler sonucunda meydana gelen nakit kayıp ve zararlar işlem etkisi altında değerlendirilmektedir. Bu sebepten türü, uluslararası ticari ve ekonomik faaliyetlerde bulunan işletmelerin tamamı işlem etkisi ile karşılaşmaktadırlar (Duman ve Karamustafa, 1996:27).

İşlem etkisine verilebilecek en uygun örnek; döviz cinsinden işlem yapılmakta olan ithalat ve ihracat sözleşmeleri olarak görülmektedir. Sözleşmenin gerçekleştirilmesi ile ödeme zamanı arasında geçecek sürede meydana gelecek bir döviz kuru değişimi, işletmenin nakit akışlarında pozitif veya negatif yönde farklılık ortaya çıkarmaktadır. Farklı bir örnek olarak da; işletmenin yaptığı dövize bağlı borç alma sözleşmeleridir. Eğer borç süresi içinde, döviz kuru yükseldiği takdirde, işletme aynı miktar borcun karşılığında daha fazla ulusal para ödemek zorunda kalacaktır. Bu durumdan dolayı, işletmenin karlılık oranları ve gerçek nakit akışları düşülebilmektedir (Seyidoğlu, 1999:139).

4.1.2.3. Ekonomik Risk

Ekonomik risk, bir işletmenin nakit akımı üzerindeki toplam döviz kuru riski olarak ifade edilmektedir. Bir işletmenin değerinin göstergesi, gelecekteki nakit akımlarının bugün oluşturduğu değeri olup kur değişiklikleri söz konusu bu değeri etki altına almaktadır (Erdoğan, 1993:119).

Ekonomik risk farklı bir ifadeyle, işletmenin gelecekteki nakit akımlarının tahmin edilemeyen kur değişiklikleri karşısındaki duyarlılığı olarak da ifade edilebilir. Ekonomik risk, nakit akış tarihlerine ya da farklı paraların birbirlerine çevirimleri dikkate alınmaksızın tüm giriş-çıkışları içermektedir. Bu sebeplerden ötürü ekonomik risk işlem riskini de içermenin yanında, henüz anlaşmaya varılmamış ancak gelecekte meydana gelmesi tahmin edilen nakit akışlarını da içermektedir (Yıldız, 1988:46).

Ekonomik risk çevrim ve işlem riskine göre çok daha geniş kapsamlı olmasından dolayı bu risk firmaların birbirlerine karşı rekabetçi pozisyonunu etkileyen bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Örnek olarak ihracat gerçekleştiren bir işletme, yerel para birimi ilgilenmenin yanı sıra ihracatı gerçekleştirdiği ülke para birimi ile de yakından ilgilenmektedir. Zira eğer diğer ülke paralarının değeri yerel ülke para birimi karşısında düşerse, işletmenin rekabet gücü diğerlerine göre nispeten düşecektir (Yıldırım ve Tanyeri, 2006:176-177).

Ekonomik risk, işletmeler için sadece ekonomik bir kavram olmayıp, aynı zamanda işletmenin tedarik, üretim ve pazarlama strateji ve politikalarını etki altına alan bir faktördür. Örnek olarak ihracat gerçekleştirilen bir işletme, hammaddelerini iç pazardan temin ederek üretilen mallarını dış pazara satıyorsa, yerli para cinsinin değerinin azalması işletmeyi pozitif yönde etkileyecektir. ancak iç piyasada devamlı bir şekilde enflasyon olması halinde, işletmenin üretim maliyet ve giderleri yükselecek ve dövizle satış yapması işletmeyi risklere maruz bırakacaktır (Erdoğan, 1993:119).

Döviz kurlarında oluşabilecek değişiklikler sonucu, uluslararası pazarda ticari faaliyet yapmayan işletmeler bile söz konusu dalgalanmaların etkisi altında kalacaktır. İç pazara yönelik üretim gerçekleştiren bir işletme, dış piyasada parası devalüasyona uğramış ve ülkeye yoğun bir biçimde ihracat gerçekleştiren diğer yabancı işletmelerin fiyat baskısı

altında ekonomik risk ile karşı karşıya kalabilecektir (Yıldırım ve Tanyeri, 2006:176-177).

Ekonomik risk, kur değışikliklerinde işletmenin gelir, gider veya birikmiş borç ve alacakları üzerindeki etkisi olarak ifade edilmektedir. Farklı bir ifade ile ekonomik risk, kur değışikliklerinin işletmenin gelecekteki nakit akışları üzerindeki etkisi olarak tanımlanmaktadır. Zira, kur değışikliklerinin işletmenin gelecekte sağlamayı umduğu nakit akışları üzerindeki etkisi, işletmenin ekonomik değerini belirlemekte ve değıştirmektedir (Konuralp, 1990:20).

Ekonomik etki aynı zamanda kur değışimlerinin işletme üzerindeki uzun dönemli etkilerini de içermektedir. Nakit akışlarının farklılaşması, işletme ortaklarının servetini de etkileyecektir. Ekonomik anlamda bu etkilenmenin derecesini kısa dönemde anlamak ve hissetmek olanaklı değildir. Muhasebe etkisi ile işlem etkisi, döviz kurlarındaki değışikliklerinin işletme üzerindeki tüm etkilerini göstermeleri mümkün değildir. Muhasebe etkisi ile işlem etkisi, yalnızca işletmenin varlık ve borçları üzerindeki son dönemin değışikliklerini ifade etmektedir (Seyidoğlu, 1999:138).

Muhasebenin temel özelliklerine dayana döviz kuru etkisi yönetimi, döviz kurlarındaki değışikliklerin gelecekte beklenen nakit akışları üzerindeki etkilerini göz ardı ettiğinden dolayı statik ve tarihsel olarak ifade edilmektedir.

Döviz kuru değışikliklerinin yalnızca muhasebe hesap kalem ve kayıtları dikkate alınarak tespit edilemeyecek etkileri de söz konusu olabilmektedir. Bu etkiler aşağıdaki biçimde belirtilebilir (Konuralp, 1990:20):

1. Gelecekteki döviz kuru değışmelerinin nakit akımları üzerindeki etkileri,
2. Gelecekteki yüksek enflasyon ve buna bağlı olarak fiyatların kontrol altına alınma olasılığı,
3. Gelecekteki olası bir devalüasyondan sonra, emek gücünün ücretlere karşı tutumu,
4. Gelecekteki olası bir devalüasyonun, borç alınabilir fonların arzı üzerindeki etkileri,
5. Artan hammadde maliyetlerinin satış fiyatları üzerindeki etkileri,
6. Gelişen uluslararası rekabetin fiyatlar üzerindeki etkileridir.

Yukarıda sözü geçen etkileri de içeren ekonomik etki; işletmenin gelecekte beklediği nakit akışlarının net bugünkü değerinin, döviz kurlarındaki değişikliklerden etkilenebilme ihtimalinden meydana gelmektedir. Bu durumda ekonomik etki, uzun vadede bütün işletme faaliyetlerini etkisi altına alan ve işletmenin gerçek piyasa değeri üzerinde değişim yaratacak sonuçlara sahip bir etki olarak ifade edilebilmektedir (Tarakçı, 1995:11-12).

4.1.2.4. Kur Değişmelerinin Vergilendirme Etkisi

Uluslararası ticari faaliyetlerde kredili mal ve menkul değer alış ve satışlarında döviz kur farkları meydana gelmektedir. Döviz kurlarında meydana gelen değişikliklerde, vergi ve kambiyo kanunları birbirini tamamlayan nitelikte yaklaşmakla birlikte, halen az da olsa birbirleriyle uyum sağlaması gereken konular bulunmaktadır (Özel, 1995:16).

Döviz kur farklılıklarının, nasıl kayıt altına alınacağı konusunda bir çok farklı görüş mevcuttur. Ancak, ülkemizde bu konuya ilişkin üzerinde mutabakata varılmış bir görüş bulunmamaktadır. İşletmelerin yabancı para cinsinden kredi kullanılmaları durumunda, söz konusu kredie ilişkin olarak meydana gelen kur farklarının ne biçimde işleme tabi olacağı konusunda meydana gelen dört ayrı görüş bulunmaktadır (Tarakçı, 1995:11-12).

Birinci görüş; “Dönem sonu işletmenin stoklarında bulunan malların finansmanında kullanılan kredilere ilişkin kur farklarının, dönem gideri olarak dikkate alınması gerektiği” şeklindedir. Bu görüşe göre, satın alınan malın maliyeti satın alma tarihinde belirlenmektedir. Bir mal, yabancı para cinsinden borçlanmak suretiyle satın alınıyorsa, alım tarihi itibarıyla cari kurla maliyet bedeli tespit edilmektedir. Bu tarihten sonra, yabancı para cinsinden borçlanma nedeniyle ortaya çıkan kur farkının malın maliyetiyle ilişkilendirilmemesi gerekmektedir. Malın bedelinin, edinim tarihindeki değerle belirlenmesi uluslararası kabul görmüş bir kuraldır. Vadeli ödemedi dolayısıyla ortaya çıkan farklar, işletmenin finansman sorunlarından kaynaklanmaktadır. Finansman sorunu ise, idari yani, yönetsel bir olay olarak kabul edilmektedir (Özel, 1995:16).

İkinci görüş; “Hammadde ve malların ambara veya depoya girdiği tarihe kadar ortaya çıkan kur farklarının maliyete katılmasının zorunlu olduğu, ondan sonra ortaya çıkan kur farklarının ise aktifleştirilmesi veya gider yazılması konusunda mükellefin seçimlik hakkı bulunması” şeklindedir. VUK 163 sayılı genel tebliğinde, duran varlıkların

finansmanında kullanılan kredilere ilişkin kur farklarının tabi tutulacağı işleme ilişkin düzenlemeden esinlendiği anlaşılan bu görüşün, sözkonusu tebliğin düzenlemesinden farkı, malların ambara girdiği tarihten dönem sonuna kadar oluşan kur farklarını, maliyet unsuru olarak dikkate almasıdır.

Üçüncü görüş; “Emtianın aktife girdiği tarihe ve o hesap dönemi sonuna kadar ortaya çıkan kur farklarının maliyetlere intikal ettirilmesi, daha sonraki hesap dönemleri içinde ortaya çıkacak kur farklarının ise doğrudan sonuç hesaplarına aktarılması gerekmektedir” şeklindedir. Önceki bölümde yer alan muktezaya hakim olan bu görüşte de, bahsi geçen tebliğin düzenlemesinden farklı olarak, mükellef tercih etse dahi, malların aktife girdiği dönemden sonraki dönemlerde oluşacak kur farklarının maliyetlere eklenebilmesi hususu kabul edilmektedir.

Dördüncü görüş; “Emtianın (Ticari malların) aktifte bulunduğu süre içinde oluşan bütün kur farkları, emtianın maliyetine eklenmek zorundadır” şeklindedir. Konu ile ilgili Maliye Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu tebliğe ilişkin açıklayıcı bilgiler, çalışmanın ilerleyen kısımlarında verilecektir (Tarakçı, 1995:11-12).

4.2. KUR DEĞİŞMELERİNİN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Döviz kurlarında meydana gelen değişiklikler genellikle işletmeleri; türüne, ticari işlem çeşitliliğine ve işletmede kullanılan muhasebe politika ve stratejilerine göre dört farklı biçimde etkisi altına almaktadır. Söz konusu etkiler (Bozkurt, 1983:7):

1. İşlem Etkisi,
2. Ekonomik Etkii,
3. Vergilendirme Etkisi
4. Muhasebe Etkisi şeklinde ifade edilmektedir.

Bunun dışında, dövizle bağlı işlemler ile ilgili faaliyet gösteren işletmeler, kur değişiklikleri sonucunda meydana gelen kur farklarının ne şekilde vergiye tabi olacağı veya nasıl kayıt altına nasıl alınması gerektiği konusunda da bazı problemler ile karşı

kalmaktadırlar. Bu durdan dolayı, döviz kurlarında meydana gelen değişikliklerin bir diğer etkisinin de, vergilendirme etkisi adı altında incelenmesi olanaklıdır (Konurulaş, 1990:3).

4.2.1. Kur Değişmelerinin Muhasebe Etkisi

Bilanço riski olarak da ifade edilen bu risk, döviz cinsinden belirlenmiş aktif veya pasif kalemlerin muhasebe kayıtları için ulusal para birimine çevrilmesi durumunda meydana gelen risktir. İşletmeler muhasebe kayıtlarını gerçekleştirirken dövizle gerçekleştirilen işlemlerin kayıtlarının ulusal para türünden yapılması zorunluluğu, bu kayıt işlemi esnasında döviz kuru riskinin meydana gelmesine neden olmaktadır (Yıldırım ve Tanyeri, 2006:45).

Çevrim riski özellikle uluslararası işletmelerin karşı karşıya kaldıkları bir risk türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası işletmeler yani çok uluslu şirketler başka ülkelerde de faaliyetlerde bulunmaktadır ve bilançolarını faaliyette buldukları ülke para cinsi üzerinden düzenlemektedirler. Bu işlemde sonra tüm şubeler işletmelerin bilançoları merkez işletmedeki çok uluslu şirketlerin bilançosu ile birleştirilerek konsolide edilir. Döviz cinsinden kayıt altına alınmış muhasebe hesap kalemleri yerel para cinsine çevrilme aşamasında ise işletme döviz kuru riski ile karşılaşmaktadır (Duman ve Karamustafa, 1996:28).

Bu durumla birlikte, muhasebe riski işletmenin bilançosunda görülen net değer, diğer bir deyişle defter değeri üzerine kurulmuş olduğundan, muhasebe metodlarının fonksiyonları, yabancı para cinsinden bilançonun ve gelirlerin ulusal paraya çevrilmesi aşamasında zaten uygulanmaktadır. Ayrıca döviz kuru değişikliklerinin çevrim etkisi, firmanın nakit akışı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip değildir. Bu nedenle çevrim riskinin yönetilmesi gerekliliği farklı görüşler tarafından tartışılmaktadır (Yıldırım ve Tanyeri, 2006:45).

4.2.1.1. Kur Farkları İçeren Hesaplar ve Bu Hesapların Değerlemesi

Kur değişikliklerinden meydana gelen fark, döviz kur farkı olarak ifade edilmektedir. Döviz ile ilgili olarak gerçekleşen muhasebesel işlemlerin tamamı, döviz kur farkı meydana gelmesine sebebiyet vermektedir. Döviz kur farkına sebebiyet veren

muhasesesel işlemler ve söz konusu işlemler nedeni ile meydana gelen döviz kur farkı hesapları ve kur farkları kapsayan hesapların değeriemesi aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır (Özel, 1995:12):

4.2.1.1.1. Yabancı Paralar

Yabancı ülke paraları tahsil edildikleri tarihteki döviz kuru üzerinden aktifleştirilerek kayıt altına alınırlar. Döviz üzerinde ödeme durumunda ise de, ödeme tarihindeki döviz alış kuru üzerinden değeriemeye tabi olurlar. Eğer söz konusu yabancı para birimi cinsinden döviz 31/12 gününde de halen işletme aktifinde mevcut ise, Maliye Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu kur üzerinden değeriemeye tabi olarak, gerçek değerieleri çerçevesinde düzeltme kayıtları gerçekleştirilir. Dönem içi veya dönem sonu yapılan değeriemelerin sonucunda gelir veya giderler meydana gelmektedir (Özel, 1995:12).

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamında, yabancı ülke paraları borsa rayici üzerinden değerielenmekte, borsa rayicinin tekrarında herhangi bir muvazaa meydana geldiği anlaşılır ise bu rayiç yerine, alış bedeli esas alınmaktadır. Eğer Yabancı para cinsinin borsada rayici yoksa, değeriemde uygulanacak kur Maliye Bakanlığı'na tespit edilmektedir (VUK Md.280).

4.2.1.1.2. Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Hisse Senetleri

Yabancı para cinsi üzerinden düzenlenmiş hisse senetleri "alış bedeli" ile değeriemeye konu olmaktadır (VUK md.279). Ancak, alış bedeli kavramından ne anlaşılması gerektiği çok net değildir. Bu sebepten ötürü, "alış bedeli" değişik anlamlarda algılanarak değişik uygulama yapılmasına sebebiyet verebilmektedir. Eğer alış bedelinin "maliyet bedeli" olarak algılanır ise, yabancı para cinsi üzerinden düzenlenmiş olan hisse senetleri, elde edildikleri tarihteki döviz alış kuru dikkate alınarak değeriemeye tabi tutulmaları en uygun olanıdır. Yabancı para cinsinden düzenlenmiş olan tahviller de, yabancı para cinsinde düzenlenmiş olan hisse senetleri gibi değeriemeye tabi tutulmaktadır (Ebiçlioğlu ve Korkmaz,1994:70-75).

4.2.1.1.3. Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Alacaklar

Yabancı para cinsinden düzenlenmiş olan alacaklar, senetli ya da senetsiz olup olmadığı dikkate alınmaksızın, yabancı paralar için Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenen değerlendirme ölçüsü uygulanacaktır. Söz konusu değerlendirme ölçüsü de Maliye Bakanlığı'nca tespit edilen borsa rayici yoksa olmalıdır (Ebiçlioğlu ve Korkmaz,1994:70-75).

4.2.1.1.4. Yabancı Para Üzerinden Düzenlenmiş Senetli Alacaklar

Yabancı para cinsinden düzenlenmiş senetli alacaklar, VUK'nun 280. Maddesi kapsamında borsa rayici yoksa, Maliye Bakanlığı'nca tespit edilen döviz kurları ile değerlemeye konu olacaktır (Akdeniz, 1993:48-50).

4.2.1.1.5. Dış Ülkelerden Kredili İthal Edilmiş Stoklar

Bilindiği üzere yabancı ülkelerden kredili bir şekilde ithal olunmuş olan ürünler, senetli veya senetsiz yabancı para cinsinden düzenlenmiş bir borcun meydana gelmesine sebebiyet vermektedir. Hem alınan ürünlerin aktifleştirilmesi, hemde yabancı para cinsinden meydana gelen borcun kayıt altına alınması, o gündeki döviz kuru üzerinden yapılırken, değerlemeleri de, yabancı paraların değerlendirme ölçülerine göre yapılmaktadır (VUK Md.280).

Ürünlerin aktifleştirilmesi satın alma maliyeti üzerinden yapılmaktadır. Satın alma maliyetine, taşıma, sigorta ve vergiler dahil edilmektedir. Ancak, ülkemizde aktifleştirmeden sonra ortaya çıkan "kur farkı"nın muhasebeleştirilmesinde iki ayrı uygulamaya tanık olmaktadır. Birincisinde kur farkı, stokun maliyetine eklenmekte, ikincisinde ise, zarar (gider) kaydedilmektedir (Akdeniz, 1993:48-50).

4.2.1.1.6. Dış Ülkelere Kredili Satılmış Stoklar

Dış ülkelere kredili satılmış stokların dönem içinde ortaya çıkan kur farkları "tek düze hesap planı" nda yapılan açıklamaya göre olumlu olanlar "601.90 İhracattan Doğan Kur Farkları" hesabına kaydedilerek hasıllata eklenmektedir. Ancak, kur farkı olumsuz ise, ne işlem yapılacağı hesap planında açıklanmamıştır. Bu nedenle, işletmeler olumsuz kur farkını ya gider kaydetmekte ya da "612 Diğer İndirimler" arasında göstermektedirler.

4.2.1.1.7. Yurt Dışına Verilen Sipariş Avansları

Yurt dışına verilen sipariş avansları, sipariş konusunun yükümlü tarafından tam ve noksansız olarak yerine getirilinceye kadar bir alacak niteliği taşımaktadır. Değerlemesi ise, dönem içinde ya da dönem sonunda diğer alacaklar gibi yapılmaktadır (Özel, 1995:20).

4.2.1.1.8. Kredili Olarak Yurt Dışına Yaptırılmakta Olan Yatırımlar

Kredili olarak yurt dışına yaptırılmakta olan yatırımlar nedeniyle, yabancı para üzerinden düzenlenmiş senetli ya da senetsiz borçlar doğmaktadır. Yatırımın bitmesi ve işletme döneminin başlaması halinde “yatırım maliyeti” olmuş olmaktadır. İşletme döneminin başlamasına kadar olumsuz kur farkları yatırım maliyetine eklemekte, olumlu kur farkları da yatırım maliyetinden düşülmektedir. Yatırım tamamlandıktan sonra ortaya çıkan olumsuz kur farkları ya yatırımın maliyetine eklenmekte ya da işletme üretim işletmesi ise üretim maliyetine eklenmektedir (Özel, 1995:20).

4.2.1.2. Kur Farkları ve Yeniden Değerleme

Bilindiği üzere yeniden değerlendirme işlemi, paranın satın alma gücünde meydana gelen düşüşler nedeniyle işletme varlıklarının, özellikle duran varlıkların, cari para birimleri ile değerlemeleri yapılarak bugünkü değerleriyle veya gerçek değerleriyle gösterilmesini sağlamaya yönelik bir düzenlemedir (Şeker, 1995:53).

Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesinin 1.bendinde “iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerine eklenmiş bulunan kur farklarının yeniden değerlemeye tabi tutulmayacağı” hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte yatırım maliyetine eklenen kur farklarının, yeniden değerlemeye tabi tutulup tutulmayacağı konusunda ilgili olarak da VUK'nun 151 nolu tebliğinde şu açıklamalara yer verilmiştir: “Yeniden değerlendirme kapsamına girmeyen kur farklarının iktisadi kıymetlerinin işletmenin aktifine girdiği tarihten sonraki yıllarda tahakkuk etmiş olması ve maliyet bedeline eklenmiş olması gerekmektedir (Özel, 1995:21).

Bu kur farklarına isabet eden amortismanlar da değer artışının tespitinde dikkate alınmayacaktır. Buna göre, iktisadi kıymetlerin işletmenin aktifine girdiği tarihe kadar doğan kur farkları ise esasen maliyet bedeli içinde olması nedeniyle yeniden değerlendirme

kapsamına girecektir.” Tebliğin birinci cümlesinde, sonraki yıldan söz edilirken, son cümlede, aktife girdiği tarihten söz edilmektedir. Tebliğde, aktife girme tarihinin yılın son günü veya hesap döneminin son günü olarak kabul edildiği izlenimi edinilmekte olup, bu iki ifade arasındaki anlam farkı gözden kaçırılmıştır.

Bu farklı anlamlara gelen ifade nedeniyle uygulamada tereddütler doğmaktadır. Konuya ilişkin pek çok yazıda aktife giriş tarihi hesap dönemi kabul edilerek, aktif kayıt tarihi ile hesap dönemi sonuna kadar doğan ve maliyete katılan kur farklarının yeniden değerlemeye tabi tutulacağı şeklinde görüşe rastlanmaktadır (Şeker, 1995:53).

Tebliğdeki ifade dikkate alınarak, yeniden değerlendirme kapsamına girmeyen kur farklarından iktisadi kıymetlerin aktife girdiği tarihten sonraki yıllarda tahakkuk etmiş ve maliyet bedeline eklenmiş kur farklarını anlamak gerektiği şeklinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Ayrıca, konu ile ilgili olarak TÜRMOB tarafından çıkarılan 12.12.1994/110 sayılı sirkülerde ise, “döviz kredisi kullanılarak ithal olunan duran varlıklara ilişkin olup, aktifleştirme sonrasında (aktifleştirme yılının sonu itibariyle) oluşan kur farkları gider yazılmaz. İlgili duran varlığın tabi tutulduğu amortisman oranı üzerinden (ve yeniden değerlendirme yapılmaksızın) amortisman hesaplanır (Seyidoğlu,1999:164).

Duran varlığın finansmanında kullanılan krediye ilişkin olup, aktifleştirme yılından sonra ortaya çıkan faizlerin ve kur farklarının amortisman konusu edilmesi veya doğrudan gider yazılması mümkündür” denilmektedir. Söz konusu sirkülerde, örneğin; duran varlığın aktife girdiği 27.9.1996- 31.12.1996 tarihleri arasında döviz kredisi nedeniyle meydana gelen kur farkının maliyete ilave edileceği, amortisman yoluyla itfa edileceği, ancak bu tutarın yeniden değerlemeye tabi tutulmayacağı açıkça belirtilmektedir.

4.2.2. Kur Değişmelerinin Muhasebe Etkisinin Yönetimi

Muhasebe etkisinin yönetimi de yurt dışında faaliyet gösteren bir bağlı işletmenin mali tabloları, ana işletmenin mali tabloları ile konsolide edildiğinde (birleştirildiğinde), kur değişmelerinin etkisinden dolayı net varlık değerindeki değişmelere karşı alınabilecek önlemleri ifade etmektedir (Seyidoğlu,1999:165).

Çünkü, çok uluslu işletmelerin yabancı ülkelerdeki şubeleri, o ülkenin para birimi ile işlem yaparlar ve mali tablolarını da yine o ülkenin para birimi ile hazırlanmaktadır. Bağlı işletme mali tabloları daha sonra ana işletme mali tablolarıyla birleştirilerek, ana işletmenin veya işletmeler grubunun konsolide mali tabloları elde edilmektedir. Fakat, konsolide mali tablolar hazırlanmadan önce, bağlı işletmenin (yurt dışında faaliyet gösteren) yabancı paralarla gösterilen veya kaydedilen alacak, borç, gelir ve gider kalemlerinin ana işletmenin para birimine çevrilmesi gerekmektedir. Fakat, çevirme işlemine başlamadan önce ana işletme bazı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Bu sorunlar (Aydın ve Doğan, 1996:88);

1. Mali tabloların çevrilmesinde hangi kurlardan yararlanılacak,
2. Mali tabloda yer alan alacak, borç, gider ve gelir kalemleri geçmişte değişik tarihlerde elde edilmiş veya ortaya çıkmıştır. Bu kalemlerin çevrilmesinde, geçerli olan kurlar çok farklı olabilecektir.

Çevirme işleminden önce, bu sorulara cevap aranmalı ve ondan sonra da çevirme işlemi yapılmalıdır. Yabancı paralı mali tabloların konsolide edilmeden önce çevrilmesinde kullanılacak literatürde dört yöntem belirtilmiştir. Bu yöntemlerden yararlanılması durumunda, kur değişmelerinin muhasebe etkisi yönetilmiş olacaktır (Akdeniz, 1993:51).

Çünkü, bu yöntemlerden herhangi birinin çeviri için seçilmesinde, yukarıda belirtilmiş olan sorulara cevap bulunmuş olmaktadır. Bu yöntemlerin hepsinde, hangi kalemlerin hangi kurlarla çevrileceği belirtilmiştir (Akdeniz, 1993:51).

Yabancı para birimi üzerinden düzenlenmiş mali tabloların Türk Lirasına çevrisinde kullanılacak yöntemler ve bu yöntemlere ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir:

4.2.2.1. Cari-Cari Olmayan Yöntem

Bu yöntemde, öncelikle bilanço kalemleri cari ve cari olmayan şeklindeki sınıflandırılmaktadır. Bu yönteme göre, mali tablolardaki cari aktif ve cari pasif kalemler, cari kur üzerinden diğer para birimine çevrilmektedir. Duran varlıklar, uzun vadeli borç ve öz sermaye gibi hesaplar ise, tarihi döviz kuru üzerinden çevrilmektedir (Aydın ve Doğan, 1996:89).

Tarihi döviz kuru, varlıkların elde edildiği veya yükümlülüklerin doğduğu tarihteki geçerli kurdur. Gelir tablosundaki kalemler ise, döneme ait ortalama kur üzerinden diğer para birimine çevrilmektedir. Amortisman giderleri, cari olmayan bilanço kalemleri ile ilgili olduklarından tarihi kur üzerinden çevrilmektedir (Aydın ve Doğan, 1996:89).

4.2.2.2. Parasal-Parasal Olmayan Yöntem

Bu yöntemde öncelikle, bilanço kalemleri parasal varlıklar ve parasal borçlar veya pasifler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Parasal varlıklar ve borçlar cari kur üzerinden, parasal olmayan varlıklar, parasal olmayan borçlar ve öz sermaye tarihi kur üzerinden çevrilmektedir (Ebiçlioğlu ve Korkmaz,1994:78).

Gelir tablosunun çevrilmesinde kullanılan kur ise ortalama kurdur. Fakat, amortisman giderleri ve satılan malın maliyeti gibi kalemlerin çevirisinde ise tarihi kur kullanılmaktadır.

4.2.2.3. Cari Kur Yöntemi veya Dönem Sonu Kur Yöntemi

Bu yönetime göre, tüm varlıklar ve borçlar cari kur, öz sermaye ise tarihi kur üzerinden çevrilmektedir. Gelir ve gider kalemleri cari kur üzerinden (gelir ve giderin gerçekleştiği tarih belli ise) ya da ortalama kur üzerinden çevrilmektedir (Ebiçlioğlu ve Korkmaz,1994:78).

4.2.2.4. Temporal Yöntem

Bu yönetime zaman ayırımı yöntemi de denilmektedir. Parasal-parasal olmayan çevirme yöntemine benzemektedir. Parasal-parasal olmayan yöntemde stoklar tarihi kurdan çevrilmektedir. Bu yöntemde ise, stoklar normal olarak tarihi kurlardan çevrilmektedir. Ancak, eğer bilançoda cari piyasa değerlerinden gösterilmişlerse, onlar da cari kurdan işleme tabi tutulmaktadır. Aralarındaki benzerliklere karşın, iki yöntemin teorik dayanakları birbirinden farklıdır (Akdeniz, 1993:52).

Çevirme kurunun seçimi, önceki yöntemde alacaklı ve borçlu işlemin türüne, burada ise maliyet değerlendirme yöntemine (tarihi değer veya piyasa değeri) bağlıdır. Gelir-gider cetvelinin kalemlerinde ise normal olarak kayıt dönemindeki ortalama kurlar esas alınmaktadır. Fakat, satılan malların maliyeti ve amortisman giderlerinin çevirisinde tarihi kurlar kullanılmaktadır (Aydın ve Doğan, 1996:90).

BÖLÜM 5. GEREÇ VE YÖNTEM

5.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın bu bölümünde turizm işletmelerinde döviz kuru riskinden korunma yöntemlerine ilişkin değerlendirmeler belirtilmiştir. Bu kapsamda araştırmanın amacı, yöntemi, evreni, örnekleme ve veri toplama yöntemi açıklanmış, ön uygulamaya ve bulgulara ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

5.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Gerçekleştirilen çalışmanın iki temel amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan ilki ülkemizde faaliyet gösteren turizm işletmelerindeki döviz kuru riskine maruz kalınma kalınmamasının belirlenmesi. İkinci amaç ise döviz kuru riskinden korunma yöntemlerini ortaya koyarak riskten korunma araçlarının kullanımının çalışmanın gerçekleştirildiği turizm işletmelerine olan etkilerini belirlemektir.

5.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Gelecek dönemlerde ekonomik yapıda yaşanabilecek gelişmelerinin tam olarak bilinmemesi bazı riskleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle belirsizliklerin fazla olduğu dönemlerde turizm işletmeleri, sektörün yapısı gereği başta döviz kuru riski olmak üzere ticari ürün fiyat artışı riski ve faiz oranı riskleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Turizm işletmelerinin bu risklere karşı nasıl bir strateji izlemesi gerektiği, riskleri yok etmek ya da azaltmak için hangi yöntemleri kullanacağını belirlemesi, işletmelerini daha etkin ve verimli bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için önem arz etmektedir.

Bu çalışma turizm işletmelerinin maruz kaldıkları döviz kuru riski unsurlarını tespit etmesi, nedenini incelemesi, döviz kuru risklerinden korunmak için yararlanılabilecek riskten korunma yöntemlerinin olumlu ve olumsuz yönlerini irdelerek, uygulayacakları riskten korunma politikalarına katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca araştırma konusuna ilişkin daha önce benzer şekilde kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamış

olması literatür açısından oldukça önemlidir. Yine, elde edilecek bulguların ve sonuçların turizm sektörünün diğer kolları içinde örnek teşkil etmesi araştırmanın katkısını ortaya koymaktadır.

5.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bilimsel araştırmalarda genel olarak nicel ve nitel olmak üzere iki farklı yöntem benimsenmektedir. Nitel araştırma algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir süreçten oluşan araştırma olarak tanımlanmaktadır. Nicel araştırma ise olgu ve olaylara gerçekçi bir bakış açısı ile yaklaşarak, verileri gözlemlenebilir, ölçülebilir, genellenebilir bir biçimde sayısal ifadelerle ortaya koyan araştırma türü olarak tanımlanmaktadır.

Gerçekleştirilen bu araştırmada, çalışmanın konusunun dikkate alınarak nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma tekniği olarak ise nicel araştırma yönteminde en yaygın olarak kullanılan anket uygulaması tercih edilmiştir. Veri, araştırmanın konusuna ilişkin ve amacına uygun olarak toplanmış, kaydedilmiş ve işlenmemiş bilgilere verilen addır. Anket ise araştırmanın problemini çözecek ve hipotezlerini test edecek bilgileri sistemli bir şekilde toplamak ve saklamak amacıyla hazırlanan soru formudur. Anket yöntemi, yüksek sayıda kişiye ulaşmayı gerektiren çalışmalar için ideal bir veri toplama yöntemi olması ve belli nitelikler taşıyan kişiler üzerinde uygulanabilmesi özelliklerinden dolayı literatürde yaygın olarak tercih edilmektedir.

5.5. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Gerçekleştirilen bu çalışma, turizm sektörü yöneticilerinin görüşleri ışığında, ülkemizde faaliyet gösteren turizm işletmelerinde döviz kuru riskinden korunma yöntemlerinin belirlenmesine yönelik bir alan araştırmasıdır.

5.5.1. Hipotezler

H₀₁: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden forward arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{A1}: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden forward arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₀₂: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden futures arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{A2}: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden futures arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₀₃: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden opsiyon arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{A3}: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden opsiyon arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₀₄: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden swap arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H_{A4}: Turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden döviz kuru riski ile riskten korunma yöntemlerinden swap arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5.6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Evren, araştırmanın çalışma alanını oluşturan tüm hususları kapsamaktadır. Herhangi bir kısıt olmaması halinde benimsenen evren “ideal evren”, araştırmanın yapılabilirliği nedeniyle belli kısıtlar dikkate alınarak oluşturulan evren ise “gerçekçi evren” olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda ülkemizdeki turizm işletmelerinin tamamı araştırmanın ideal evrenini oluşturmaktadır. Döviz kuru riskine maruz olan turizm endüstrisi konaklama, seyahat, ulaştırma, yiyecek-ıçecek ve rekreasyon ve diğer olmak üzere altı alt sektöre ayrılmaktadır. Araştırma, bu sektörler arasında işletme büyüklüğü ve gelişmişlik

düzeyle dikkate alınarak turizm endüstrisinin alt dalı olan konaklama sektörüne indirgenmiştir.

Örnekleme, evrenin tamamına ulaşmanın güç olduğu durumlarda, çeşitli yöntemlerle evren içinden seçilen, evreni temsil edebilecek nitelikteki elemandan oluşan alt elemanlar grubudur.

5.7. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN TOPLANMASI

Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket tekniği, araştırmada ihtiyaç duyulan verilerin bizzat toplanmasını gerektirmektedir. Özellikle örneklem sayısının yüksek olduğu ve örneklemin geniş bir coğrafi bölgeye yayılmış olduğu araştırmalarda anket tekniği tercih edilmektedir. Örnekleme içinde ülkemizin 7 ayrı bölgesinden turizm işletmelerinin yer alıyor olması, anketi dolduracak kişiler ile yüz yüze görüşme ihtimalinin düşük olması ve araştırma bütçesinin kısıtlı olması anket tekniğinin tercih edilmesinin nedenleri arasında sıralanabilir. Ayrıca, anket yönteminin tutum ölçme için en kullanışlı yöntem olması anket tekniğinin seçilmesinin bir diğer nedeni olarak gösterilebilmektedir.

Araştırma soruları oluşturulurken soruların amaca yönelik olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca ifadelerin daha iyi anlaşılabilmesi için sade bir dil kullanılmıştır. Anketi yanıtlayacak kişilerin anketi daha kısa sürede ve daha kolay bir şekilde doldurabilmesi için kapalı uçlu sorular yöneltilmiştir. Kapalı uçlu soru, soruya verilebilecek yanıtların standart cevaplara dönüştürüldüğü soru şeklindedir. Araştırmada soruların özelliklerine göre nesnelere sadece gruplandırıldığı nominal ölçek ve anketi cevaplayanların yargılara ve ifadelere katılım düzeyini ölçen 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Likert ölçeği ankete katılan kişilerin ifadelere katılım düzeyini öğrenmenin gerekli olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Ayrıca likert ölçeği betimleyici ve keşfe yönelik istatistik tekniklerini uygulama açısından kolaylıklar sağlamaktadır. Kullanılan beşli Likert ölçeğinde 1- “Kesinlikle katılmıyorum”, 2- “Katılmıyorum”, 3- “Kısmen katılıyorum”, 4- “Katılıyorum”, 5- “Kesinlikle katılıyorum” şeklinde kodlama yapılmıştır.

5.7.1. Uygulama

Anket uygulaması kapsamında ilk olarak örneklem içerisinde yer alan tüm turizm işletmelerine e-posta ile anket formu gönderilmiştir. Ancak yalnızca 9 adet turizm işletmesinden geri dönüş alınmıştır. Geri dönüş alınamayan diğer tüm turizm işletmeleri ile telefonla görüşülmüş ve daha önce gönderilmiş anket formunu doldurmaları istenmiştir. Telefon görüşmeleri sonrasında 12 adet turizm işletmesi daha anket formunu yanıtlamıştır. Böylelikle toplam 21 adet anket formu elde edilmiştir.

5.7.2. Elde Edilen Verilerin Analizi

Uygulanan anket sonucunda elde edilen veriler SPSS 15.0 paket programı kullanılarak analiz yapılmıştır. Analizlere öncelikle verilerin geçerliliği ve güvenilirliği ile başlanmıştır. Demografik faktörlere ilişkin yapılan frekans analizi sonrası verilerin normal dağılımdan gelip gelmediği incelenmiştir. İlerleyen süreçte risk algısına etki eden unsurları ve riskten korunma yöntemlerini belirlemek için iki ayrı faktör analizi yapılmıştır.

5.7.3. Verilerin Güvenilirliği

Bir araştırmacı güvenilirliği, araştırma sonucu elde edilen sonuçlara, aynı araştırma tekrar yapıldığı zamanda ulaşılması olarak tanımlamıştır. Farklı bir araştırmacı ise güvenilirliği, “bir ölçme aracını oluşturan bütün soruların birbiri ile tutarlılığını ve ele alınan konuyu ölçmedeki türdeşliğini ortaya koyan bir kavram” olarak ifade etmektedir. Güvenirlik testi için; Formun Tekrarı Yöntemi (Test-Retest Method), Eşdeğer (Paralel) Formlar Yöntemi (Parallel-Forms Method, Equivalent-Forms Method, Alternative-Form Method), İç Tutarlılık Yöntemleri (Methods of Interval Consistency), Yarıya Bölme Yöntemi (Split-Half Method), Kuder-Richardson Güvenirlik Katsayıları, Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı, Teta Güvenirlik Katsayısı, Omega Güvenirlik Katsayısı, Guttman Güvenirlik Katsayıları yöntemleri geliştirilmiştir. Araştırmada uygulanan anket yönteminin güvenilirliğini test etmek için en çok tercih edilen yöntem olan Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı Yöntemi kullanılmıştır. Demografik özelliklerin dışında kalan ifadelerin analizi sosyal bilimlerde kullanılan istatistik programı olan SPSS (Statistical

Package for the Social Sciences) 15.0 paket programı aracılığıyla yapılmış ve sonuçlar Tablo 5.1.'de gösterilmiştir. Test sonucunda ortaya çıkan verilerin genel Cronbach's Alpha katsayısı 0,925'tir. Literatürde güvenilirlik testi sonuçlarının yeterli olması için güvenilirlik katsayısının 0,7 düzeyinin üzerinde gerçekleşmesi gerektiği tartışılmaktadır. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen verilerin genel olarak güvenilir olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 5.1. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik Analizi	
Cronbach's Alpha	0,925

BÖLÜM 6. BULGULAR

6.1. TURİZM İŞLETMELERİNİN DÖVİZ KURU RİSKİNDEN KORUNMA YÖNTEMLERİNDEN FAYDALANMA DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Bu bölümde, ülkemizde faaliyet gösteren turizm işletmelerinin yöneticilerine uygulanan anketlerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bulgular sırasıyla, demografik bulgular, gelir ve giderleri ile ilgili bulgular, riskten korunma farkındalığı ile ilgili bulgular, risk unsurları ile ilgili bulgular ve riskten korunma yöntemleri ile ilgili bulgular şeklindedir.

6.1.1. Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında elde edilen verilere betimsel istatistikler uygulanarak ankete katılan turizm işletmelerine ait demografik bulgulara ulaşılmış ve aşağıda Tablo 6.1.'de belirtilmiştir.

Tablo 6.1. Turizm İşletmelerinin Demografik Yapılarına İlişkin Sonuçlar

		Frekans	Yüzde
İşletme Statüsü	Yerli Zincir İşletme	7	33,4
	Yabancı Zincir İşletme	6	28,6
	Bağımsız Yerli	4	19,0
	Bağımsız Yabancı	4	19,0
	Toplam	21	100
Hukuki Yapısı	Halka Açık A.Ş.	1	4,8
	A.Ş.	18	85,7
	Ltd. Şti.	2	9,5
	Toplam	21	100
Mali Tablo Kayıt Yöntemi	TL	4	19,0
	YP	2	9,5
	Hem TL Hem YP	15	71,5
	Toplam	21	100

Tablo 6.1’de ankete katılan turizm işletmelerinin demografik yapılarına ilişkin sonuçlar sunulmuştur. Araştırmaya katılan turizm işletmelerinin statüleri incelendiğinde 7 turizm işletmesinin (%33,4) yerli zincir işletme, 6 turizm işletmesinin (%28,6) yabancı zincir işletme, 4 turizm işletmesinin (%19,0) bağımsız yerli işletme ve son olarak 4 turizm işletmesinin (%19,0) bağımsız yabancı turizm işletmesi olarak faaliyet gösterdiği belirlenmiştir.

Hukuki yapılarına göre araştırmaya katılan turizm işletmeleri incelendiğinde 18 turizm işletmesinin (%85,7) anonim şirket, 2 turizm işletmesinin (%9,5) limited şirket ve 1 turizm işletmesinin (%4,8) ise halka açık anonim şirket olarak faaliyet gösterdiği gözlemlenmiştir.

Mali tablo kayıt yöntemine ilişkin yöneltilen soruya verilen yanıtlar analiz edildiğinde, turizm işletmelerinin %71,5’inin (15) kayıtlarını hem ulusal para hem de yabancı para cinsinden, %19’unun (4) yalnızca Türk parası üzerinden tuttuğu ve son olarak %9,5’inin (2) yabancı para cinsinden tuttuğu görülmektedir.

6.1.2. Turizm İşletmelerinin Gelirleri ve Giderleri İle Alakalı Bulgular

Turizm işletmelerinin gelirleri, giderleri ve bu gelir ve giderlerinin para birimine ilişkin bulgular Tablo 6.2 ve Tablo 6.3.’te belirtilmiştir.

Tablo 6.2.’de sunulan veriler incelendiğinde yıllık geliri 2.500,000 TL ve altında olan 1 turizm işletmesi (%4,8), 2.500,001 - 5.000,000 TL arasında olan 3 turizm işletmesi (%14,3), 5.000,001 - 7.500,000 TL arasında 11 turizm işletmesi (%52,4), 7.500,001 - 10.000,000 TL arasında olan 4 turizm işletmesi (%19,0) ve 10.000,000 TL ve üstü olan 2 turizm işletmesi (%9,5) bulunmaktadır.

Tablo 6.2. Turizm İşletmelerinin Yıllık Gelir ve Giderleri

		Frekans	Yüzde
Toplam Gelir Düzeyi	2.500,000 TL ve altı	1	4,8
	2.500,001 - 5.000,000 TL	3	14,3
	5.000,001 - 7.500,000 TL	11	52,4
	7.500,001 - 10.000,000 TL	4	19,0
	10.000,000 TL ve üstü	2	9,5
	Toplam	21	100
Toplam Gider Düzeyi	2.000,000 TL ve altı	3	14,3
	2.000,001 - 4.000,000 TL	6	28,6
	4.000,001 - 6.000,000 TL	7	33,3
	6.000,001 - 8.000,000 TL	4	19,0
	8.000,001 TL ve üstü	1	4,8
	Toplam	21	100

Turizm işletmelerinin giderleri incelendiğinde yıllık gideri 2.000,000 TL ve altında olan 3 turizm işletmesi (%14,3), 2.000,001 - 4.000,000 TL arasında olan 6 turizm işletmesi (%28,6), 4.000,001 - 6.000,000 TL arasında 7 turizm işletmesi (%33,3), 6.000,001 - 8.000,000 TL arasında olan 4 turizm işletmesi (%19,0) ve 8.000,000 TL ve üstü olan 1 turizm işletmesi (%4,8) bulunmaktadır.

Tablo 6.3. incelendiğinde anketi yanıtlayan turizm işletmelerinin %47,6'sında yabancı para cinsinden olan işçilik giderleri (10) toplam işçilik giderlerinin %0-20'sini oluşturmaktadır. 7 turizm işletmesinin yabancı para cinsinden olan işçilik giderleri (%33,4), toplam işçilik giderlerinin %20-40 arasında gerçekleşmektedir. 4 turizm işletmesinde yabancı para ile olan işçilik giderleri (%19,0), toplam işçilik giderlerinin %40'ı ile %60'ı arasında iken yabancı para üzerinden olan işçilik giderleri, toplam işçilik giderlerinin %60 ve üzeri olan otel işletmesi bulunmamaktadır.

Tablo 6.3. Turizm İşletmelerinin Gelir ve Gider Özelliklerine İlişkin Bulgular

		Frekans	Yüzde
İşçilik giderlerinin % kaç yabancı para cinsinden?	0 - 20	10	47,6
	20 - 40	7	33,4
	40 - 60	4	19,0
	60 - 80	0	0
	80 - 100	0	0
	Toplam	21	100
Hizmet giderlerinizin % kaç yabancı para cinsinden?	0 - 20	11	52,4
	20 - 40	6	28,6
	40 - 60	2	9,5
	60 - 80	2	9,5
	80 - 100	0	0
	Toplam	21	100
Ürün giderlerinizin % kaç yabancı para cinsinden?	0 - 20	8	38,1
	20 - 40	9	42,9
	40 - 60	2	9,5
	60 - 80	2	9,5
	80 - 100	0	0
	Toplam	21	100
Oda gelirlerinizin % kaç yabancı para cinsinden?	0 - 20	2	9,5
	20 - 40	3	14,3
	40 - 60	11	52,4
	60 - 80	3	14,3
	80 - 100	2	9,5
	Toplam	21	100
Yiyecek-içecek gelirlerinizin % kaç yabancı para cinsinden?	0 - 20	5	23,9
	20 - 40	6	28,6
	40 - 60	4	19,0
	60 - 80	4	19,0
	80 - 100	2	9,5
	Toplam	21	100

Turizm işletmelerinin hizmet giderleri incelendiğinde, 11 turizm işletmesinin hizmet giderlerinin (%52,4) %0'ı ile %20'si yabancı para cinsinden, 6 turizm işletmesinin hizmet giderlerinin (%28,6) %20'si ile %40'ı yabancı para cinsinden, 2 turizm işletmesinin hizmet giderlerinin (%9,5) %40'ı ile %60'ı yabancı para cinsinden ve son olarak 2 turizm işletmesinin (%9,5) yabancı para cinsinden gerçekleştiği görülmektedir. Toplam hizmet giderlerinin %80'i ve üzerinde olan turizm işletmesi bulunmamaktadır.

Turizm işletmelerinin ürün giderleri incelendiğinde 8 turizm işletmesinin (%38,1) toplam ürün giderlerinin %0 - 20'si yabancı para cinsinden, 9 turizm işletmesinin (%42,9) toplam ürün giderlerinin %20 - 40'ı yabancı para cinsinden olduğu görülmektedir. Ürün

giderlerin %40 - 60'ı yabancı para cinsinden olan 2 turizm işletmesi (%9,5), %60 - 80'i yabancı para cinsinden olan 2 turizm işletmesi (%9,5) bulunmaktadır. Yabancı para cinsinden olan ürün giderleri, toplam ürün giderlerinin %80'i ve üzerinde olan turizm işletmesi bulunmamaktadır.

Turizm işletmelerinin oda gelirlerinin ulusal para ve yabancı para olarak dağılımı incelendiğinde, 2 turizm işletmesinin (%9,5) yabancı para cinsinden oda gelirleri %0 - 20 arasında, 3 turizm işletmesinin (%14,3) yabancı para cinsinden oda gelirleri %20 - 40 arasında, 11 turizm işletmesinin (%52,4) yabancı para cinsinden oda gelirleri %40 - 60 arasında, 3 turizm işletmesinin (%14,3) yabancı para cinsinden oda gelirleri %60 - 80 arasında olduğu görülmektedir. Yabancı para cinsinden oda gelirleri, toplam oda gelirlerinin %80'inden daha fazla olan 2 adet turizm işletmesi (%9,5) bulunmaktadır.

Turizm işletmelerinin yiyecek ve içecek gelirlerinin ulusal para yabancı para dağılımına bakıldığında 5 turizm işletmesinin (%23,9) yabancı para cinsinden yiyecek ve içecek gelirleri %0 - 20 arasında, 6 turizm işletmesinin (%28,6) yabancı para cinsinden yiyecek ve içecek gelirleri %20 - 40 arasında, 4 turizm işletmesinin (%19,0) yabancı para cinsinden yiyecek ve içecek gelirleri %40 - 60 arasında, 4 turizm işletmesinin (%19,0) yabancı para cinsinden yiyecek ve içecek gelirleri %60 - 80 arasında olduğu görülmektedir. Yabancı para cinsinden yiyecek ve içecek gelirleri, toplam oda gelirlerinin %80'inden daha fazla olan 2 adet turizm işletmesi (%9,5) bulunmaktadır.

6.1.3. Riskten Korunmanın Farkındalığına İlişkin Frekans Analizi

Araştırma kapsamında anket sorunlarını yanıtlayan turizm işletmelerinin riskten korunmanın farkındalığına ilişkin yapılan frekans analizine ait sonuçlar Tablo 6.4.'te sunulmuştur.

Anket formunu yanıtlayan 21 turizm işletmesi yöneticisinden 19'u (%90,5) riskten korunma araçlarını hakkında bilgi sahibi olduğu belirtmiştir. Yalnızca 2 turizm işletmesi yöneticisi (%9,5) aksi yönde görüş belirtmiştir.

Riskten korunma yöntemlerinin esas amacına ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde 5 turizm işletmesi yöneticisi (%23,8) riskten korunma yöntemlerinin esas amacını muhtemel riskleri öngörmek olarak görmektedir. 6 turizm işletmesi yöneticisi (%28,6) aynı soruya mevcut riskleri azaltma, 4 turizm işletmesi yöneticisi (%19,0) ise mevcut zararları azaltma şeklinde yanıt vermiştir. Riskten korunma yönteminin esas amacı olarak muhtemel riskleri öngörüleme, mevcut riskleri veya zararları azaltma olarak gören 6 turizm işletmesi yöneticisi (%28,6) bulunmaktadır.

Tablo 6.4. Turizm İşletmelerinin Riskten Korunma Farkındalığına İlişkin Frekans Analizi

		Frekans	Yüzde
Riskten korunma araçları hakkında bilginiz var mı?	Evet	19	90,5
	Hayır	2	9,5
	Toplam	21	100
Riskten korunma araçlarını kullanıyor musunuz?	Evet	18	85,7
	Hayır	3	14,3
	Toplam	21	100
Riskten korunma yöntemlerinin esas amacı nedir?	Muhtemel Riskleri Öngörme	5	23,8
	Mevcut Riskleri Azaltma	6	28,6
	Mevcut Zararları Azaltma	4	19,0
	Hepsi	6	28,6
	Toplam	21	100
Riskten korunmada hangi yöntem kullanılmaktadır?	Firma İçi	17	81,0
	Firma Dışı	4	19,0
	Toplam	21	100
Riskten korunma yöntemleri yeterli mi?	Evet	17	81,0
	Hayır	4	19,0
	Toplam	21	100

Turizm işletmelerinin riskten korunmada kullandıkları yöntemler incelendiğinde 17 turizm işletmesinin (%81,0) firma içi yöntemleri, 4 turizm işletmesinin (%19,0) ise firma dışı yöntemleri kullandıkları görülmüştür.

Riskten korunma yöntemlerinin yeterliliği konusunda 17 turizm işletmesi yöneticisi (%81,0) olumlu görüş beyan ederken 4 turizm işletmesi yöneticisi (%19,0) kullanılan yöntemlerin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

6.1.4. İlişki İncelemeye Yönelik Analizler

Literatürde değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik analiz teknikleri; Ki-kare testi, korelasyon analizi, regresyon analizi, lojistik regresyon analizi ve faktör analizi olarak tartışılmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen veriler öncelikle faktör analizine tabii tutulmuştur. Daha sonra faktör analizi sonucu belirlenen faktörler arası ilişkilerin belirlenmesi için korelasyon analizi uygulanmıştır.

6.1.4.1. Faktör Analizi

Faktör analizi çok sayıda değişkeni daha az sayıdaki temel boyutlara indirgeyen ve özetleyen bir grup çok değişkenli analiz tekniğinin genel ismidir. Başlıca amacı; aralarında ilişki olduğu düşünülen çok sayıdaki değişkeni, az sayıdaki boyutlara dönüştürerek aralarındaki ilişkilerin anlaşılmasını ve yorumlanmasını kolaylaştırmaktır. Araştırma kapsamında finansal risklere etki ettiği düşünülen önermeler ve finansal riskten korunma sağlayacağı tahmin edilen önermeler faktör analizleri tabii tutulmuştur.

Turizm işletmelerinin riskten korunma yöntemlerini nasıl algıladıkları ve uyguladıklarına ilişkin yapılan faktör analizi sonuçları Tablo 6.5. ve 6.6.'da belirtilmiştir. Ölçek de yer alan değişkenlerin turizm işletmeleri tarafından nasıl algılandığını daha spesifik boyutlarda incelemek amacı ile faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutların güvenilirlik testleri sonuçları Tablo 6.5.'de gösterilmektedir. Tablo 6.6.'da ise turizm işletmelerinde uygulanan riskten korunma yöntemlerine ilişkin algılarını yansıtan faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6.5. Riskten Korunma Yöntemlerine İlişkin Faktörlerin Soru Sayıları ve Güvenilirlik (α) Değerleri

Faktörler	Soru Sayısı	Cronbach Alfa (α) Değerleri
Futures Sözleşmeleri	4	0,938
Swap Sözleşmeleri	2	0,913
Opsiyon Sözleşmeleri	2	0,929
Forward Sözleşmeleri	2	0,737
Toplam	10	0,918

Literatürde güvenilirlik testi sonuçlarının yeterli olması için güvenilirlik katsayısının 0,7 düzeyinin üzerinde gerçekleşmesi gerektiği tartışılmaktadır. Bu bağlama, faktör analizi sonucu ortaya çıkan faktörlere yapılan güvenilirlik testi sonuçlarında Cronbach's Alpha katsayısının 0,70'den yüksek olması verilerin genel olarak güvenilir olduğu göstermektedir.

Tablo 6.6. Riskten Korunma Yöntemlerine İlişkin Faktörler - Dönüştürülmüş Bileşenler Matrisi

		Faktörler			
		1	2	3	4
Futures Sözleşmeleri	Turizm işletmesi futures sözleşmeleri ile girdi fiyatlarının yükselmesinden kaynaklanan risklerden korunabilirler.	0,846			
	Döviz kurunun dalgalanma gösterdiği dönemlerde futures sözleşme yapabilir.	0,845			
	Yabancı kaynak kullanımı ile yapılacak yatırımlarda futures sözleşmeleri ile faiz oranı sabitlenebilir.	0,775			
	Turizm işletmesi futures sözleşmelerini kullanarak döviz kuru riskinden korunabilir.	0,725			
Swap Sözleşmeleri	Turizm işletmesi para swaplarını kullanarak kur riskinden korunabilir.		0,861		
	Turizm işletmesi faiz swaplarını kullanarak kârlılığını artırabilir.		0,824		
Opsiyon Sözleşmeleri	Turizm işletmesi opsiyon sözleşmelerini kullanarak döviz kuru riskinden korunabilir.			0,814	
	Yabancı kaynak kullanımı ile yapılacak yatırımlarda Opsiyon sözleşmeleri ile faiz oranı sabitlenebilir.			0,756	
Forward Sözleşmeleri	Turizm işletmesi forward sözleşmelerini kullanarak döviz kuru riskinden korunabilir.				0,891
	Yabancı kaynak kullanımı ile yapılacak yatırımlarda forward sözleşmeleri ile faiz oranı sabitlenebilir.				0,843

Turizm işletmelerinin firma dışı riskten korunma yöntemlerinin boyutlarını belirlemek için faktör analizine tabi tutulan verilerin KMO değerinin ve Bartlett Küresellik testi değerlerinin faktör analizi için uygun olduğu görülmektedir (KMO değeri 0,733, Bartlett Testi sonucu $p < 0,05$). Diğer taraftan faktör analizi için temel bileşenler analizi ve varimax döndürme tekniği kullanılmıştır. Düşük eşdeğerlik (communalities) gösteren ifadeler (0,50'nin altında olanlar) ölçekten çıkarılmıştır.

Tablo 6.6. incelendiğinde analize alınan 10 maddenin 4 faktör altında toplandığı görülmektedir. Bu 4 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %78,528’ dir. Buna göre analizde ortaya çıkan 4 faktörün birlikte varyansın çoğunluğunu açıklamaktadırlar. Önemli olarak belirlenen bu 4 faktörden birincisinin ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans %25,507, ikincisinin %22,112, üçüncüsünün %20,923 ve dördüncüsünün %9,985’dir.

Analiz sonuçlarına göre birinci faktör 4 maddeden, ikinci, üçüncü ve dördüncü faktörler 2’şer maddeden, oluşmaktadır. Birinci faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerleri 0,846 ile 0,725 arasında değişmektedir. İkinci faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerleri 0,861 ile 0,824 arasında değişmektedir. Üçüncü faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerleri 0,814 ile 0,756 arasında değişmektedir. Dördüncü faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerleri 0,891 ile 0,843 arasında değişmektedir.

6.1.5. Risk Algısına Yönelik Frekans Analizi

Turizm işletmelerinin risk algılamalarına yönelik yapılan frekans analizine ilişkin sonuçlar aşağıda Tablo 6.7. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 6.7.’deki turizm işletmelerinin döviz kuru risk algılarını belirlemeye yönelik olarak frekans analizi sonuçları incelendiğinde; turizm işletmelerinde anketi cevaplayan yanıtlayıcıların %85,6’lık (18) kısmı “Turizm işletmeleri için her zaman döviz kuru riski mevcuttur” önermesine “katılıyorum” ya da “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. 2 katılımcı (%9,5) bu görüşe “kısmen katılıyorum” diye yanıt verirken sadece 1 kişi (%4,8) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu durum turizm işletmeleri yöneticilerinin, döviz kuru riskine her zaman maruz olduklarını kabul ettikleri şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 6.7. Turizm İşletmelerinin Döviz Kuru Risk Algısına Yönelik Frekans Analizi

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Turizm işletmeleri için her zaman döviz kuru riski mevcuttur.	1	4,8	0	0	2	9,5	10	47,6	8	38,0	4,14	0,687
Turizm işletmesi yönetiminin döviz kuru riskine müdahale edebilmesi söz konusu değildir.	9	42,9	8	38,0	3	14,3	1	4,8	0	0	1,80	0,927
Turizm işletmesi döviz kuru risklerini azaltabilir.	1	4,8	3	14,3	4	19,0	8	38,0	5	23,9	3,61	1,077
Etkili bir sistem ile döviz kuru riski yok edilebilir.	5	38,0	6	28,5	4	19,0	4	19,0	2	9,5	2,61	1,424
Turizm işletmesi için döviz kuru riski söz konusu değildir.	11	52,4	6	28,5	2	9,5	1	4,8	1	4,8	1,80	0,866

“Turizm işletmesi yönetiminin döviz kuru riskine müdahale edebilmesi söz konusu değildir” önermesine, 8 katılımcının (%38,0) katılmadığı, 9 katılımcının (%42,9) ise kesinlikle katılmadığı görülmektedir. Aynı ifadeye 1 katılımcı (%4,8) katıldığını, 3 katılımcı (%14,3) ise kısmen katıldığını ifade etmiştir. Anketi yanıtlayan katılımcılar arasında kesinlikle katılmıyorum şeklinde görüş belirten kimse bulunmamaktadır. Bu bulgu doğrultusunda, turizm işletmesi yöneticilerinin döviz kuru riskine müdahale edebileceklerini düşündükleri söylenebilmektedir.

Turizm işletmesi yöneticilerinin yalnızca %4,8’i (1) “Turizm işletmesi döviz kuru risklerini azaltabilir” önermesine “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Aynı önermeye 8 katılımcı (%38,0) katıldığını, 5 katılımcı ise kesinlikle katıldığını ifade etmiştir. Turizm işletmesi yöneticilerinin %80,9’unun riskten korunma yöntemlerini kullanarak finansal risklerin azaltılabileceğini ifade etmesi bu konuda turizm işletmesi yöneticileri arasında görüş birliği olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

“Etkili bir sistem ile döviz kuru riski yok edilebilir” ifadesine “kesinlikle katılmıyorum” ya da “katılmıyorum” şeklinde yanıt verenlerin sayısı (11 kişi - %66,5), “katılıyorum” ya da “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevaplayanların sayısı (6 kişi - %28,5) ile çokta benzer yakınlıkta değildir. Bu durum döviz kuru riskinden turizm işletmesi yöneticilerinin kurtulabilecekleri sonucunu doğurmaktadır.

Katılımcıların %80,9’u (17), “Turizm işletmesi için döviz kuru riski söz konusu değildir” önermesine karşıt görüş bildirmişlerdir. Turizm işletmesi yöneticilerinin bu ifadeye verdikleri yanıtlar ışığında turizm işletmeleri için finansal risklerin varlığında söz etmek mümkündür.

Tablo 6.7’de ki sonuçlar özetlenecek olursa; turizm işletmesi yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu döviz kuru riskinin varlığını kabul etmekte ve riskten korunma yöntemleri ile döviz kuru riskinin azaltılabileceği görüşünü savunmaktadır. Döviz kuru riskinin tamamen kontrol edilmesi konusunda ise ortak bir görüş bulunmamaktadır.

6.1.6. Firma İçi Döviz Kuru Riskinden Korunma Yöntemlerine İlişkin Frekans Analizi

Turizm işletmelerinde kullanılan firma içi döviz kuru riskinden korunma yöntemlerine ilişkin yapılan frekans analizine ait sonuçlar Tablo 6.8’de görülmektedir.

Tablo 6.8. Turizm İşletmelerinin Firma İçi Döviz Kuru Riskinden Korunma Yöntemlerini Belirlemeye Yönelik Frekans Analizi

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Turizm işletmesi döviz kuru riskinden korunmak için nakit döviz giriş ve çıkışlarını aynı döneme denk getirebilir.	1	4,8	3	14,3	3	14,3	9	42,8	5	23,8	3,66	1,042
Turizm işletmesi döviz kuru riskinden korunmak için nakit döviz girişlerini döviz çıkışlarından önceye ayarlayabilir.	2	9,5	2	9,5	5	24,0	8	38,0	4	19,0	3,47	1,068

Firma içi döviz kuru riskinden korunma yöntemleri hakkında turizm işletmesi yöneticilerinin görüşlerine ilişkin yapılan frekans analizinin sonuçlarına bakıldığında, ifadelere verilen yanıtların ortalamalarının 3,47 ile 3,66 arasında olduğu saptanmıştır. Turizm işletmelerinde kullanılabilecek firma içi döviz kuru riskinden korunma teknikleri arasında nakit döviz giriş ve çıkışlarını aynı döneme denk getirmek ilk sırada gelmektedir (3,66). Bunu, döviz kuru riskinden korunmak için nakit döviz girişlerini döviz çıkışlarından önceye ayarlamak takip etmektedir (3,47).

6.1.7. Turizm İşletmelerinin Türev Ürün Algılarını Belirlemeye Yönelik Frekans Analizi

Turizm işletmelerinin türev ürün algılamalarını belirlemeye yönelik yapılan frekans analizine ilişkin sonuçlar aşağıda Tablo 6.9. kapsamında belirtilmiştir.

Tablo 6.9. Turizm İşletmelerinin Türev Ürün Algısı

İfadeler	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kısmen Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart Sapma
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Forward sözleşmeleri döviz kuru riskinden korunma araçlarının en avantajlısıdır.	0	0	4	19,0	5	23,8	7	33,4	5	23,8	3,61	0,897
Futures sözleşmeleri döviz kuru riskinden korunma araçlarının en avantajlısıdır.	0	0	2	9,5	9	42,9	6	28,6	4	19,0	3,57	0,792
Opsiyon sözleşmeleri döviz kuru riskinden korunma araçlarının en avantajlısıdır.	0	0	6	28,6	7	33,4	5	23,8	3	14,3	3,23	0,976
Swap sözleşmeleri döviz kuru riskinden korunma araçlarının en avantajlısıdır.	2	9,5	9	42,9	6	28,6	2	9,5	2	9,5	2,66	0,836

Araştırma kapsamında ankete yanıt veren turizm işletmesi yöneticilerinin %57,2'si (12) en avantajlı döviz kuru riskinden korunma yönteminin forward sözleşmeleri olduğunu belirtmiştir. Türev ürünler arasında riskten korunma yöntemlerinin en avantajlısının hangisi olduğunu belirlemeye ilişkin yöneltilen sorulara verilen yanıtların ortalamaları irdelendiğinde en avantajlı türev ürünün forward sözleşmeleri (3,61) olduğu görülmektedir.

6.1.8. Korelasyon Analizi

2003 yılında gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, korelasyon analizinin, iki değişken arasındaki ilişkinin şiddetini ve yönünü ölçmede kullanıldığı ifade edilmiştir. Araştırmada yapılan faktör analizi sonucu ortaya çıkan boyutlar arası ilişkinin ölçülmesinde korelasyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizine ilişkin sonuçlar, Tablo 6.10'da verilmiştir.

Tablo 6.10. Döviz Kuru Riskine Etki Eden Faktörler ve Riskten Korunma Yöntemleri Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Tablosu

Boyutlar	Döviz Kuru Riski	Futures Sözleşmeleri	Swap Sözleşmeleri	Opsiyon Sözleşmeleri	Forward Sözleşmeleri
Döviz Kuru Riski	1				
Futures Sözleşmeleri	0,454	1			
Swap Sözleşmeleri	0,264	0,515	1		
Opsiyon Sözleşmeleri	0,176	0,466	0,291	1	
Forward Sözleşmeleri	0,236	0,205	0,245	0,146	1

Korelasyon analizinde; Pearson Correlation katsayısının mutlak değer olarak 0 - 0,30 arasında olması düşük, 0,30 - 0,70 arasında olması orta, 0,70 ve üzeri olması yüksek düzeyde bir ilişki olarak tanımlanmaktadır. Boyutlara ayırarak yapılan korelasyon analizinde, veriler arasındaki ilişkinin anlamlılık değeri olarak $p < 0,01$ olarak ele alınmıştır. Tablo 6.10'da verilen korelasyon analizi sonuçlarına göre Pearson Correlation değerleri dikkate alındığında döviz kuru riski ile futures sözleşmeleri arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmakta iken swap sözleşmeleri ile döviz kuru riski arasında pozitif yönlü ve zayıf derecede bir ilişki mevcuttur.

BÖLÜM 7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Her geçen gün globalleşen ticaret ve dünya ekonomisi içinde işletmeler pazarlardan aldıkları payı büyütme ve güçlenmek için bir çaba sarfetmektedirler.

İşletmeler uluslararası piyasalarda ekonomik ve ticari faaliyetlerde bulunarak kazanç elde etmeye çalışırken bir diğer taraftan da döviz kuru cinsinden cinsinden işlem gerçekleştiriyor olmaktan dolayı döviz kurundaki değişimler karşısında bir risk ile karşılaşmaktadırlar. Döviz kurlarında oluşan değişiklikler dış ticaret faaliyetleri gerçekleştirilen işletmelerin finansal durumlarını etki altına almaktadırlar. Döviz kurlarında devamlı bir şekilde ortaya çıkan değişiklikler işletmelerin söz konusu bu değişikliklere karşı tedbir almalarını ve oluşabilecek bazı belirsizlikleri ortadan kaldırmalarını zorunlu hale getirmektedir.

Döviz kuru üzerinde meydana gelen değişikliklerin işletmeleri karşı karşıya bıraktığı olumsuz etkilerden birisi de finansal tablolar üzerinde meydana gelen çevirme etkisi ya da muhasebe etkisi olarak ifade edilmektedir. İşletmelerin döviz kuru değişikliklerinden dolayı karşılaştıkları muhasebe etkisi, özellikle kendi ülkesinin haricinde bazı bağlı ortaklıklara sahip bulunan çok uluslu işletmelerin karşı karşıya kaldıkları ve belirli strateji ve politikalar ile yönetilmesi zorunlu olan bir etki olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira söz konusu bu etki, yabancı bağlı ortaklık ya da işletmelerin finansal tablolarında mevcut olan hesap kalemlerinin kendi ülke para birimine çevrilmesi esnasında uygulanması gereken yol, kullanılacak kur gibi konuları kapsamaktadır.

Uluslararası alanda mal ve hizmet alış-verişlerinde bulunan ihracatçı ve ithalatçı işletmeler döviz pozisyonlarının dengede olmaması durumunda kurdaki dalgalanmalardan olumsuz yönde etkilenerek kur riski ile karşı karşıya kalırlar. Çokuluslu işletmeler ise yabancı ülkedeki şirketlerinin hesaplarını kendi ulusal paralan cinsinden kayıt altına almaları nedeniyle muhasebe kayıtlarından kaynaklanan kur farkı zararıyla karşılaşılırlar.

Döviz kurlarında belirsizlik ve yüksek oranlı dalgalanmalar, işletmelerin hem yurt içi hem de yurt dışı faaliyetleri üzerinde, kısa dönemde finansman kararlarını ve uzun dönemde stratejik kararlarını ve dolayısıyla maliyet ve rekabet güçlerini de önemli ölçüde etkiler hale gelmiştir. Bu da işletmelerin döviz kuru riskine karşı korunmasını zorunlu kılmaktadır. Buna rağmen işletmelerin riske karşı tutumları farklı olabilmektedir. Bazı işletmeler riske maruz kalmamak için alacak ya da borçlarını tamamen riskten koruma yollarına başvururken bazıları gerek riskten korunma araçlarını yeteri kadar bilmediklerinden gerekse tercih etmediklerinden riskten korunmazken, bazıları da riske maruz kalan alacak ya da borçları için seçici olarak korumaya gitmektedirler.

Serbest döviz piyasasının oluşturulması ve döviz kullanımının artması Döviz kuru riskinin önemini işletmeler ve finans çevrelerince anlaşılması döviz yönetimine olan ilgiyi arttırmış ve bu riskten korunmak için yeni teknikler geliştirilmesine sebep olmuştur. Kur riski yönetimine ilişkin bu teknikler kendi şartları sağlandığında döviz kuru riskini ortadan kaldırmakta veya azaltmaktadır.

Genel olarak riske açık bir sektör olan turizm işletmeleri özellikle finansal riskten korunma yolunda çeşitli çabalar göstermektedir. Araştırmaya katılan turizm işletmelerinin tamamına yakını riskten korunma araçları hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Turizm işletmelerinin riskten korunmadaki esas amacı, işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi ile ortaya çıkan, işletmelerin ve sektörün yapısında var olan mevcut risklerden korunmaktır. Turizm işletmelerinin piyasada karşılaşılabilecekleri risklerin farkında oldukları ve bu risklerden korunmak için hangi yöntemi kullanmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi oldukları çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Turizm sektörünün siyasi ve ekonomik gelişmelerden en hızlı ve en yüksek derecede etkilenen sektörlerden biri olması, turizm işletmelerinin risk algılamalarına etki eden faktörler arasında makro ekonomik değişkenlerin yer almasının nedeni olarak gösterilebilir. Turizm işletmelerinin risk algılarına etki eden unsurlardan olan döviz kurunun belli bir tarihteki değerinin bilinmesi; turizm işletmelerin finansal riskleri önleminde, hizmet fiyatlandırmasında, gider hesaplamalarında ve nakit yönetiminde önem arz etmektedir.

Turizm işletmelerinin firma içi yöntemlerle döviz kuru riskinden korunmada belli bir yöntem izleyemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni olarak firma içi riskten korunma yöntemlerini kullanabilme ihtimallerinin işletmenin ticari güçleri ile orantılı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Örneğin turizm işletmeleri sundukları hizmetlerde rakip işletmelere karşı göreceli üstünlüğe sahip oldukları zaman, istedikleri para birimi üzerinden faturalandırma sağlayarak döviz kuru riskinden korunabilmektedirler.

Turizm işletmelerinin döviz kuru riski algısı, riskten korunma yöntemleri üzerinde etkili olmamaktadır. Döviz kuru riskinden korunmak için turizm işletmelerinin yoğunlukla eşleştirme, çakıştırma, aynı döviz cinsinden faturalandırma gibi firma içi korunma yöntemlerini tercih etmeleri bu durumu açıklamaktadır. Ayrıca son yıllarda döviz kurlarının Türk parası karşısında önemli bir değişim göstermemesi, döviz kuru riskinden korunmada türev ürünlere olan ihtiyacı azaltmıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- [1] AKGÜÇ, Ö., (1998), “*Finansal Yönetim*”, Avcıol Basım Yayın, İstanbul,
- [2] AKSOY, A., ve TANRIÖVEN, C., (2007), “*Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi*”, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- [3] AYDIN, N., BAŞAR, M., ve COŞKUN, M., (2007) “*Finansal Yönetim*”, Genç Copy Center, Eskişehir.
- [4] BİRGİLİ E. ve TUNAHAN H., (2008), “*Döviz Krizlerinde İşletme Sermayesi Davranışı*”, Ekin Kitabevi, Bursa,
- [5] BOLAK, M., (2004), “*Risk ve Yönetimi*”, Birsen Yayınevi, İstanbul.
- [6] CEVAT, S., (2000), “*Sermaye Pazarları*”, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Genişletilmiş 4. Basım, İstanbul.
- [7] CEYLAN K., (2000), “*Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*”, Ekin Kitabevi, Bursa,
- [8] CEYLAN, A., (2001) “*İşletmelerde Finansal Yönetim*”, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- [9] CEYLAN A., ve KORKMAZ, T., (1995), “*Borsada Uygulanan Portföy Yönetimi*”, Ekin Kitabevi, Bursa.
- [10] CEYLAN, A., ve KORKMAZ, T., (2000), “*Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*”, Ekin Kitabevi, Bursa.
- [11] CEYLAN, A., (2002), “*Finansal Teknikler*”, 4. Baskı, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- [12] CİVAN, M., (2004), “*Finansal Hesaplar*”, 1.Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- [13] ERDOĞAN N., (1993), “*Uluslararası İşletmelerde Mali Risk Ve Yönetimi & Çağdaş Finansman Teknikleri*”, Mü-Ka Matbaacılık, Ankara,
- [14] ERDOĞAN, N., (1995), “*Uluslararası İşletmelerde Mali Risk ve Yönetimi & Çağdaş Finansman Teknikleri*”, Kent Matbaacılık, Ankara.
- [15] FIKIRKOCA, M., (2003), “*Bütünsel Risk Yönetimi*”, 1. Basım, Pozitif Matbaacılık, Ankara.

- [16] İMKB (2002), “*Finansal Vadeli İşlem Piyasalarına Giriş*”, Vadeli İşlemler Piyasası Müdürlüğü, Tasarım Matbaacılık Hizmetleri, İstanbul.
- [17] İYİBOZKURT M. E., (1985), “*Uluslararası İktisat Teorisi*”, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa,
- [18] KARLUK R., (1996), “*Uluslararası Ekonomi*” (4.Baskı), İstanbul: Beta Basım Yayım A.Ş.,
- [19] MEB, (2007), “*Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Türev Piyasa Araçları*”, Megep, Ankara.
- [20] ÖZEL, O.,(1996), “*Rekabet Üstü*”, Remzi Kitabevi, Birinci Basım, İstanbul.
- [21] PARASIZ İ., (2000), “*İktisada Giriş*”, Ezgi Kitabevi Yayınları, 6. Basım, Bursa,
- [22] PAMUKÇU A.B., (1984), “*Uluslararası İşletme Finansı*” , Güryay Matbaası, Cilt I, İstanbul,
- [23] SARIKAMIŞ, C., (2000), “*Sermaye Pazarları*”, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Genişletilmiş 4. Basım, İstanbul.
- [24] SAYILGAN, G., (2003), “*İşletme Finansmanı*”, Turan Kitabevi, Ankara.
- [25] SEYİDOĞLU H., (1999), “*Uluslararası İktisat*”, Güzem Yayınları, 13.Baskı, İstanbul,
- [26] SEYİDOĞLU H., (2001), “*Uluslararası Finans*”, Güzem Yayınları, 3. Baskı, İstanbul,
- [27] ŞAKAR H., (2002), “*Risk Yönetimi Açısından Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi*”, İstanbul, Mida Institute,
- [28] TÜRK DL KURUMU, (2012), Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul.
- [29] TÜRKO M., (2002), “*Finansal Yönetim*”, Alfa Basım Yayım, İstanbul, 2002,
- [30] USTA, Ö. (2008), “*İşletme Finansı Ve Finansal Yönetim*”, 3. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- [31] VARLI T., (2014) “*Bilgi Sistemleri Denetiminde BDDK Yaklaşımı*”, BDDK,
- [32] YILDIRAN M. ve TANYERİ M., (2006), “*Reel Sektör İşletmeleri İçin Döviz Kuru Risk Yönetimi*”, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara,
- [33] YILDIRIM O., (2009), “*Türk Bankacılık Sektöründe Temel Sorunlar ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler*”, Anadolu Üniversitesi.

- [34] YILMAZ, M. K., (2002), “*Döviz Vadeli İşlem Sözleşmeleri*”, Der Yayınları, İstanbul.
- [35] YÜKSEL, A., (1997), “*Enflasyon Muhasebesi*”, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Dergiler

- [1] AKAY H., (2002), “*Türev Ürünlerden Swap İşlemleri ve Muhasebeleştirme İlkeleri*”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,
- [2] AKDENİZ F., (1993), “*İthal Edilen Mallarda Maliyet ve Kur Farkları Sorunu*”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:146,
- [3] AKMUT, Ö., Aktaş, R. ve Binay, S., (1999), “*Öngörü Teknikleri ve Finans Uygulamaları*”, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilimler Yayını, No.584, Ankara.
- [4] ALTUNTEPE, N., (2008), “*Küresel Krizin Ülkelerin İstihdam Yapısı Üzerine Etkilerinin Dinamik Bir Analizi*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Isparta.
- [5] AYDIN Y. ve DOĞAN Z., (1996), “*Kur Farklarının Mali Tablolara Yansıtılması ve Muhasebeleştirilmesi*”, Vergi Sorunları Dergisi,
- [6] BOZKURT Ü., (1983), “*Kur Dalgalanmalarının Çok Uluslu Şirketler Üzerindeki Etkisi-I*”, İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Sayı: 31,
- [7] ÇAĞDAŞ, B. ve GÜRSOY, C,T., (2003), “*Şirketlerde Finansal Risk Yönetimi Amaçlı Bir Modelin Geliştirilmesi Yöntem ve Aşamaları*”, İTÜ Dergisi, İstanbul.
- [8] DEMİRELİ, E. (2007), “*Finansal Yatırım Kararlarında Risk Unsuru Ve Riske Maruz Değer*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:9, Sayı:1.
- [9] ÇELİKKOL H., (1999), “*Sektörel Dış Ticaret Şirketleri’nde Döviz Kuru Riskinden Korunma Teknikleri*”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- [10] DEMİRTAŞ, B. K., (2006), “*Dağıtım Kanallarında Etkin Risk Yönetimi ve Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Üretim Yönetimi ve Pazarlama Bilim Dalı, İstanbul.

- [11] DUMAN M. ve KARAMUSTAFA O., (1996), “*Kur Riski ve Türk Firmaları Açısından Önemine İlişkin Bir Saha Araştırması*”, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi,
- [12] EBİÇLİOĞLU F.ve KORKMAZ K., (1994), “*Menkul Kıymetlerde Değerleme ve Ortaya Çıkan Sorunlar*”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:156,
- [13] EMHAN, A.(2009), “*Risk Yönetim Süreci Ve Risk Yönetimde Kullanılan Teknikler*”, Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:23, Sayı:3.
- [14] EREN A., ve SÜSLÜ B., (2001), “*Finansal Kriz Teorileri Işığında Türkiye de Yaşanan Krizlerin Genel Bir Değerlendirmesi*”, Yeni Türkiye Dergisi, Ankara.
- [15] EROL, M. (2007), “*Basel I Ve Basel II Uzlaşısının Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetimi Aracı Olarak Kullanılması*”, Muhasebe Ve Finansman Dergisi.
- [16] ERSÖZ, S. (2003), “*Kriz Yönetiminden Risk Yönetimine Geçiş İşletmelerin Performansında Artı Değerler Oluşturacaktır*”, Yaklaşım Dergisi, Sayı:130.
- [17] MISIRLIOĞLU, İ. U., (2005), “*Finansal Araçların Finansal Tablolara Alınması ve Değerlenmesine İlişkin Temel ilkeler*”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, Ankara.
- [18] ÖZDEMİRCİ, F., (2000), “*Türev İşlemlerinin Damga Vergisi Karşısındaki Durumu*”, Vergi Dünyası, İstanbul.
- [19] ÖZEL S.,(1995), “*Kur Farkları ve Yeni Muhasebe Sistemine Göre Kayda Alınması*”, Yaklaşım Dergisi,
- [20] ÖZSOY, M. (2012), “*Yeni Türk Ticaret Kanunu Ve Şirketlerde Kurumsal Risk Yönetimi*”, Mali Çözüm Dergisi, Yıl:22. Sayı:110.
- [21] ŞEKER S., (1995), “*Kur Farkları, Yeniden Değerleme ve Kıst Amortisman Uygulaması*”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 79,
- [22] TARAKÇI H., (1995), “*Kur Farklarının Ne Şekilde İşleme Tabi Tutulacağı Konusunda Oluşan Dört Ayır Görüş*”, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı 163, Mart, 1995.

- [23] TURGAY, H., (2001), “*Türev Ürünlerin Mali Tablolara Yansıtılması*”, Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, İstanbul.
- [24] UZUN, E. “*İşletmelerde Finansal Başarısızlığın Teorik Olarak İrdelenmesi*”, Mufad Dergisi, Temmuz 2005, Ankara.

Tezler

- [1] AKSÖYEK İ., (1987), “*Uluslararası İşletmelere Döviz Kurunun Etkileri ve Bu Etkilerin Yok Edilmesi*”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
- [2] AKYÜZ, M., (1996), “*Mali Başarısızlık Riskinin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir Deneme*”, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- [3] ATAN M., (2002), “*Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe bir Uygulama*” Doktora Tezi, Ankara ,2002,
- [4] AYYILDIZ C., (1989), “*Döviz Kuru Riskinin Azaltılmasında Uygulanan Yöntemler*”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
- [5] BELMA N., (2005), “*Türev Piyasası İşlemlerinin Vergilendirilmesi ve Örnek Ülke Uygulamaları*”, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muh. Genel Müdürlüğü, Ankara.
- [6] ERBAĞCI, B., (2005), “*Dış Ticaret Yapan işletmelerde Kur Riski Yönetimi ve Gaziantep Sanayi işletmelerinde Uygulama*”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü işletme Ana Bilim Dal: Gaziantep.
- [7] GÜNGÖR, M., (2008), “*Türev Piyasalarda Risk Yönetimi*”, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Kocaeli.
- [8] GÜVENBAŞ, S.(2011), “*Türev Araçların Risk Analizi Ve Monte Carlo Simülasyonu*”, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- [9] HIZLI, P., (2007), “*Sigorta Sektörünün Gelişimi, Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi Ve Türkiye Uygulaması*”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- [10] KESKİN, H. Ü. (2004), “*Ekonomik Krizlerde Küresel Güçler: 2001 Türkiye Ekonomik Krizi*”, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. İktisat Ana Bilim Dalı, Isparta.
- [11] KESKİNLİOĞLU, V. (2012). “*Kurumsal Risk Yönetimi Ve Finansal Oranların Firma Riski Ve Performansı Üzerindeki Etkilerinin Analizi: İMKB’de Ampirik Bir Çalışma*”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- [12] PELİN Ç., (2004), “*Bankaların Risk Derecelendirmesi*” Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB, Ankara,
- [13] TUNABOYLU, A. N., (2008), “*Döviz Kuru Riski ve Firma Değeri ile ilişkisi: İMKB Şirketleri Üzerine Bir Uygulama*”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dal, Ankara.

Sempozyum, Kongre ve Diğer Yayınlar

- [1] AKTAŞ, R., (1993) “*Endüstri İşletmeleri İçin Mali Başarısızlık Tahmini (Çok Boyutlu Model Uygulaması)*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım. Ankara.
- [2] APAK S., (1992), “*Uluslararası Finansal Teknikler*”. İstanbul Emlak Bankası Yayınları,
- [3] BAL, H., (2001), “*Uluslararası Finansman Dış Borç Yönetimi ve Türkiye*”, TBB Yayınları, İstanbul.
- [4] BOZKURT Ü., (1988), “*Menkul Değer Yatırımlarının Yönetimi*”, İktisat Bankası Eğitim Yayınları, Yayın No:4, İstanbul.
- [5] CANSIZLAR, D. (2004), “*Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.S.’nin Tanıtım Toplantısı, Öncesi Yapılacak Basın Toplantısı Konuşma Metni*”, TOBB Toplantı Salonu, Ankara.
- [6] ÇİFTÇİ, F.ve YILDIZ, R.(2010), “*Dış Ticarete Kur Riski Ve Alternatif Korunma Teknikleri: İhracatçı Firma Açısından Bir Örnek Olay*”, 14. Ulusal Finans Sempozyumu, Selçuk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Konya.
- [7] DELİKANLI, İ. U., (2000), “*Bankalarda Uluslararası Standartlara Uygun Risk Yönetimi ve Kontrolü*”, İktisadi Araştırmalar Vakfı Seminer Tebliğleri, İstanbul.

- [8] ERCAN, İ., (2008), “*Tasfiye, Tasfiye Dönemi ve Tasfiye Kârının Tespiti*”, Mali Çözüm, İSMMMMO Yayın Organı, Şubat 2008, İstanbul.
- [9] GÜMÜŞELİ S., (2004), “*Döviz Kuru ve Faiz Oranı Risklerinden Korunma Teknikleri*” Türkiye Bankalar Birliği, İstanbul,
- [10] İKTİSADİ ARAŞTIRMALAR VAKFI, (2000), “*Bankalarda etkili ve uluslararası standartlara uygun risk yönetimi ve kontrol modeli*” Seminer, Tebliğler, Tartışmalar ve Panel, 8 Haziran 2000, İstanbul / düzenleyen İktisadi Araştırmalar Vakfı. İstanbul,
- [11] KADIOĞLU, E., (2003), “*Şirketlerin Karşılaştıkları Kur Riski ve Kur Riskinin Yönetilmesi*”, Yeterlik Etüdü, Sermaye Piyasası Kurulu, Nisan, Ankara.
- [12] KARACAN A.İ., (1996), “*Bankacılık ve Kriz: Bir Yazın Taraması*”, İstanbul, Finans Dünyası: Tütünbank,
- [13] KONURALP G., (1990), “*Döviz Kuru Riski Yönetimine Portföy Yaklaşımı ve Uygulama*”, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- [14] KOYUNCUGİL A. ve ÖZGÜLBAŞ N., (2006), “*İMKB’de İşlem Gören KOBİ’lerin Finansal Başarısızlığına Etki Eden Faktörlerin Veri Maden. İle Belirlenmesi*”, 3. KOBİ ve Verimlilik Kongresi, 17–18 Kasım, İstanbul.
- [15] ÖNCE, S., (1995), “*Türev Ürünlerinin Muhasebe Sorunları ve Bankalar için Muhasebeleştirme Şekilleri*”, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No:192, Eskişehir.
- [16] TOKMAKOĞLU, A. B., (2009), “*İşletmeler İçin Risk Çeşitleri*”, <http://blog.milliyet.com.tr/>.
- [17] TSPAKB, (2005), “*Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Risk Yönetimi*” 3 Şubat 2005, İzmir, İstanbul,
- [18] YILDIZ R., (1988), “*Bankacılıkta ve Dış Ticarete Döviz Pozisyonlarının Kur Riskine Karşı Korunması*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,

EKLER

Değerli Katılımcı;

Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden Doç. Dr. Kadir Tuna danışmanlığında gerçekleştirilecek olan Yüksek Lisans Tez çalışmasında yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz alınmayacaktır.

Tülay GÜVENÇ

Okan Üniversitesi

Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans
Öğrencisi

1. İşletmenizin statüsü nedir?
 - a) Yerli zincir işletme
 - b) Yabancı zincir işletme
 - c) Bağımsız yerli
 - d) Bağımsız yabancı
2. İşletmenizin hukuki yapısı nedir?
 - a) Halka Açık A.Ş.
 - b) A.Ş.
 - c) Ltd. Şti.
3. İşletmenizin mali tablo kayıt yöntemi nedir?
 - a) TL
 - b) YP
 - c) Hem TL hem YP
4. İşletmenizin toplam gelir düzeyi nedir?
 - a) 2.500,000 TL ve altı
 - b) 2.500,001 – 5.000,000 arası
 - c) 5.000,001 – 7.500,000 arası
 - d) 7.500,001 – 10.000,000 arası
 - e) 10.000,001 ve üzeri

5. İşletmenizin toplam gider düzeyi nedir?
- 2.000,000 ve altı
 - 2.000,001 – 4.000,000 arası
 - 4.000,001 – 6.000,000 arası
 - 6.000,001 – 8.000,000 arası
 - 8.000,001 ve üzeri
6. İşçilik giderlerinizin % kaçını yabancı para cinsinden?
7. Hizmet giderlerinizin % kaçını yabancı para cinsinden?
8. Ürün giderlerinizin % kaçını yabancı para cinsinden?
9. Oda gelirlerinizin % kaçını yabancı para cinsinden?
10. Yiyecek – İçecek gelirlerinizin % kaçını yabancı para cinsinden?
11. Riskten korunma araçları hakkında bilginiz var mı?
- Evet
 - Hayır
12. Riskten korunma araçlarını kullanıyor musunuz?
- Evet
 - Hayır
13. Riskten korunma yöntemlerinin esas amacı nedir?
14. Riskten korunmada hangi yöntem kullanılmaktadır?
- Firma içi
 - Firma dışı

15. Riskten korunma yöntemleri yeterli mi?

- a) Evet
- b) Hayır

16. Aşağıdaki soruları cevaplayınız

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Turizm işletmeleri için her zaman döviz kuru riski mevcuttur.					
Turizm işletmesi yönetiminin döviz kuru riskine müdahale edebilmesi söz konusu değildir.					
Turizm işletmesi döviz kuru risklerini azaltabilir.					
Etkili bir sistem ile döviz kuru riski yok edilebilir.					
Turizm işletmesi için döviz kuru riski söz konusu değildir.					

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Turizm işletmesi para swaplarını kullanarak kur riskinden korunabilir.					
Turizm işletmesi faiz swaplarını kullanarak kârlılığını artırabilir.					

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Turizm işletmesi opsiyon sözleşmelerini kullanarak döviz kuru riskinden korunabilir.					
Yabancı kaynak kullanımı ile yapılacak yatırımlarda Opsiyon sözleşmeleri ile faiz oranı sabitlenebilir.					

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Turizm işletmesi forward sözleşmelerini kullanarak döviz kuru riskinden korunabilir.					
Yabancı kaynak kullanımı ile yapılacak yatırımlarda forward sözleşmeleri ile faiz oranı sabitlenebilir.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : GÜVENÇ Tülay
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihiveyeri : 04.10.1983 - Erzincan
Medenihali : Bekar
Telefon : 0535 585 18 12
e-posta : tulay_97@hotmail.com

Eğitim Derecesi

Mezuniyet yılı

Yükseklisans : -
Lisans : 2009
Önlisans : 2005
Lise : 2000

İş Deneyimi

Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2005 - 2008	Vizlo Rng Ltd. Şti	Muhasebe Uzmanı
2009 - 2014	Odin Reklam Ltd. Şti.	Muhasebe Uzmanı
2014 – 2016	Ersöz Mobilya Dek. Ltd. Şti.	Muhasebe Uzmanı

Yabancı Dili

İngilizce

Yayımlar

-

İlgi Alanları

Spor yapmak, Seyahat etmek